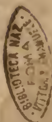
DESCRIPTIO BREDENBERGAE HOLSATICÆ SIVE CIMBRICÆ IN STORMARIA arcis, conditæ primum à magnanimo Heroe D. IOHANNE RANTZOVIO, nunc ab eius filio HENRICO regis Danorum consiliario, & in ducatibus Holsatiæ, Slesuicensi atq; Ditmarsiæ vicario nouis ædificijs, plurimisq; versibus & sententijs, lectu cum frugiferis, tum iucundis sic expolitæ, vt Martem cum Minerua in hac ornanda, amicè coniurasse lector deprehendere posit.

AVTORE
GEORGIO CRVSIO HANNOVERENSI.

ADIECTA EST BREVIS NARRATIO, VNA CVM EPISTOLIS ET EPITAPHIIS *nonnullis de vita, præcipuis rebus gestis, & obitu nobilis ac strenui viri*, DANIELIS RANTZOVII, *copiarum serenissimi Regis Danorum Friderici II. in Suecos primarij ductoris.*

WITEBERGÆ
EXCVDEBAT IOHANNES
CRATO,
ANNO M.D.LXX.

NOBILI EQVITI HOLSATO HEINRICO

RANTZOVIO, REGIS DANORVM FRIDERICI II. in Ducatibus Holsatico, Slesuicensi, & Ditmarsiæ Vicario consiliarioq; Bredenbergæ, Rantzouisholmiæ, Vandesburgi & Tusculabecani Domino, Patrono & Mecœnati suo obseruandißimo. S. D.

DICTVM, PATRONE OPTIME, IN multorum est ore: Quem ingratitudinis reum feceris, eum merito omnium vitiorum insimulabis. Nam sicut gratitudo duabus præstantissimis virtutibus, veritate & iustitia, quibus homines Deo proximi fiunt, constat: Ita ingratitudinem ex turpissimis vitijs, Mendacio & Iniustitia, quibus ἀρχιψεύστῃ Sathanæ simillimi sumus, conflari necesse est: ex quibus, si non pullularet velut ex radicibus tota vitiorum arbor, virtutum tamen adnata, si quæ esse possent, ceu taxi præsentissima vmbra, infuscarentur et dedecorarentur.

Etenim statuæ virgineæ affaberrimè factæ, vel ipsi etiam Pandoræ ocelli exculpantur, labella vtraq; detruncentur, quid artis, quid pulchritudinis reliquo corporis trunco erit? Euellatur pe-

NOBILI EQVITI HOLSATO HEINRICO

RANTZOVIO, REGIS DANORVM FRIDERICI II. in Ducatibus Holsatico, Slesuicensi, & Ditmarsiæ Vicario consiliarioq́; Bredenbergæ, Rantzouisholmiæ, Vandesburgi & Tusculabecani Domino, Patrono & Mecœnati suo obseruandissimo. S. D.

DICTVM, PATRONE OPTIME, IN multorum est ore: Quem ingratitudinis reum feceris, eum merito omnium vitiorum insimulabis. Nam sicut gratitudo duabus præstantissimis virtutibus, veritate & iustitia, quibus homines Deo proximi fiunt, constat: Ita ingratitudinem ex turpissimis vitijs, Mendacio & Iniustitia, quibus ἀρχιψεύστῃ Sathanæ simillimi sumus, conflari necesse est: ex quibus, si non pullularet velut ex radicibus tota vitiorum arbor, virtutum tamen adnata, si quæ esse possent, ceu taxi præsentissima vmbra, infuscarentur et dedecorarentur.

Etenim statuæ virgineæ affaberrimè factæ, vel ipsi etiam Pandoræ ocelli exculpantur, labella vtraq; detruncentur, quid artis, quid pulchritudinis reliquo corporis trunco erit? Euellatur pe-

ctori gratitudo, virtutum lumen & præco, filia Iustitiæ & veritatis, quid boni amabò remanebit, quid inhonestius, tetrius, detestabilius apparebit? Summis itaq; viribus omnibus enitendum, ne virtutum decus veneno ingratitudinis inficiatur, conspurcetur, funditusúe eradicetur. Quanquam verò ego ab ingratitudinis humo, me quoq; tollere, vt decet, cupio, quia tua amplitudo, Domine humanissime, me nullo non genere beneficiorum obruit (quod, ne in os laudantis existimetur, oro:) Tamen cum te, cum meas vires, cum inæqualitatem retalionis æqua lance trutino, totus horreo, tremoq;, atq; animi religio triplici hoc ariete labefactata cadit. Equidem video meliora, proboq;, sed ipsam gratitudinem præstare re,

Hoc opus, hic labor est, pauci, quos æquus amauit
Iupiter, aut culto versu exornauit Apollo,
Esse queunt verè grati.

Quis enim ego sum, Vicarie Regie, vir amplissime, quæ ingenioli nostri literis paululum tincti, copia, vt te virum nobilem, prudentem, ingenuis artibus expolitum, quæ inter nobiles in tua patria (absit inuidia dicto) rariores sunt nigro cygno, interpellare meis scriptis in animum inducere possim, imò, si Dijs placet, gratiam referre? Egregia scilicet

ſcilicet recompenſatio ἀντὶ χρημάτων ἀσκὸς ῥημάτων, nec quidem omnium domi noſtræ natorum. Nihil ferè hîc non tuum, nihil non ex tui ipſius Muſæi viridario decerptum: nihil propemodum meum, niſi labor colligendi, arcemq́ꝫ vtcunqꝫ adumbrandi.

Quapropter niſi tua magnificentia animi grati ſtudium, aut, ſi ita mauis, gratitudinem mancam æqui boniq́ꝫ fecerit, me in ære tuo, nec ſoluendo eſſe, nec tuis in me ampliſſimis beneficijs poſſe aliud ſpecimen gratitudinis dare, cogor fateri. Attamen ſpectatiſſime Domine, vt tua beneficia dignitate longè præcellunt, ita remunerandi vicem non repoſcunt à priuato, ſed contenta voluntate erunt, nec tàm loquentem parcè, quàm ſentientem largiſſimè ſpectabunt. Non diſplicet Deo pauper, qui cum nullo modo poſſit hecatombas immolare, voluntatem opimam offert illi. Equidem vt cogito, conſuetos ſuccos non tàm nauſeam mouere interdum, quàm palatum diſſuauiari: Sic non æquè gratum, nouum fœtum ſemper obtrudere, quàm emblemata, gnomas, verſusq́ꝫ notos in arce tua, hortoq́ꝫ hinc inde diſperſos, vna quaſi lance tibi proponere intuendos.

Nam cum minimum tempus ſis domi tuæ, plurimum te negotia publica diſtringant, te rex Daniæ, te duces Holſatiæ, te patria, comitiaq́ꝫ, ami-

ciq; hinc auocent, te suum quisq; sibi soli perpetuò expetat, mirum non fuerit, te desiderio tuorum versuum, quibus æra, tabulæ, parietes, lapides, ipsa quoq; specularia fenestrarum scatent, teneri, & nomenclatorem, qui in memoriam redigat, exoptare. Non opus habeo dicere, quæ sit in lectores hinc redundatura vtilitas. Quippe heroum vita versibus hîc descripta breuiter delectat & docet: Quemadmodum etiam diuersæ sententiæ ex varijs autoribus decerptæ, & passim parietibus cubiculorum tuorum ascriptæ, normam viuendi oculis subijciunt: Ad quam rem non parum etiam adfert momenti votum illud tuum, quod nuperrimè ad imitationem Xenophontis (quem domi forisq; in ipsa iactatione itinerũ, ceu alter Aphricanus Scipio, inexhausta cupiditate legendi conteris) à te est factum. Nam quale etiam de te versibusq; tuis clarissimus vir D. Ioachimus Camerarius in græca & latina lingua eximiè doctus, fecerit iudicium, subsequens Epistola, quam perlectis tuis versibus ad doctissimũ virum Erasmum Kirstenium Iurisconsultum perscripsit, testatur. Quamobrem here et Mecœnas optime, patere obsecro, me tibi de me optimè merito gratum de tuo præbere, nam de meo haud possum, vt quocunq; modo licet, abominabile ingratitudinis vitium effugiam: patere, si ita videtur, fragmenta, quibus

arcem

arcem tuam cibasti, etiam in peregrinos me erogare, mattamq; meam scirpeam, donec quis mappam sericam substituat, eis substernere, vt quem locum, quæq; versuum fercula in arce tua sibi vendicent, lector cupidus scire queat. Vale Patrone optime, & me tui obseruantissimum, qui contuli me in fidem, clientelamq; tuam, amare & tueri, quod facis, desinere noli. Datæ in arce tua Bredenberga, Anno ab orbe redempto sexagesimo octauo, supra sesquimillesimum. 4. Id: Nouembris.

FRIDERICI tuæ præst: filij
Præceptor

GEORGIVS CRVSIVS
Hannouerensis.

IOACHIMVS CAME-RARIVS D. ERASMO KIRSTENIO IVRISCON-sulto clarissimo, S. D.

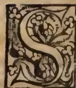
PEllegenti mihi studiose et magna cum voluptate propter tam elegantiam, quam varietatem versus nuper abs te mihi traditos, in mentem venit, autorem verè posse de se vsurpare ἀρχιλόχειον istud;

εἰμὶ δ' ἐγὼ θεράπων μὲν ἐνυαλίοιο ἄνακτος
καὶ Μουσέων ἐρατὸν δῶρον ἐπιστάμενος.

Atque coniungi aliquando hæc, sicut secundum Platonem potentiam interdum & sapientiam, statuendum, sed copulatio ista admodum rara, & ideo præclarior est. Lectionem modo hæc, modo illę interpellationes impediuere. Notaui σφάλματα quædam γραφικὰ, remittoque scriptum tibi fortasse serius quam debui. Sed tua humanitas moram istam boni consulet. Assignatum munus tibi feliciter euenire ex animo cupio. De libellis autem vt gratias verbis meis, ei qui donauit, meo nomine officiosè agas, abs tua humanitate peto. Vale.

Descri-

DESCRIPTIO BRE-DENBERGAE.

*I QVID ESSET IN ME INGENIO*li, lectores candidi, aut ſi quis vſus, exercitatióue quippiam deſcribendi, aut ſi ſcientia aliqua à ſtudijs ingenuarum artium profecta, earum rerum omnium vel inprimis arx Bredenberga fructum iure ſuo ex me ferret. Nam cùm ex hac certatim proſiliunt Mecænates & alumni Muſarum, tum verò ego in ea, ceu Alcyonio nido, delitui hactenus, nepotesq́ conditoris nobiliſſimi herois, quod potui, literis, moribus, & pietate inſtitui, doctrinæq́ precium, præter alia, fauorem viri principis Holſatici & fero & tuli. Quod ſi caſulæ interdum, quæ vos pluuia & nocte ingruente, excepit, honorificam facitis mentionem, quibus verbis arci, quæ me diutius fouet, honores habendos, gratiasq́ referendas cenſetis?

Etſi equidem nihil in me eiuſmodi eſſe video, quo pro meo in arcē animo, proq́ eius in me merito, verbis perſoluere mercedem beneficij poſſim, nedum illuſtrare: Tamen quemadmodū ſpero, & quæſo à vobis, inopi qui gratiam referre nō poteſt, veniam dabitis, ſi habere & agere vel balbutiens nitatur. Etenim aiunt boni, ſi optio detur,

B ſe malle

se malle fidem grati animi ineptè dicendo acquirere, quam dicendo malè audire. Quod si autoritas eorum, vt par est, valebit, ad gratiam mihi tribuendam, beneuolentiamq́ impertiemini, efficiam profectò, vt quanquam arx dicendo oculis subijci à me nequeat, tamen situm, firmitatem, gratiamq́ eius quasi per transennam, prætereuntes strictim aspiciatis, dignamq́ iudicetis, quæ non hac mea stridenti stipula disperdatur, sed ab ingeniosiore quopiam, quod faxit Deus quàm primum, tuba decantetur, & cum illa simul memoria conditoris æternitati consecretur. Bene enim de sua patria meretur, qui eam munit ædificijs & exornat.

Non minus autem delinquunt, qui non accusant vastatores patriæ, quàm qui non laudant eam excolentes, quo vterq; præmium suum, ille ignominiam, hic honorem reportet. Id ego quoq; si tentare, & fortasse productius in conditoris laudem excurrere interdum videbor, etiam atq; etiã existimetis, me non iniuria, operis autorem cum opere ipso sociare. Arx autem, vt initium nostræ narrationis inde nascatur, est sita in ea Transalbinæ & Citerioris Cimbricæ Chersonesi parte, cui Idiomate Holsatorum Incolarum Stormariæ est nomen, ad occidentem pagi Bredenbergæ oram, inter Storam fluuium & Vellulam syluam, in cli-

uo,

no, quem perperam montem appellitant, ita leuiter & sensim consurgente, vt cùm te ascendere nõ putes, sentias ascendisse. Aequata agri planities circum circa esset, vsquequà prospectus ferè patet, nisi fossis intercisa hiarent arua. Verisimile autem videtur, hunc cliuum non multis ab hinc sæculis Storam maritimo æstu exundantem eructasse.

Nam cum fossa arcis duceretur, caudices querni ex alto solo sunt eruti: Dispositio etiam silicei clibani, nec non alia obrutarum domuum vestigia à notis mihi & fide dignis viris sunt visa, decennio antè ab hinc, cum tumulum, qui circa arcem erat, deprimere in altitudinem non longè imparem alueo Storæ, conarentur, vt aggere tormentis rupto, spumeus amnis exiret, hostiq; ad arcem aditum præcluderet. Ad hæc accolæ mentionem faciunt inundationis salsæ, & quam vocant S. Galli, sed quæ egesserit cliuum, liquidò sciri non potest.

Vt vt sit, id constat, eas furenter cumulo per arua latas esse, cum stabulis armenta traxisse, omnia confudisse & vastasse: hunc verò cliuum arcis, nec antiquitate, nec naturali munitione, nec elegantia, sed consilio, industria, atq; opere incomparabilis Herois Iohannis Rantzouij primum anno à nato redemptore sesquimillesimo supra tri-

gesimum innotuisse, nobilitatum & munitum esse, sic vt illi tertias, inter Holsatica munimenta hi nunc deferant, qui oppugnationum non imperiti habentur. Quanquam me non fugit, vt cætera pleraq;, sic arcem plurimùm spectari ex autore, eumq; illi famam præclaram conficere: Tamen ex ipso artificio & firmitate non minimo æstimatur. Etenim fossa profunda circumcirca est ducta, octogenos quinos lata pedes, in cuius ferè medium demissus arrectus ordo vallorum præacutorum, inter se transuersarijs coniunctorum, qui non amplius duobus cubitis ex aqua eminent, vt qui transilire eos pararit, vbi tranauerit, se ipse ijs induat, sit necesse.

Transitus fossæ, ad æquinoctialem exortum spectans, ponte sublicio est coniunctus, intercisus alijs duobus ponticulis pensilibus, quorum angustior pedibus, latior curru vel equo transmittitur, vterq; subductus portarum munus obit: Vnde subductiles licebit voces. Mœnia autem lateribus deunce longis sunt exstructa, quadrata, sicut & vallum, cui prætenduntur paribus lateribus, eorum singula pedes habent quadringentos, sexagenos quaternos. Circuitus itaq; tenet passus trecentos septuaginta vnum. Etsi quidem prudentissimum virum Rantzouium non latuit, directum, quadratumq; opus ob excurrentes angulos, facilius

lius à machinis diſſipari, rodundationes ad centrum adigi: quadratam tamen mœniorum formam vtiliorem hoc loco eſſe iudicauit. Nihilominus tamen curauit, vt rotundæ turres proijcerentur in exteriores partes angulorum duorum: Vna ad orientem hybernum, vnde Vulturnus, quem Græci Euronotum vocant, ſpirat, altera ad Caurum, qui ab occaſus æſtiui ſolſtitialis meta, inter Fauonium et Septentrionarium volat. Huius turris diameter eſt ſexagenûm ternûm pedum. Peripheria itaq; habet centum, nonaginta octo pedes. Ambitus enim extremus circuli, ter continet dimetientem ſuam, & dimetientis paulò minus ſeptimam partem.

His turribus ſeu propugnaculis loco oportunis id eſt conſecutus, vt ſingula bina latera, dextrumq; læuumq; commodiſſime tutentur. Nam globi ex tormentis æneis per feneſtras emiſſi, arceant ſubiens agmen, abripiantq; multos ordinatim, eſt neceſſe. Itur omnino ad turres haſce deorſum verſum cryptoporticib. porrectis ſubter vallum centenos & ſexagenos cubitus: quorum vbi centenos fueris emenſus, occurrunt foriculæ, ſingulos duntaxat viros ſimul admittentes, quarum egregius eſt vſus, cum poſt mœnia ex tuto quid moliendum. Porro ad dexteram eius teſtudinis, ad turrim, quam diximus iacere ad Caurum, ædificatus

ficatus est nefariorum scelerum cohercitor & vindex carcer. Ei vero, quæ ad Euronotum vergit, vt alia omittam, fornicata domuncula est contigua, in qua vasculis, quas cucurbitas à forma vocant, in ahenum feruentis aquæ demissis, atque coopertis rostratis galeis, ab Arabibus Alembicis dictis, herbarum stillaticij humores eliciuntur, & ad medicum familiæ, subditorumque pauperum vsum, diligenter asseruantur.

In ipsa vero turri fonticulus scatet mirè fœcundus, sic tamen occultè temperatus, ne labia lateritia impleantur, & redundent, & solo perpetuum madefacto turris vitium faciat. Sed in eiusmodi recensendis magnum studium, multamque operam conferre, nec videtur operæprecium, nec nostri est instituti. Itaque ordinem, quem tenere instituimus, vrgeamus. Mœnibus proxima est validissima totius arcis munitio, vallũ, quod orgyijs paulo plus nouem altum, circiter pedes quinquaginta est latum, obsitum per interualla duobus sæpibus viuis, ex ruborum & sentum caninarum plantis in ordinem dispositis. Id sæpium genus, præterquam quod naturalibus spiculis aduersus hostiles insultus est munitum, facem non timet, & ne tantula possessoris impensa eget. Sed & pulueris nitrati mola trusatilis, nec non Oporothece excitata

citata sunt in vallo ad Orientem super ipsa porta, Præterea super quemlibet valli angulum posita est domus, qua famulis excubias agentibus, ibidemq́ dormientibus, magis opportunior esse nulla potest, quod subter se subiectam planitiem habeant, nec aures penè vllus, quantumuis exilis strepitus subterfugiat.

Deniq́ in meridionali parte valli, armamentarium omni genere apparatus bellici refertum conspicitur, præcipuè tormentis æreis, quæ, quod veteribus ignota fuerint, nouè dicuntur bombardæ, & pro magnitudine & vsu diuersum sortiuntur nomen, curules, colubrinæ, falcones, ferreæ quinquipedæ, sclopetti, manuales, et alia horridioris soni. Copia item magna pulueris pyrij, quem nitratum appellitant, pilarumq́ sulphureorumq́ globorum, canabinorumq́ sertorum pice illitorum hic est reposita. In tabulato autem asseruantur, cataphracti, loricæ, thoraces, galeæ, hastilia, lanceæ, enses, tympana, vexilla & χειρόμυλα ferrea, ingeniosè nunc primum inuenta, quibus & in acie pro malleis præacutis vtaris, & si res ita ferat, in obsidione, quotidie sesquimodium molas. Quo autem locò fixa erant arma D. Iohannis Rantzouij, quorum portionem Heinricus, quæ ad se redibat, fratri Paulo dedit, ei loco sequens Epigramma est suffectum:

Diuidere

Diuidere arma patris cum vellent bellica nati,
Corpore quæ proprio gesserat ipse suo:
Mars clypeum abiecit, dixitq; ô parcite, nati
Parcite, in his aliquid Mars quoq; iuris habet.
Quæ toties genitor defendit ab hostibus arma,
Turpe, ea si natis diripiantur, erit.
Integra, dante Deo, post tristia fata manebunt,
Vt sacra dum vixit, tutaq; semper erant.
Ergo dedit Paulo, fraterni pignus amoris
Heinricus partem, Marte monente, suam.
Exoptatq; armis cum laude vtatur ijsdem,
His vsus genitor qualiter ante fuit.

Et in armamentarij foribus Heinrici Rantzouij hi versus conspiciuntur:

LOnga domus belli capit instrumenta cruenti,
Dum bona, tranquillæ tempora pacis eunt.
Grandia stant illic vteris tormenta cauatis,
Et nunc ceu placido pressa sopore tacent:
At subeant hostes, mox longa silentia rumpent,
Et piceas flammas ore pilasq; voment.
Sydera pulsabit sonus alta, remugiet æther,
Et gemitum tellus, mota fragore, dabit.
Sulphureoq; globos procul eiaculata cauernis,
Turbine prosternent obuia quæq; solo.

Hactenus

Hactenus sum prosecutus, vt potui, ea quae ambiunt domos arcis, easq́ tanquam galeae capita tegunt & obarmant: nunc intrò per portam rectà eo. Surgit hęc arcuata testudine, passibus quindecim longa, non directa, scaeua, ita tamen vt radios ferè orientis aequinoctialis Solis elegantissimè transmittat, occidentis non exclusura, ni domus interueniret. Vtrinq; etiam deauratis versibus in aes sculptis radiat, exterius insignibus D. Heinrici Rantzouij & coniugis, interius tetrasticho hoc sanè non indocto:

Si nihil aedificas, qui spectas nostra viator,
Aut mea ne carpas, aut meliora struas.
Si meliora tenes, id Diuos poscito mecum,
Ne, quod vterq; tenet, fascinet inuidia.

SVB INSIGNIBVS
HEINRICI RANTZOVII.

Candida pars vna est clypei, pars vna colore
Purpureo, cassis cornua bina tenet.
A gentilitijs generoso stemmate natus
HEINRICVS RANTZOV talia signa gerit.

SVB INSIGNIBVS CHRISTINAE AB HALLE CONiugis eius.

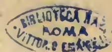
Vertice pennato galea est, clypeusq́ lacertum
Sustinet armatum, tres quoq́ signa rosas:
HEINRICI coniunx CHRISTINA insignibus istis
Egregios ortus, concelebratq́ genus.

Ingressos portam excipit area quadrata, silicibus strata eleganter, munda, molliter ad cloacas pluuiam in fossam euomentes deuexa, vtrinq́ atq́ à fronte ædificijs, à tergo vero inclusa muris, per interualla fornicatis, propter tabulas ducum, quos post dicemus, insertas: ita fit, vt cauædij formam ferè videatur referre. Etenim ad dextram directa ambulatio, quatuordecim Ionicis gracilioribus columnis suffulta tollitur, cuius intercolumnia pectore tenus cancellatim pluteis septa sunt, quibus inambulando fessi nitantur.

Est autem hæc porticus æquinoctiali Meridionali aduersa, quod in ea ponenda Architecti diligenter obseruant, reciperetq́ hyeme multum, æstate paululum Solis, nisi voluptatem hanc domus obiecta ei inuideret. Ereptam tamē aliquantulum Hyemalis Solis vsuram, forte eiusmodi resarcit, vt iubar à Sole fenorari totum diem ei libitum non fuisse videatur. Quippe luculentæ imagines magni nominis heroum inibi depictorum, latè rutilant, atq́ omnes, nisi Tiresia sint cæciores,
blanda

blanda venustate ac regio decore alliciunt & trahunt: gesta quoque sua ipse decastichis, tetrastichisque decantant, quæ, quod eorum commodior ratio haberi nequit, huc inseram.

IN ALIQVOT HEROAS TOTO ORBE TERRARVM CLARISSIMOS, qui in porticu Bredenbergensi visuntur. Ad spectatorem Heinricus Rantzouius.

SCipio cum Romæ statuas spectaret auorum,
Hæc ad virtutem sunt mihi calcar, ait:
Hos quoque quis spectet referentes inclyta facta,
Seque aliquo tangi laudis amore neget?
Sint licet abstractis procul in regionibus orti,
Omnes æternum promeruere decus.

IOSVA DVX POPVLI ISRAELITICI, H. R.

ASpice, Nunnides ego sum, qui maximus armis
Pro populo gessi bella cruenta meo.
Promissamque diu, cæsis cultoribus ense,
Distribui iacta sorte, dedique plagam.
Triginta numero Reges, quis credat? & vnum,
Hæc mea diuina dextera fudit ope.

C ij Et

Et mihi Iordanis, tacitis immobilis vndis,
Et mihi tardatis, Sol stetit altus, equis.
Esse typum Christi factis & nomine quisquis
Me putat, errorem quo tueatur, habet.

ALITER H. R.

IOsua ter denos Reges vnumq; peremi
Occupo promissi, dum fera regna, soli.
Sol quoq; bissenis lucens immobilis horis
In medio cæli, me cupiente, stetit.

DAVID REX ISRAE-LITICVS H. R.

PAruus eram, pecudumq; gregem per rura sequebar,
Extulit ad regni, de grege, sceptra Deus.
Et leo prædator, violentus & vnguibus vrsus
Occisi manibus, procubuere meis.
Ore Philistæus terram indignante momordit,
Immanem letho quem mea funda dedit.
Laberis in crimen, quisquis malè prouidus, ingens,
Ne venia culpam, crede carere, tuam.
Me quoq; mens in grande scelus cæca impulit, at non
Gratia lugenti, sacra negata fuit.

ALITER H. R.

Sum

SVm Dauid quondam caulæ, nunc arbiter aulæ
Proq; pedo vili regia sceptra gero.
Gathiten funda sterno stridente Goliam,
Bis quino fermè qui pede longus erat.

IVDAS MACHABÆVS
DVX IVDAICVS H. R.

VT leo conspectum ruit iracundus in hostem,
Et ferus illata vulnera strage facit:
Sic ego commotis in prælia viribus ibam
Pro patriæ, capiens, legibus, arma meæ.
Excidiumq; vrbi sacræ, gentiq; minantes
Sæpe trucidaui, Marte fauente, viros.
Pulchrius est visum, paucos opponere multis,
Vertere quàm turpi, terga pudenda, fuga.
Sic me conieci medios moriturus in hostes,
Et mihi mors voto digna reperta meo est.

ALITER H. R.

EN ego sum Iudas, Machabææ gloria stirpis,
Qui nullis vnquam terga pudenda dedi.
Pro grege, proq; sacris pulchram per vulnera mortem
Oppetij, inde virûm cuncta per ora volo.

HECTOR DVX
TROIANVS.

ARgolicis terror ducibus, dum fata sinebant,
Proq; meis murus ciuibus, Hector eram.
In decimo primùm, quod concidit Ilion anno,
Nemo negat factum viribus esse meis.
Phylacides per me, Antilochusq; Menœtiadesq;,
Præterea multi procubuere duces.
Quid querar? vnius peruenit crimen ad omnes,
Et caput oppreßit publica pœna meum.
Fraude locum captans vita spoliauit Achilles,
Et rapidis, circum mœnia traxit, equis.

ALITER H. R.

MVrus ego patriæ pereuntis aheneus Hector,
Dimico pro Troia per duo lustra, mea.
Vulnifica multos transfigo cuspide Graios,
Fortis at à forti victus Achille cado.

ALEXANDER REX MACEDO H. R.

AT quis Alexandrum? quis facta perennia nescit,
Orbe quibus toto notus ad astra feror?
Nomine sicut eram magnus, sic maximus armis,
Terga fugæ nunquam, victus ab hoste, dedi.
Imperium extendi, quà decolor Indus oberrat,
Et quà Riphæas verberat aura niues.
Perside se victa, totus mihi subdidit orbis,
Sed mihi tunc orbis non satis vnus erat.

Mors

Mors satis vna fuit, luctu fastuq; tumentem
Quæ me sub terras abstulit ante diem.

ALITER H. R.

DIcor Alexander factis & nomine Magnus,
Cui Iuueni totus subditus orbis erat,
Par mihi nemo foret, modicè si vina bibissem.
Interitu luxum disce cauere meo.

CAIVS IVLIVS CÆSAR MONARCHA ROMANVS H. R.

NOn ego sum duris tantum spectatus in armis,
Et mea doctrinæ nomine fama viget.
Sequana quis bello fuerim, Rhenusq; fatentur,
Et mihi cum toto subditus orbe Tybris:
Quis fuerim scriptis, monumenta relicta loquuntur,
Quæq; manu gessi bella, legenda dedi.
Nec satis hoc: etiam cœlum scrutabar & astra,
Hinc meus æternùm permanet annus, opus.
Immemores tellus homines producit vbiq;
Hoc queror, hæc fati causa, necisq; meæ.

ALITER H. R.

QVuinquagena inij collatis prælia signis,
Autor Romani Iulius imperij.

Queîs

Queîs vitam dederam, sæua me morte trucidant,
Pro meritis reddunt sic mala facta meis.

HARMINIVS DVX CHERVSCORVM H. R.

NEc ducibus virtute minor, nec fortibus armis,
Græcia quos iactat, magnaq́ Roma, fui.
Quod nimis impensum est illis, mihi defuit vni,
Nullaq́ de factis edita scripta meis.
Vnicus inuentus Tacitus, qui nostra tacere
Noluit, hunc de me consule, certus eris.
Hic tibi narrabit, per me Germania victrix,
Vt sit depulso libera facta iugo.
Et duce cum Varo, stratis legionibus, illa
In quanto fuerit Martia Roma metu.

ALITER H. R.

HArminius Latias, deleui ego Saxo cateruas,
Vix vbi prima mihi barba resecta fuit.
Me metuens Cæsar, Vare, ô Vare ocyus inquit,
Redde aquilas, Romæ robora, redde aquilas.

ARTVRVS REX BRITANNIAE H. R.

QVi vocor Arturus, me Gallia nominat Artum:
Paruit imperio terra Britanna meo.

Non

Non me ſceptra tulit quiſquam præſtantior illic,
Egregius belli laude togæq́; fui.
Nomina quæ monſtrat procerum virtute potentum,
Hæc, eſt inuentum, menſa rotunda meum.
Saxonas & Dacos domui, Romanaq́; fudi
Agmina, quæ regno damna dedere meo.
Optima prima cadunt, ſic firmus & integer annis
Occido, me, regni ſceptra, cadente, ruunt.

ALITER H. R.

BArbariem obiectat cum Graijs, Roma, ſuperbis,
Barbariem præ ſe num mea facta ferunt?
Sum pius Arturus, nulli pietate ſecundum
Dixeris, in bello ſum Leo, pace Pater.

CAROLVS MAGNVS PRIMVS IMPERATOR GERMANICVS H R.

QVis me iure, neget, Magni cognomen adeptum?
Quin titulus factis eſt minor ipſe meis.
Floruit optata, ſub me duce, Gallia pace,
Pannonijs fuſus concidit Hunnus agris.
Itala ſublatis, tellus pacata Tyrannis,
Pulſus & eſt oris hoſtis, Ibere, tuis.

D *Impe-*

Imperij, per me, sedes Germania facta,
Saxonis, est Christi, terra, professa fidem.
Me quoq; neglectis, duce, reddita gloria Musis,
Ipse repurgatæ nec rudis artis eram.

ALITER H. R.

TE quater octonos, de bello Carolus, annos,
Vt celebres viuum, mascule Sax, Deum.
Hic scopus, hæc regum belli sit norma mouendi,
Proq; gerant aris prælia, proq; focis.

CANVTVS MAGNVS REX DANIAE, SVECIAE, NORVEGIAE, ANGLIAE, TE NORMANNIAE H. R.

DEsine mirari, quos garrula laudibus effert
Græcia, quos iactat Roma superba, duces.
Danica me nulli veterum virtute secundum,
Edidit Hyberno, terra propinqua freto.
Facta mihi, Magni, pepererunt inclyta nomen,
Quinq; sub imperio regna fuere meo.
Me sibi delegit socerum, qui tertius orbis,
Arbiter, HEINRICVS nomine, sceptra tulit.
Iustitia præclarus eram, Regesq; potentes
Subiectos docui legibus esse suis.

ALITER H. R

Iustitiæ

IVstitiæ, bellive prius mireris honorem,
Addubites, certè par in vtroq; fui.
Ipse mihi, latæ legis reus, irrogo mulctam,
Imperijs subdo quinaq; regna meis.

GODEFRIDVS BILIONAEVS H. R.

OMnibus Europæ lectis heröibus oris
Nobile suscepi, Iasonis instar, iter.
At mihi non Colchis, non diues velleris auri,
Terra fuit votis sancta petita meis.
Hanc validis armis, Solymamq; recepimus vrbem,
Quæ fuerat diro capta sub hoste diu.
Mœnibus insilui primus sublimibus vrbis,
Hinc data, cum regno, fulua corona mihi est.
Vrbe, sed hanc, auro, Solyma gestare negaui,
Qua tulit occisus spinea serta Deus.

ALITER H. R.

QVi vexit fulgens ex Colchide vellus Iason,
Æternum Græco carmine nomen habet:
Qui pepuli è Solymis, procul agmina Turcica regnis,
An non Godfridus laude vehendus ero?

CAROLVS V. ROMANORVM IMPERATOR H. R.

NOn ego quod virtute minor, sed in ordine vitæ
Quod sequor, extremum spector habere locum.
Nam neq; suscepit me sceptra potentior vllus,
Hoste nec ex victo plura trophæa tulit.
Africa, quæ semper sitiens, Europaq; vidit,
Auriferoq; recens terra reperta solo.
Sic mihi perpetuo fortuna secunda tenore
Adfuit, & cœptis fauit amica meis:
Assiduis donec curis confectus, & æuo
Inualidus, fratri sceptra relinquo meo.

ALITER H. R.

CAROLVS vnanimi, mundum cum fratre gubernãs
Romanum cogo vincula ferre patrem.
FRANCISCVS capitur Ticinum Gallus ad amnem,
A me, deuictus dat quoq; Turca fugam.

CHRISTIANVS EIVS NOMINIS III. DANIAE ATQVE Noruegiæ Rex H. R.

SI mihi, quod faciunt alij, memorare liberet,
Quæ fuerit bello gloria parta mihi:

Oppressos

Oppressos regni motus armisq; referrem
Cum duce te fractam, clara Lubeca, meis
At mea laus maior, non tantum Marte feroci,
Sed præstans etiam quod pietate fui.
Vix princeps, ego quo vixi, me iustior, æuo,
Aut pius aut clemens, aut magis æquus erat.
Sic placida seruans populos in pace regebam,
Fama volat mundo, spiritus astra tenet.

ALITER H. R.

PAcis amans, pietate vigens, fera bella perosus,
Et vita talis, nomine qualis eram.
Ergò Deus pugnans pro me, malè perdidit hostes:
Felix quem ducit, curat, amatq; Deus.

FRIDERICVS II. DANIÆ, NORVEGIAE ETC. REX H. R.

QVid iuuat & prodest populis imponere leges,
Claraq; per latas sceptra tenere plagas?
Si fluit ignauum, tempus teriturq; quiete,
Vita voluptatis quid pigra ferre potest?
Hoc studium, hæc cura est, factis efferre sub astra,
Et supra proauos, tollere auosq; caput.
Dithmarsi domiti bello, & cum Suecus in annum
Iam sextum, arma malo ferret amara suo,

Fractus multiplici subit horrida vincula clade:
Præmia iusta, licet sera, Tyrannis habet.

ALITER H. R.
AD EVNDEM APOSTROPHE.

MActe animo, et virtute noua, & victricibus armis,
Dilecte ô anima plus FRIDERICE mea:
Munere diuino vt supplex Dithmarsia venit,
Sic Sueci pacem te petiere tuam.

IOHANNES PISCATOR
HEINRICI RANTZOVII.

QVod me, pictoris, magnis heroibus illis,
Docta manus iunxit, non ratione caret.
Hi velut in terris quærunt distantibus hostes,
In fluuijs hostes sic ego quæro meos.
Et capio insidijs & aperto Marte trucido,
Inuigilans studio noctę dieq́ meo.
Si quis erit nostras penitus cognoscere laudes,
Qui cupit, has vnum distichon illud habet:
Squamigeros vndis reti velut extraho pisces,
Pocula sic pleno gutture sicco bibens.

ALITER.

εἰμὶ τριχουναῖος πάντως εἰκ' οὔγι τρίπηχυς,
οὐκ ἄρα τις φθονέῃ τοῦ πάνυ ἀρχιπότῃ.

οὔπι

οἳ τοι μὲν μακρόσωμοι, ἐγὼ δὲ μικρὸς μεγαλουργός,
ἥρωες πολεμεῖν λῷστοι, ἐγὼ δὲ πιεῖν.

HOC EST.

TRes cubitos vix dat ſtatura, tricongius hauſtus
Eſt meus: hac ſola dux ego Rexq́; via.
Magna, illi magni fecere, ego magna puſillus,
Illi pugnantes ſæpe, ego ſæpe bibens.

HAec ita Herôes picti in porticu de ſe ipſi lectoribus ingerunt. Verum paradoxon & friuolum tibi lector non videatur, quod piſcator ſit heroibuş mixtus, & velut anſer inter argutos olores ſtrepat. Quia, quod is occupauit ſpacium non eſt, vt reliqua, capax lineamentorum iuſtæ & virilis ſtaturæ, quæ cæteris propter decorum eſt attributa: Proinde quàm vacuum pictoris arte relinqueretur, maluit D. HEINRICVS RANTZOVIVS id ſuo piſcatori, longè infra communem hominum ſtaturam poſito dicare. Nam quod attinet ad Carolum & Chriſtianum, prorterquam, quod non extremas inter celeberrimos Reges ferunt, etiam gratitudinis declarandæ cauſa, hic ab hero ſunt aſcripti.

Etenim hic vicarium Holſatiæ & Sleſuici ducatuum herum elegit, in illius verò aula vnà cum

Illuſtriſsimo

Illuſtriſſimo Holſatiæ duce Adolpho, ſexenni-
um vixit & ciuilia negotia & bellica facta cernere,
& imitari aſsueuit. Ad hanc porticum ſolarium
à M. Hieronymo Cypræo eſt deſcriptum, an-
nexo tetraſticho:

Vmbra horas Phœbi deſignat climate noſtro,
Nodus quod ſignum Sol tenet, arte docet.
Oſtenditq; domus, quæ ſit ſua cuiq; Planetæ,
Et quotus & menſis, ſit quoq; quanta dies.

Sed & Galactothece adiacet ambulationi, albario opere polita, quã fas haud erat à limine, vt dicunt, tantummodo ſalutaſſe, niſi concinniora reſtarent, quæ properantem de hac facere verba non ferrent. Nam maiorem gratiam habent ſuperiora, tablinum eorum, qui hero ſunt ab epiſtolis, conclauia, dormitoria tria, & ambulatiuncula, quæ verſibus ſententijsq; varijs, fortunæ inconſtantiam & viciſſitudinem in rebus humanis depingentibus collucet. Earum elegantiores pleraſq; mox ſubſcribemus. Hæc Adolphæo cubiculo eſt contigua, quod tibi, tuoq; nomine Illuſtriſſime Holſatorum dux Adolphe, heros magnanime dicatum, & ſponda artificioſè tornata, nec non aulæis ſericis magnificè eſt adornatum.

Sententiæ

SENTENTIÆ ET VERSVS VARIORVM AVTHORVM.

CICERO IN OFFICIIS.

ILlud magni ingenij eſt, cogitatione percipere, & antè conſtituere, quid euenire poſsit, & quid agendum ſit, cum euenerit.

SENECA AD LVCILLIVM EPISTOLA IIII.

ADuerſus omnia, quæ accidere poſſunt, te adhortare & indura. Neminem enim eò fortuna prouexit, vt non tantum illi minaretur, quantum promiſerat. Noli huic tranquillitati confidere, momento mare concutitur.

TERENT: IN PHORM:

OMnes, cum ſecundæ res ſunt maximè, tum maximè meditari ſecum oportet, quo pacto aduerſam ærumnam ferant, vt ne quid animo ſit nouum, ſi quid præter ſpem euenerit.

DION.

NIhil in rebus humanis fixum ac perpetuum, ſed & ij, qui florent maximè, & ij, qui humiles & abiecti ſunt, exitus incertos habent, ac pariter pro fortuna ipſorum, laude, vituperio, honore & ignominia afficiuntur.

ANTONINVS EX EVRIPIDE.

MVltæ ſunt rerum fatalium formæ, Dijq́ multa præter ſpem conficiunt, minimèq́ facta ſunt ab his, quæ ſperata fuerant, & tamen Deus deſperatis & inopinatis rebus, exitum inuenit.

INCERTI CVIVSDAM AVTHORIS.

VBi Mars ſæuit maximè, ibi fortuna & plurimum dominatur, & facillimè fallit.

M. TVLLII IN RHETO.

SOla virtus in poteſtate ſua eſt, omnia præter eam, ſub fortunæ ſubiecta ſunt dominatione. Errant autem qui in proſperis rebus, omnes impetus fortunæ fugiſſe ſe putant, ſapienter autem cogitant, qui in temporibus ſecundis aduerſa reformidant.

HILDEBERTVS.

HEu mihi nulla fides, nulla eſt conſtantia rebus
Ipſaq́ ſors, quid ſit, mobilitate docet.
Res hominum, atq́ homines leuis alea verſat in horas,
Et venit à ſummo ſumma ruina gradu.

Cuncta

Cuncta ideo ancipiti pendent mortalia casu,
Et spondent propria mobilitate fugam.
Quicquid habes hodie, cras te fortasse relinquet,
Aut modò, dum loqueris, desinit esse tuum.
Has ludit fortuna vices, Regesq́ superbos,
Aut seruos humiles non sinit esse diu.
Illa dolosa comes, sola leuitate fidelis,
Non impune fauet, nec sine fine prémit.

OVIDIVS.

CRedę mihi, miseros prudentia prima relinquit,
Et sensus cum re, consiliumq́ fugit.

DION IN EANDEM SENTENTIAM.

MEtus tempore ratio omnis & consilium deest: quibus rebus si quis antè animum suum præmunierit, metum omnem superare, egregiè potest: Sin minus, facile vinci, vt nec consilium vllum oportunum, aut spem firmam in periculis habere posśit.

ISOCRATES.

PVta rerum humanarum nihil esse firmum: Ita nec in prosperis lætitia gesties, nec in aduersis dolore concides.

*HEINRICVS RAN-
TZOVIVS.*

CEdunt fata Deo, precibus Deus ipse piorum.

Hactenus cursim, lector candide, percurri, ea quę sunt ad dextram intra vallum, et mihi visa sunt digniora relatu, nunc iter ad læuam deflecto, ante tamen puteum, qui prior est loco, audiamus. Is octo angulis & tecto gibboso, scandulis pictis vestito, surgit altitudine ad cubitos vicenos: aquam duo situli, ferreis catenis ab axe trusatili & binis trochleis suspensi, alternatim in summum efferunt, vbi vncis hamis retenti se ipsi inuertunt, & id aquæ, quod extulerunt, in castellum effundunt: Vnde siphunculis obuersis, cum voles, emanat, aut alnis in tubos cauatis ad hypogeium cereuisiarum deducitur. Hic aqua fit Hippocrene, Cerere ei incocta, & spiritu Poetas pota afflat. Quin & ipse puteus D. Heinrico Rantzouio docente, affatim scatet numeris, quos si nunc commemorare hic velim, quam non communi vena sint tornati, quamq; pij, verè equidem possim, nisi te ex ipsis id magis cognoscere auueam.

FOns ego communem scateo fecundus in vsum,
Tota domus de me commoda multa capit.

Nec

Nec pretium posco, nec egenti denego cuiquam,
Gratuitas ex me quilibet haurit aquas,
Vtq; queam semper dare, nunquam copia dandi
Deficit, & damnis augeor ipse meis.
Cum prior egeritur, semper noua prosilit vnda,
Dum successuræ cedat & illa locum.
Si licitum est magnas, paruis componere rebus,
Hi domini mores, qui meus author erat.
Is patriæ talis, (fas est laudare sepultum)
Extitit, & multis munera larga dedit.
Eius erat domus, vt portus communis, habebat
Hîc sibi speratam, quisquis egebat, opem.
Vt faceret, vires & opes fortuna merenti
Contulit, & larga præbuit vsa manu.
Sic patriæ, dum vita fuit, seruiuit amatæ,
Ereptam multis asseruitq; malis.
Nec mercede caret, nunquam licet ipse petiuit,
Gloria defunctum sponte secuta manet.
Ad patris exemplum sese componere natus,
Hunc qui me cultum iussit habere, studet.
Sed mihi viuentem pudor est extollere verbis:
Qui legis hæc, illi fausta precare, vale.

VIdes opinor elegantiam putei, qui ipsi fonti caballino fortasse non admodum cesserit. Ad sinistram, vt promisi, accedendum. Hîc officina

est fabri ferrarij ante annum ædificata primùm, quæ præterquam quod superbior est,ac oportuit, & epigrammate exornatur huiusmodi:

NOn opus est,quis sit locus hic, exponere verbis,
Ipsa graui produnt verbera clara sono.
Haud secus Ætnæo,quàm cum Cyclopes in antro
Informant manibus fulmina sæua Ioui.
Nec satis hoc,quosuis quod præmollitur in vsus,
Inq; omnes ferrum cogitur ire modos.
Et validi subiguntur equi,vinctiq; catenis,
Sessori præbent crura tenenda suo.
Vt soleis ferro plantas armentur opertas,
Aspera per duros ne via lædat agros,
At nihil hoc mirum: quid nunc homo linquit inausum?
Illius ingenio, quicquid in orbe, subest.

AD hanc etiam est Andronitis, tectorio inducta & à plaste imagunculis lepidis exornata, vbi Mecœnatis mei, hospitumq; famuli confluunt. In eius parietibus hexastichon hoc est pictum:

QVi nouus hic nostris succedis sedibus hospes,
Esto bonus, mensam consulitoq; boni.
Craterem de more lubens philotesion hauri,
At litem moueas ebrietate,caue.

Pocula

Pocula amicitiam faciunt, & pocula soluunt:
Si bibis, vt valeant mensq́ pedesq́, sapis.

REliqua pars huius lateris vſibus macerandi & torrefaciendi hordei, vnde Zythum coquunt, & tribus dormitorijs hoſpitum cubiculis detinetur. Quemadmodum vero Reges fama celebratiſsimi, in porticu ad dextram ſunt depicti: Ita ad ſiniſtram duces, memoria patrum atq; noſtra bellicoſiſsimi habiti, conſpiciuntur, vt arx, cum temporis acti, præſentis laudatrix, non immeritò poſsit videri. Murus interior, qui ad pedem valli eſt excitatus, & aream, qua ædificia diſcontigua ſunt, cingit: is, vt ſupra attigi, per interualla arcubus fornicatur, in quibus exemtiles tabulæ ducum, luculentis imaginibus & Elegijs pictæ, ſuſpenduntur. Quantopere autem hæ imagines blandiantur voluptati oculorum, vix narrari poteſt. Ego quoties Martiorum virorum arma, quaſi flammas vomentia, & hinc inde coruſcantia medius intueor, ceu Gorgone viſa hæreo, expleri & nequeo, atq; oculos per ſingula voluo. Cuius voluptatis & imaginum te, lector mi, participem lubens reddiderim: At quando in manu mea non eſt, vt illas videas, vt audias, quæ de ſe loquuntur, faxim.

In no-

IN NOBILISSIMOS BELLICA VIRTUTE EODEM FERE TEMPORE duces H R.

QVos hîc stare vides sua fortia facta loquentes,
Indomito clari Marte fuere duces.
Vnā tulit nostris ætas vicinior annis,
Clarior hac armis vix prius vlla fuit.
Non satis est ipsos virtute extollere Reges,
Et fortes illic expedit esse duces.

CONSALVVS FERDINANDVS CORDVBA COGNOMENto Magnus, Ferdinandi Hispaniarum Regis dux. H R.

QVod gero præclarum cognomen ob inclyta facta,
Hoc mihi concordi est militis ore datum.
Bella meo victor confeci ingentia Regi,
Terra sub imperio cuius Ibera fuit.
Effrenes domui Mauros, armisq́ subegi,
Quâ rigat Hesperios flumine Bætis agros.
Adieciq́ nouum regnum, quà mœnia cultæ
Parthenopes salsum verberat alta fretum.
Quæ non inuidiæ virtus patet? vltima fecit,
Hæc me priuato sub lare fata pati.

Aliter

ALITER H. R.

MAgnus ego vero Consaluus nomine dicor,
Hoc pater, aſt illud ſtrenua dextra dedit.
Exegi Gaditana feros trans æquora Mauros,
Aſſerui regi Bœtica regna meo.

MAXIMILIANVS COMES BVRENSIS CAROLI V. Imperatoris dux H. R.

VIr grauis, armorumq; fui ſpectatus in vſu,
Nec virtute minus, conſilioq; potens.
Vt fuit eiectis erepta Bolonia Gallis,
Anglia, quam tenuit, dux ego regis eram.
Hinc tibi belligerans ſemper victricia ſigna
Auſpicijs duxi, Carole Quinte, tuis,
Cumq; ingens gereres bellum per Teutonis oram,
Inferiorq; tuo viribus hoſte fores:
Agmina traducens Rhenum, tibi Belgica iunxi,
Nec fuit abſq; opera palma parata mea.

ALITER H. R.

Expugnata fuit captis Bolonia Gallis,
Cum ferrem auxilium flaue Britanne tibi.
Heſſus, & inuicto ſeptemuir pectore Saxo,
Me duce dant palmam Carole diue tibi.

GEORGIVS FRONSPERGIVS SVEVVS EIVSDEM Caroli V. dux H. R.

COrporis vt præstans superabam viribus hostes:
Sic animi pollens robore ductor eram.
Militiam didici teneris perductus ab annis,
Armaq; sub magno Cæsare prima tuli:
Quo sene defuncto, sectanti castra nepotis,
Vix quisquam belli par mihi laude fuit.
Prælia iusta manu promtus ter quinq; subiui,
Bis decies pugnas sustinuiq; leues.
In patria morbo morior serpente per artus,
Dum petitur signis Martia Roma meis.

ALITER H. R.

Promtus eram, nulli veterum virtute secundus,
Seu res consilio, seu peragenda manu.
Stans ego equum potui frenis inhibere volantem:
In valido tantum corpore robur erat.

ODETTVS FVSIVS LOTRECHIVS COPIARVM GALLICArum in Italia Imperator.

NOn habuit virtute parem mihi Gallia quenquam,
Quo data sunt vitæ, tempore, fata meæ.

Horror

Horror eram Latio, fama notißima cœlo
Oppida sunt armis multa subacta meis.
Hinc nomen, quod Rex meruit Demetrius olim,
Mira expugnatis vrbibus arte, tuli.
Qui bellis inuictus eram, me sæua subegit
Acriter insurgens per mea castra lues.
Et cineres fortuna meos afflixit iniqua,
Dum tumuli expertes bis duo lustra iacent.

ALITER.

Sunt quia capta meo quàm plurima mœnia ductu,
Expugnatorem me vocitare solent.
Claruit hac olim Macedo Demetrius arte,
Participem laudis nunc habet ille tuæ.

MARTINVS ROSHEIMIVS GELDRENSIS, PRIMO GALLIArum Regis, deinde Caroli V. dux H. R.

QVis fuerim, longo non est opus edere versu,
Quod subit, hoc vno carmine scire potes.
Fulmen eram belli, ferro grassabar & igni,
Oppida militibus diripienda dabam.
Id satis est: testes Belgæ, Moriniq; remoti,
In mare, quà Scalde, Dilia, Mosa, fluunt.
Illa viris, opibusq; potens Antuerpia testis,
Quæ mihi victrici penè subacta manu est.

 At sibi

At sibi me sicut tunc Gallia sensit amicum,
Sic eadem clades me tulit hoste graues.

ALITER.

CÆsareis inhians opibus spe diuite Gallus,
Me duce pænè suis excidit ipse bonis.
Argentoratum petit hic, Campania per me,
Vulcano paßim, Marteq́ damna facit.

ANTONIVS LEVA, DVX

CAROLI V. H. R.

NOn leue momentum est magno didicisse magistro,
Militiæ leges & graue Martis opus.
At mihi cum nemo belli præceperit artes,
Plurima naturæ dona fuêre meæ.
Nec me vlla indecorem ventura redarguet ætas,
Maxima sunt ductu bella peracta meo.
Meq́ ideo Insubrum præfecit Carolus oræ,
Propugnata manu fortiter illa mihi est.
Quod nisi fregisset vires, dolor artubus hærens,
Essem magnorum gloria magna ducum.

ALITER H. R.

AStutus, sapiens, felix, belliq́ peritus,
Impiger, intrepido pectore Leua fui.
Et licet æger eram articulos vastante podagra,
Nullam aciem fugi, munia nulla ducis.

Andreas

ANDREAS AVRIAS CÆSAREÆ CLASSIS PRAEFECTVS. H. R.

EN ego, quem spectas, Latiæ fama inclyta terræ,
Et Ligurum quondam lausq́ decusq́ fui.
Quis pelago gessit me, bella, peritior alto?
Quis patriæ adduxit commoda plura suæ?
Vt mare purgaui prædonibus, & mihi classem
Ducenti semper terga dedêre Scythæ:
Sic patriam asserui, pulsis sine cæde Tyrannis,
Et stabilem iussi legibus esse suis.
Hinc statuam patriæ patri mihi grata locauit,
Hæc mihi virtutis posthuma testis erit.

ALITER H. R.

QVi mihi marmoreum Ligures posuere Colossum,
Me patriæ patrem voce, manuq́ colunt.
Et terris, & nota mari spectataq́ virtus,
Cum Mahometigenas classe fatigo Scythas.

SEBASTIANVS SCHERTELINVS VRBIS AVGVSTAE Vindelicorum belli dux. H. R.

VIndelicis insignis agris belloq́ togaq́,
At melior valido dux ego Marte fui.
Cum celebres, iunctis sociarent vrbibus arma,
Pro defendenda relligione duces,

Agmina præfectus duxi, vicinaq; celso
Alpibus arx cliuo, me duce, capta fuit.
Victor ob id mutare solum me Cæsar adegit,
Præmia decernens in caput ampla meum.
Obtinuit generosa locum clementia tandem,
Et pius ignouit, restituitq; meis.

ALITER.

CÆsari vbi iussus feci socio agmine bellum,
Quod tum Augustanæ relligionis erat,
Capta Fiessa mihi est Alpini ad flumina Læchi,
Aërioq; iacens arx Ereberga loco.

SEVERINVS A NORBV CHRISTIERNI II. DANORVM REGIS in Scandia præfectus H. R.

REx licet effugit meus, & turbante tumultu,
In loca quæsitum tuta recessit opem,
Non ego proieci tamen arma, sed impiger hosti,
Conserui, euentum Marte negante, manus.
Indulsit veniam virtutis in hoste probator,
Inq; fidem accepit victor, amore fouens,
O mihi si tantùm libuisset fallere nunquam,
Nec tua trans Alpes, Carole, castra sequi.
Liber ab hac essem macula, nec morte luissem
Perfidiæ pœnas, dum tua signa sequor.

Aliter.

ALITER.

VT tuear valido fugientem milite Regem,
Vendo domos, vendo quicquid vbiq; meum est.
At Deus exosus saturatum cæde Tyrannum,
Non siuit nostram pondus habere fidem.

GVLIELMVS THVMSERNVS
PROTESTANTIVM BELLO DVX.

QVid terrore carens, docui, constantia poßit,
Inuictoq; malum pectore posse pati.
Vt stetit infenso victoria tristis ab hoste,
Maxima pars victos deseruere metu.
At mihi fœda fuit res visa relinquere fœdus,
Et victas vna tendere clade manus.
Arma recollegi subito discrimine belli,
Mœnia quæ Bremæ lata Visurgis adit.
Nec pius euentum causæ Deus abnuit illi,
Fortunæq; meæ victor in hoste fui.

ALITER.

CVm quateres validæ tormentis mœnia Bremæ,
Vt coleret Latij dogmata spreta Papæ,
Piscosum tranas desertus Erice Visurgim,
Victori palmam porrigis atq; mihi.

Iohannes

IOHANNES RANTZOVIVS TRIVM DANIAE REGVM, FRIDERICI I. CHRIstiani III. & Friderici II. summus consiliarius & bellorum dux, huiusq; arcis fundator.

NOn sine re magnis Heroïbus inseror illis,
Quos volui tantos hoc ego stare loco.
Nam nec eram virtute minor, nec fortibus ausis,
Siue toga spectes edita, siue sago.
Regibus assedi tribus, imposuiq; coronam,
Exuuias victo bis quater hoste tuli.
Effera submisit, duce me, Dithmarsia collum.
Libera bis ductu Dania facta meo est.
Sic satur inuictæ fama virtutis, & armis,
Succubui fatis, nunc habet aula poli.

ALITER.

QVis fuerim bello, quis pace referre recuso,
Inuidiam conflent ne mea gesta mihi.
Dicet id inuicto Dithmarsus Marte subactus,
Bisq; asserta mea Dania clara manu.

DANIEL RANTZOVIVS DVX EXERCITVS REGIS DANORVM Friderici II. in Suecos. H. R.

ME quoq; viuentem complexus amore propinquus
Illustres inter iussit habere locum.

Nec res

Nec res, quas recitem desunt mihi fortiter actæ,
Sed prohibet iustus cuncta referre pudor.
Hoc dicam saltem, ter aperto Marte Suecum
Expertum nostras non sine clade manus:
Tres belli amisisse duces, quos cepimus arte,
Quid moror? ipse opera fert quoq; vincla mea.
Sex licet inconstans Mauors mutauerit annos,
Vtring; insignes perdideritq; viros.

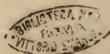
ALITER.

QVod me inter tantos Heinrice propinque reponis,
Si non iudicio certè id amore facis.
Dent vitam mihi fata, & nulla redarguet ætas,
Ille ero iudicio, quem cupis esse, tuo.

GVNTHERVS COMES SVARTZBVRGENSIS.

EGregia natum generis descendere stirpe,
Ingenio visum est non satis esse meo:
Sed claris etiam factis extendere nomen,
Et studijs belli, cura, vigere tenet.
Sic contra Gallos multa cum laude feroces,
Et Mahometigenas fortiter arma tuli.
Sic tibi suscepi bellum, Friderice, gerendum,
Cum peteres armis Suecica sceptra tuis.
Vnde mihi post hæc surgit noua laudis origo?
Pænè subit, votis fata fauere meis.

G *Aliter*

ALITER.

QVod Friderice olim tibi opima stipendia feci,
Sueco cum Danis Teuthonibusq; liquet.
Quid ventura dies trahat, id scit, qui omnia nouit,
Quæ venient, quæ sunt, quæq; fuêre, Deus.

GEORGIVS AB HOLLE
EQVES BRVNSVICENSIS.

STemmate, quæ tantum celebri se iactat auorum,
Nobilitas dici non mihi vera potest.
Sed quæ virtutem superátve æquatúe parentum,
Et meritis ortum comprobat ipsa suis.
Hic labor, hic animus teneris mihi sedit ab annis,
Inde mihi aduerso vulnus in ore tuli.
Hoc mihi sternenti Gallos infertur honestum,
Dum tua præfectus castra, Philippe, sequor,
Et me cognouit Suecus, nec proximus illi,
Quisquis eris, tardas experiere manus.

ALITER.

MArtis opus primis toleraui semper ab annis,
Militiæ & statui multa trophæa meæ,
Grandia diffindit, nec dedecet, ora cicatrix
Me docet intrepidi pectoris illa ducem.

Post

POst has tabulas fortissimorum ducum, sequuntur ordine quorundam illustrium principũ & comitum imagines, quas herus ex Iconibus sibi ex Belgico transmissis effingi, atq; exprimi curauit: Principes autem, quorum formam imagines referunt, hi sunt: Ferdinandus Toletanus Albanus, Ludouicus Borbonius Condæus, Gulielmus Vraniensis, & Vuolfgangus Palatinus. Comites vero hi: Iohannes Arnsburgensis, Lamiralis Eggemontanus, Nauarcha regis Galliarum Admiralius, Anglottus, Ludouicus Nassouiensis, Petrus Ernestus Mansfeldensis.

Quod autem horum imagines, postremo ferè loco constitutæ sunt, non eo consilio factum est, quod reliquis, quos supra enumerauimus, gloria rerum gestarum inferiores ab hero habeantur. (Non enim latet herũ, nonnullos ceterorum, ab his laudibus bellicis etiam superari) Sed quod cum illi, summis laboribus bellicis perfuncti, iam maxima ex parte extremum vitæ suæ diem obierint, hi omnes ferè sint superstites, & adhuc in graui bellorũ discrimine versantes, acerrimis prælijs inter se de victoria dimicent, strenuamq; Regibus suis in armis operam nauent.

Cum autem Mars sit communis, & bellorum casus ancipites atq; incerti, deniq; cum vulgus hos duces, pro fortuna ipsorum, laude, vituperio, ho-

nore, & ignominia afficiat, ideo herus inuidiæ & suspitionis euitandæ causa, nulla carmina, quæ res gestas eorum complecterentur, picturis subijcere voluit, sed spatium ibidem satis amplum, quod posteri sui epigrammatibus poterunt exornare, reliquit. Eo tamen in loco dictum Ciceronis cōspicitur: *Quicquid eiusmodi est, in quo non possunt plures excellere, in eo plerunq; fit tanta contentio, vt difficillimum sit sanctam seruare societatem.* Et aliud item dictum C. I. Cæsaris. *Si ius violandum est, Imperij caussa violandum est, in alijs rebus pietatem colas.* Veruntamen cū inter comitem Iohannem Arnsburgensem & herum, summa semper coniunctio et amicitia extiterit, deberi à se, tanto viro, quem inopinata Martis vis perculit, putauit, vt breui carmine memoriam nominis ipsius consecraret. Itaq; sub effigie amici sui carissimi, in sempiternum amoris beneuolentiæq; pignus & monumentum hos versiculos extare voluit:

IOANNES COMES ARNSBVRGENSIS IN PHRISIA CAESVS H. R.

SI quibus inconstans peperit fortuna dolorem,
His ego me socium dicere iure queo.
Et mihi natales genus, & connubia magnum
Nobilitas factis quæ fuit aucta, dabant.
Cum gereret bellum Germanide Carolus ora,

Bureni

Bureni consors strenuus arma tuli.
Vt noua turbauit fortes discordia Belgas,
Regis ab Hispani partibus ipse steti.
In Phrisia vitam mihi mors ita flebilis aufert,
Sic rapiunt claros tristia fata viros.

ALITER.

NOn moror, in bello cecidi quod victus ab hoste,
Pugnando fortes claudere fata decet.
Hoc queror, obscuro perij quod milite cæsus,
Nec laudem de me strenuus hostis habet.

IAm videntur adhuc tres togati, sub quibus versiculi sequentes leguntur. In vna autem tabula sunt duo cardinales depicti, vt Antonius Peronettus Atrebatensis, & Lotharingicus: In altera vero nobilis Iohannes Fresius, Serenissimi Regis Danorum Cancellarius.

ANTONIVS PERONETVS ATREBATENSIS ET LOTHARINGICUS, Cardinales.

DEsine mirari hic armatis esse togatos
Immixtos, ducibus cardineosq; patres.
Bella manu haud gerimus, mens est armata sub omnem
Fortunæ casum consilijs validis.
Consilijs nostris motus componimus orbis,
Impia cum Reges bella mouere student.

Non decet, vt patriæ patres certamina nectant,
Magnosq; irritent ad fera bella viros.

APOSTROPHE H. R. AD IOHANNEM FRESIVM, CANCELLARIVM Regis Danorum Friderici II.

NEc tu carminibus nostris indictus abibis,
Fresi, canicie sparse decente caput.
Nam tua Rantzouio certè de sanguine creta
Est auia, vt versu te quoq; iure canam.
Addo tamen maius, duplici vt te iure nepotes
Rantzouidum hos inter me posuisse legant.
Nam tua te virtus ad summos vexit honores,
Insuper & studij præmia larga dedit
Id quod erat geminis facundus Nestor Atridis,
Dania te sensit Regibus esse suis.
Externum bellum bellè non cesserit vlli,
Si non sit Nestor, consiliumq; domi.
Longa igitur tibi nent fatales stamina Parcæ,
Implentes vitæ lustra bis octo tuæ.

SVnt autem ibidem adhuc quatuor collocati, quibus proprius & singularis locus est attributus, ceterisq; quasi exemti videntur.

MAVRITIVS SEPTEMVIR SAXONIAE.

ARma, animus, virtusq; meis maturior annis,

Carole

Carole nota tibi, Turca fuere tibi.
Namq; in Pannonicis, quod gestum est fortiter agris,
Omne manu nostra consilioq; stetit.
Tu quoq; Landrisij ad muros es Galle repressus,
Exutusq; armis, non sine clade, tuis.
Ergò mihi in septem proceres Germanidos oræ
Ascito, Cæsar bella gerenda dedit.
Huic etiam clausis bellum feci Alpibus, arte
Hessus ab Albano cum duce captus erat.

ALITER.

PLurima nunc pacata forent, nisi stamina vitæ
Rupisset medio tempore Parca mihi.
Namq; meo decreta animo sententia stabat,
Marte mori, aut pacem Marte parare meis.

ADOLPHVS DVX HOLSATIAE ET SLESVICI.

VIx mihi prima genas vestibat flore iuuenta,
Te procul vt patria, Carole Quinte, sequor.
Vsq; adeò mea mens iuuenili ardebat amore,
Nosse vrbes, claros militiaq; viros.
Nec votis fortuna meis bona defuit vnquam,
Signa tirocinij plurima Metis habet.
Inde domum rediens Dithmarsorum agmina fudi,
Vltus auos, animum dedocuiq; trucem.

Nec

Nec nostras Gotha, nec Grimsthenia saxea vires,
Imperij socio milite cincta, tulit.

ALITER.

QVi toties lecto, Reges, cum flore iuuentæ,
Holsaticos toties qui repulere duces.
Seruati nostræ gens imperterrita palmæ,
Dithmarsi, victas Marte dedere manus.

HEINRICVS IVNIOR DVX BRVNSVICENSIS.

NVlla humanarum quàm sit constantia rerum,
Collige ab exemplo, qui legis ista, meo.
Hilsheimense solum primo sub flore iuuentæ,
Per valida adieci finibus arma meis.
Gaudentem spolijs, Hessus cum Saxone, partis,
Armata patrio vi pepulere solo.
Vt niger hos vicit Iouis ales ad Albidos vndam,
Felix amissos occupo rursus agros.
Perpetuum at nihil est, & ab omni parte beatum,
Fortuna alternans datq; adimitq; datum.
Nam geminos natos vna Mars impius hora
Abstulit, hos letho machina dira dedit.
Haud quenquam dubiæ fas est confidere sorti.
Vita aloës multum, mellis habet minimum.

PHI-

PHILIPPVS LANDGRAVIVS HESSIAE.

ME belli, varia afflixit fortuna procella
Optatos portus inueniente Deo.
Exul in vndecimum Vlricus Wirtnbergicus annum,
Inuito nostram Cæsare sensit opem.
Et mihi pulsus agris Leo Brunsuiganus auitis,
Captus cum nato post sine cæde suo.
Nec Carolum fuerit mihi turpe lacessere bello,
Sed nocuit temerè nos habuisse fidem.
Vincula simplicitas parit: en custodia seruat,
Dum quinq; Autumnos Pleïas orta facit.
Quod nisi Mauricium dolor armauisset acerbus,
Tam mea non fuerat pœna futura breuis.

HVc vsq; viri egregij & celebrati. Occuparunt autem hi loca honestiora, & sub aspectum cadentia. Tenebricosiora verò concessa sunt hisce sequentibus, Christierno, & Erico Sueco, quod malè à plurimis audiant, & à præstantiorum imaginibus, nisi dehortandi causa spectatores minimè debeant auocare.

CHRISTIERNVS REX DANORVM QVONDAM.

NOn mihi si centum linguæ sint oraq; centum,
Dicere facta satis pro ratione queam.

Innocuos mactare viros, & humata sepulcris
Eruere, & flammis ossa verenda dare.
Non tondere pecus, totam at deglubere plebem,
Vxore exclusa, te Siebrechta, frui.
Delitiæ illa fuere meæ, stabilesq; fuissent,
Ni priuauisset me Deus ipse throno.

ALITER.

DIscite iustitiam moniti & non temnere Christum,
Quicunq; in vultus figitis ora meos.
Carcere in vndecimam fermè trieterida captus,
Sæuitiæ magnus Rex luo supplicium.

ERICVS XIIII. EIVS NOMINIS SVECORVM REX, IN VINcula coniectus.

QVid memorem mea facta miser? reticere luberet,
Cæde & coniugio notus vbiq; meo.
Sexaginta meis manibus sine iure peremi,
Pars mihi magna horum sanguine iuncta fuit.
Quoquò ergo aspicio, diri mens conscia facti
Occurrit, miseris excruciatq; modis,
Nunc mihi præceptor Dionysius ilia crudo
Traiectus ferro, tristis Erinnys adest.
Nunc proceres Orco missi, atq; innoxia bello,
Ante meos oculos perdita turba volat.

Aliter

ALITER.

ME quis Alexandro similem inficiabitur vnquam.
Obtruncat proceres ebrius ille suos.
Sobrius ipse etiam satior vel cæde meorum,
Persossi manibus, qui cecidêre meis.

SVB D. HEINRICI RANTZOVII IMAGINE AD LECTOREM.

SI quis erit, quem fortè iuuat sic quærere, quare
Hi tabulis præbent ora videnda viri?
Is sibi virtutis proponi exempla probatæ,
Quàm vitijs spretis discat amare, sciat.
Quamq; sit instabilis vitæ fortuna caducæ,
Quàm varios seruent lubrica fata modos.
Quam subito magnæ spes euanescere casu,
Et soleant labi grandia cœpta virûm.
Quisquis es, incertæ diuersa pericula vitæ,
Et dubiæ sortis spernere fata, caue.
Nam caro ceu fœnum est, & gloria nostra velut flos,
Mane viget primo, vespere lapsa iacet.

IOANNISCVS MORIO RANTZOVIORVM.

QVid prohibet si me viuentem semper amauit,
Nunc Domino hoc iunctum me quoq; stare loco.
Stat quoq; piscator, stomachum si piscibus ille,
Iucundis animum paui ego sæpe iocis.

Morio non vulgaris eram, iuuenesq́; senesq́;
Luxerunt raptum funere, luxit herus.
Illi mordaces poteram depellere curas,
Ridentemq́; iocis exhilarare meis.
Aut illos imitare, iuuat si perdere vitam,
Aut me, si cordi est viuere dulce tibi.

ALITER.

HVc ades ô quicunq; venis nouus hospes in arcem,
Picturis oculos pasceris atq; tuos.
Quid mirare duces miser ardescisq́; tuendo?
Nescis quale tegat splendida vita malum.
Lerna periclorum, & certi sentina laboris,
Prudentum vita est: stultus at hisce caret.
Ergò agè stultitiam simula, sic nulla subibis
Munia: donantur pectora stulta rude.
Vt fugeret longi malesana negotia belli,
Sisyphides litus fertur arasse maris.
Aut fluc delitijs, & duc inglorius æuum,
Aut mercare graui, grande, labore, decus.
Ingreditor, quodcunq; velis iter, vnus vtriq;
Finis, Mors fatuum cum sapiente rapit.
Viuere non tibi vis, alieno vt tempore viuas?
Quid num post vt edas, antè fame moreris?
Ah nimio fallax emitur, me iudice, nomen,
Viue tibi, nimium nec sape, tutus eris.

Viue

Viue tibi, nec te crucia, neq; crastina cura,
Hoc ego prudentes admoneo fatuus.

ABsolutis ijs, quæ ad latus vtrunq; intra vallum sunt, locus admonet, vt aduersa fronti aggrediamur: quæ etsi vt speciosissima in vestibulo narrationis Rhetorculo cuipiam ponenda videri potuissent, quo elegantia & dignitate omnes in admirationem sui raperent, ego tamen ordinis rationem prius habui, quàm venustatis. Dandam enim operam putaui, ne obscura & intricata euaderet narratio, quod nulla æquè re vitari potest, ac ordine & consequentia.

Proinde vestibulum & cochlis, quia ipsis ædibus prominent, earum quoq; delineationem ante subijciemus. Quanquam vestibulum nullum hic esse Philologos quispiam dixerit, quod hũc semicirculum Cochleæ gradibus vacuum, eo nomine appellare dedeceat, is tamen si in hoc stantes clientes cum ad Patronum cupiunt admitti, neq; intra ædes, neq; sub dio esse attenderit, eundem, quem veterum vestibula præstare vsum, non negabit. Sunt autem ante pagmenta saxea, & superius limen eminentibus expresſionibus biuinorum capitum & racemorum inauratorum est exornatum: ei vero saxum latius est impositum, quod incisa insignia Illustrissimi Septemuiri Augusti Saxoniæ ducis tuetur, & eius donum, cochlidis

gradus, candida gratitudine huiusmodi versibus celebrat.

HEINRICUS RANTZOVIUS IN COCHLIDEM SUAM LAPIDEAM.

HÆc Cochlis, excisis, quam conspicis, ardua saxis,
Magnanimi donum principis illa mihi est:
Saxonicam qui frena tenet Septemuir in oram,
Et pius Augustum nomine reꝗ refert.
Hic mihi donauit lapides, cum missus ad illum,
Dania cui paret, nomine Regis, eram.
Ipse suum munus commendat muneris autor,
Grataꝗ sunt magnis dona profecta viris.
Ergò etiam nobis dono data principe tanto,
Gratior hæc nostra stabit in arce Cochlis.
Et spectaturis sero testabitur æuo,
Nobile se munus Saxonis esse ducis.

IPsa Cochlis est octagonos, & instar penè publicę turris attollitur gradibus septuaginta vno, septenis pedibus longis, dextante crassis, quorum retractiones plus quam sesquipedales sunt factæ, ne alij alijs obuiam venientes incurrere cogantur, & vt honestæ mulieres aut senes, prehenso brachio per cochlidem deducantur. Retractiones post nouenos gradus plerunꝗ sunt ampliores, in quibus subsistentes fessi, velut in areola respirare queunt, si pergere velint. Nam sola cochlide ad omnes

omnes contignationes,& conclauia conſcenditur, nimirum gradu ſexto, ad podiū,quod circa cochlidem fornicatur, delumbato ad arcum lacunari, ſic tenuiter,vt quaqua verſus Lunæ à coitu redeuntis effigiem repræſentet.

Id podium,cum ius dicitur, quātumuis clatratis feneſtris & valuis obturetur,propter aeris ſæuitiam,tamen conſtanter audit & reddit Iudiciorum præſidi voces eorum,qui ad hoc,ſub conſcio æthere,vt moris eſt Holſatis,lites dirimunt. Ea opportunitas & alias familiam in officio continet,quæ nunquam præſens & abſens eadem eſt,ſi ſperat fore clam. At dum videt vocales muros verba referre auerſis dominis,arundinem, vt habet fabula aures Midæ clamare,feneſtras Argo ipſo oculatiores, nequitiam, deſidiamq́ coarguere, effrenes animi motus pudore & metu tantiſper conſtringit. Ad podij orientalem partem,ſedile ſiliceum eſt, quod ſimul baſis exiſtit arrecti illic ad parietem ſaxi, inducentis Bredenbergam, verſus hos loquentem:

CVm ſterili tumulus ſtarem infœcundus arena,
Nilq́ meus, ſentes præter, haberet ager:
Me Satyri tenuere rudes, Fauniq́ bicornes,
Et quæ vipereo ſanguine monſtra ſcatent:
Quos vbi Iohannes ſubmouit, nobilis heros
Rantzouius, cœpi cultior eſſe locus.

Ille

Ille valens animo, & victricibus inclytus armis,
Essem munitæ, fecit, vt artis opus.
Quam modo, Pïerides complexus mente venusta,
Filius Hinricus perpolit arte sua.
Sic mihi pro Faunis Mavors, atq; innuba Pallas
Mœnia tutantur : cætera habent Charites.
At te Christe precor, qui nutu cuncta gubernas,
Vt tutelaris Iuppiter esse velis.
Rantzouiumq; mihi & natos carosq; nepotes
Cum longa saluos posteritate dare.

HOc podio hyeme, aut nubilo die nihil magis fuerit ex vsu : Vbi verò cœlum hilarius captare, apricari, tueri, & odorari plantarum flosculos erit animus, gradus vigesimus quartus cochleæ te ad subdiale podium ferat. Id super hyemali est amœnissimum, & ne vitium faciat, pauimentum, rudere veteri affusa calce solidatum & festucatũ, atq; binis ordinibus figlinarum tesserarum, plumbo vsto incrustatarum complanatum. Eius oræ peribolis ferreis, quarum perticæ arrectoriæ lilia ex ferro operosè referunt, cinguntur, vt securus prolapsionis in illo ambulare, terramq; tutò despicere, imò caput inter nubila condere, errantem Lunam, Solisq; labores ferè digitis attrectare liceat. Etenim supra subdiale est podiolum, tabulis auro, varijsq; coloribus distinctis augustum,

in quo

in quo artificiosum & subtile automaton horologium, cuius denticulati orbes interius libramentis sic impelluntur, ut exterius in Australi tabula planetæ sensim emergant, & dierum nomina ostendantur: In Septentrionali duo styli horas, atque earum quadrantes discriminent: à fronte ad Orientem cataphracti equites, hastis ad singulos horarum quadrantes, seruato elapsorum quadrantium numero, alternatim iucundo spectaculo minori campanæ incursent, velut præmonentes, maximam latè iamiam boatum daturam, horasque discriminaturam. Quid vero ab ipsa Tabula orientali sit expectandum, haud facilè dixerim, si rationem, structuramque operis desideres scire, sin vsum qualemcunque tantum exoptes, satisfacient tibi hi in illa scripti versus:

HOc opus æquales spacijs distantibus horas,
Lapsaque sub terras, ortaque signa docet.
Quæ mediam cœli labentia sydera & imam
Obtineant verso cardine signa domum:
Lunaque quo Phœbo iungatur tempore monstrat,
Oppositum teneat Lunaque quando locum.
Felices animæ, quibus hæc sapientia curæ est,
Lucidaque immotis legibus astra colunt.
Illas posteritas meriti memor, inferet astris,
Astrorum monstrat, fabrica mira Deum.

VErum cum hoc opus sit ornamentum arcis, & ceu vexillum, quo exulantes Musę conuolent, propositum, iniurium fuerit, etsi me subtilitas operis, meaq; infantia multùm deterreant, reticere structuram, atq; ingenuum Domini studium sua laude, Philomusos verò Mecœnate beneuolo defraudare. Neq; enim non fateri coguntur æqui censores idem, quod Aristippus, qui naufragio in Rhodiensium littus eiectus, cum vidisset Geometrica Schemata, ad suos conuersus, exclamauit: Salua, ô comites, res est, hominum vestigia hîc apparent. Aestimabat enim ex opere studium eorum, & in artifices egregiam voluntatem, illisq; solis nomen hominum asserens, ceteros inanem titulum turpiter gerere ratus, qui nunquam os, in hoc à Deo sublime datum, ad iucundissimum cœli theatrum attollerent.

At vos Rantzouius sanguis, quos patri in arcis gubernatione succedere fas est, & patris animum & eruditionem æmulamini. Date operam, vt tantæ arcis opus, quod estis possessuri, intelligatis, terram, mare, cœlum, Solem infatigabilem, Lunam, reliquaq; astra, quibus cœlum coronatur, Pleiadesq; hyadesq; & robur Orionis, immunemq; æquoris vrsam, noscatis. Hæc in clypeo Achillis fecit Vulcanus, his Arx vestra exultat, his patris felix anima nobilitatur. Vos domesti-

cum

cum,& cum tanto commune viro exemplum,cum adoleuerit ætas,ſat ſcio extimulabit. Vtinam mihi quàm calcar ſponte ſua currentibus addere,tam deſcribere tabulam promtum eſſet. Sed quid tempus non neceſſaria dicendo tero?

Marginem tabulæ orientalis complectitur immobilis circulus, in quatuor & viginti partes, quæ horas deſignant, æqualiter diſtinctus. Hunc duæ aureæ lineæ per centrum traiectę ſecant, quarum eam, quæ dextrorſum ſiniſtrorſum ducitur, & orientem & occidentem conſtituit, Mathematici Horizonta dicunt: Illam,quę ſurſum deorſum vergens,ſummi & imi cœli cardinem definit,Meridianum vocant. Per centrum porriguntur tres axes caui,verſatiles, alius alij ita incluſus,vt vnusquiſq; dentatis rotis moueatur. Extimus axis fert orbem,in quo Zodiaci duodecim ſigna ſunt figurata: medius radium, qui in circulo immobili horas, in ſignifero menſes, ſigna & eorum gradus indicat: Intimus autem axis rotat aurẹum Draconem, qui præterquam,quod quotidie quaſi cum primo mobili ſemel circumit, etiam amplius, vt plurimum, intra diei ſpacium,tredecim partes,binisq; horis ſingulos gradus percurrit.

Ob oculos autem ponit horas Lunæ,in limbo maioris circuli,tarditatem item et celeritatem motus, diſceſſum & reditum ad Solem,quando Sola-

 res

res radios ſubeat, nouumq́ hauriat lumen, quando ex Diametro Soli obijciatur, plenoq́ refulgeat orbe, quem deniq́ ſigniferi locum pererret. Complectitur etiam hians os Draconis globum, trinas φάσεων formas, creſcentis aut ſeneſcentis Lunæ euidenter oſtendentem, modò, vt Plinius loquitur, curuatæ in cornua, modò æqua portione diuiſæ, modò in orbem ſinuatæ. Etenim alterum hemiſphærium eſt inauratum, alterum denigratum, partem Lunæ opacam nobis, Lucidam vero Soli obuerſam innuens. Obuertitur autem hic globus à rotula, quę eſt in ventre Draconis in ſummo eius axis, ſecundum quam rotulam & alia eſt collocata plana, cuius axis tranſit centrum Lunaris globi. Hæc impulſa dentibus eius rotulæ, quæ eſt in extremitate axis Draconis, cogit ſenſim fieri circinationem globi totius, quod contingit in vndetriginta diebus, horis duodecim, & dodrantę.

Quid verò de ea ratione dicemus, qua expreſſit artifex, vt vertigine primi mobilis radius denotans Solem circumuoluatur ſingulis diebus, hoc eſt, vicenis quaternis horis, vlterius tamen in Zodiaco trigeſimam ſigni partem, quem gradum appellant, ferè emetiatur? O diuinæ particula auræ, ſcrutatrix & æmulatrix ſuperarũ domuum. Dentata rota medij axis, cuius radium aiebamus horas

horas & ſigna monſtrare, habet denticulos ter centum & ſexaginta. Totidem & hæc, quæ circumagit Zodiacum, minus tamen vno. Harum duarum rotarum curriculum eſt idem & vnum quindecim dentium, quod ſingulis horis circumagitur. Vbi itaq; quater & vigeſies circumuoluitur, rotas has duas protrudendo ſemel circumagit. At quia Zodiaci rota habet minus vno denticulo, ac ſolaris radij rota, temporiùs quoq; vno denticulo, qui vni ferè gradui æquiparatur, circumeat vicenis quaternis horis, oportet, vt amplius trecentis ſexaginta diebus, totus Zodiaci orbis emenſus videatur.

Hæc vt oculi teſtantur, quia cum motu cœleſti congruunt, & quaſi imaginem admirandi operis ſculpunt, laudandi ſunt, qui, reliquis luxu aut auaritia inſanis, delectantur ingenioſis inuentis, nec in his comparandis vllis ſumtibus parcunt. Macti ingenio ac virtute viri, ſic itur ad aſtra, foris nunc ea ſcrutamini & imitamini, quæ ſub veſtris pedibus olim ſunt futura. Hæc de automato breuibus dixiſſe ſuffecerit. Nam quæ omiſi, intricatiora ſunt, nec tam verba, quàm Geometrica lineamenta, quæ locum hic non habent, requirunt. Deſcribamus itaq; & Cochleæ tectum, quod reſtat: Id gibboſis tignis conſtat, laminiſq; cupreis rubrica coloratis veſtitur, ſuper faſti-

 gium

gium ἀνεμοδείκτης inauratus versatilis, ita est collocatus, vt à ventis circumactus, octo ventorum nomina in singulis lateribus octagoni designet, quod etiam in marmorea turri Athenis Andronicus Cyrrhestes, quem Varro nominat Cyprestén, fecit.

Est quoque sub tecto cœnaculum lepidissimum, ad diuersas cœli partes, tanquam specula prospectus habens, alijs fenestris despiciens armenta, greges, arua, agricolas, fœnisectores, Storam & in eo remigantes: alijs templa, syluas, prædia, domos, hortos, iter præter arcem facientes, & item alia, quæ oculos iucundè feriunt. Agite vero lectores benigni, superatis cochleæ gyris deorsum nos demittamns, ædesque collustremus, ab Hypogeio exorsi. Id intergerinis est interseptum, quibus ab vsu nomina dixerunt, carnario, apothecæ, cellæ butyrariæ, casearíæ, familiaricæ & cereuisiariæ, vbi quidem & panem faciunt, zythumque coquunt, & in cupas recondunt. Aqua autem eò ex puteo deducitur alnis in tubos excauatis, terraque obrutis, quod baiulis non minimum est leuamen. Ex hypogeio ad ædes deuenitur. Hæ sunt lateritiæ, vt cetera pleraque, ad perpendiculum factæ, pedibus centum & viginti longæ, sexaginta latæ, altæ totidem, quatuor contiguorum tecti fastigiorum. Namque ea si fuissent vna, quod oculis blandiri ma-

gis

gis poterat, neceſſe fuiſſet, longè ſupra vallum eminerent, & tormentorum curulium globis expoſita, noxam facile caperent: quod conuenienti humilitate nunc eſt vitatum. Qua itur ad ianuam ædium, in ſaxo parieti inſerti hi verſus inciſi cernuntur:

BREDENBERGA.

ARx ego ſum vallo & foſſa munita profunda,
Nomen de lato monte vocata gero.
Sex & ter centum Sol luſtra peregerat ingens,
Ex quo natus homo Chriſtus in orbe fuit,
Cum patruele ſuo Fridericus bella gerebat,
Illo qui profugo Danica ſceptra tulit:
Hoc me tunc ſtatuit Iohannes limite terræ,
Rantzouio natus ſanguine clarus eques.
In Domini, ſtirpisq́ ſtruens, & prolis honorem
Condidit, hæc illi maxima cura fuit.
Reddidit ille animam ſuperis, ego duro ſuperſtes,
Et mecum illius nomen honosq́ ſimul.
Sic immota loco ſeros hoc ſpector in annos,
Et tanti eſſe viri nobile teſtor opus,
Quo ſine, nulla ſatis ſunt propugnacula firma,
Tu me præſidio Chriſte tuere tuo.

Vbi ad ianuam deueneris hoc diſtichon occurrit:

Ianua

Janua sinceris ego nunquam claudor amicis,
Osores semper clausa subire veto.

VErum hæc exiliora, atrio nostros animos pascamus. Etenim hoc est amplissimū, clientesq; quàm plurimos, patrono publica iudicia exercente, capit, ne quid quotidianam æstiuam diætam commemorem. Laquearia, parietesq; mediani secamentis vestiti, oleo tripla portione ad succinum admixto, miris modis radiant, quinimò colore, crispoq; macularum discursu aceri certant. Ad decorem maiestatis, accedunt imagines viuæ conditoris huius arcis, Iohannis Rantzouij, picturæq; venustæ, sententiæq; multæ, quarum quasdam annotasse, non inutile, reor, fuerit.

XENOPHON IN OECONOMICO.

DEus, vt mihi videtur, ab initio naturam mulieris ad opera, curasq; domesticas idoneam fecit: at corpus & animum viri, sic condidit, vt tolerantius frigora, æstus, itinera, militiam ferre possit. Huic igitur, quæ foris agenda, illi domum administrandam attribuit. Prudentis verò & frugi cùm viri, tùm mulieris esse, sic agere, vt quæ parta sunt bona seruentur, & bene habeant, & alia iusto honestoq; labore quæsita quàm plurima accedant.

Marsilius

VIrum sapientem, felicemq; eum puto, qui cum ex solo pendeat Deo, medijs calamitatibus viuit lætus, quem nec metus exanimat, nec dolor excruciat, nec voluptas corrumpit, neq; libido inflammat, & cui ad vota cuncta succedunt, qui omnia, quæ vult habet, Ille singula habet, qui nihil desiderat, sorte sua contentus, & eo, quod natura postulat.

ALIVD DICTVM EX XENOPHONTE PAVCIS NONNIHIL mutatis desumtum.

QVi tolerantia antecellit, vbi laborandi est tempus: & robore, vbi fortitudinis est propositum; & mente, vbi consilij opus adest, hic profectò videtur mihi iure optimo vir bonus apprimè putandus: Is qui ab amicis decipitur, haud vituperandus: Qui vero ab hostibus, maximopere accusandus est. Qui nil credentes decipit, sapiens est iudicandus: Qui vero credentes fallit, impius est habendus.

ISOCRATES.

COnare inprimis vitã in tuto collocare, Quod si tamen contigerit in periculum te deuocari, quære in bello salutem cum honesta opinione, & non cum pudenda fama. Mori namq; cunctis pro-

uidentia diuina decreuit, sed honestè vita decedere, id bonis tantum viris proprium natura concessit.

IN PRIOREM IMAGINEM IOHANNIS RANTZOVII, EQVITIS aurati.

Hac est Rantzouij depictus imagine vultus,
Qui decus Holsaticæ nobilitatis erat.
Consilio bonus, & præstans illustribus ausis,
Pro patria gesßit maxima bella sua.
Omnia non dicam, sed & hoc te scire volebam,
In magno, virtus, corpore magna fuit.

IN ALTERAM.

Felix quem virtus generosa exornat auorum,
Et virtute suis adijcit ipse decus.

IN TABVLAM ROMÆ RVINAM OB OCVLOS ponentem.

Vrbs ego Roma, patrum quam scripta corona regebat,
Crescebam, vt Phœbe dimidiata solet.
Ast vbi me demens & cæca iuuenta gubernat,
Huius consilijs funditus heu pereo.
Quisquis adhuc populos sceptro, verbisq́; coërces,
O discas casu cautior esse meo.

Ex

EX alia parte atrij suspensa visitur alia non dissimilis precedenti, subscriptis notis versibus quatuor, quibus postremum distichon est adiectum:

ROma vetus, veteres dum te rexere Quirites,
Nec bonus immunis, nec malus ullus erat.
Defunctis patribus successit praua iuuentus,
Quorum consilijs præcipitata ruis.
Ne similis similem casus, da rector olympi,
Adducat nostræ pernitiem patriæ.

SPectatur hoc loco etiã tabula ab Episcopo Lubecensi Andrea de Barbi regis Danorum Christiani II. cancellario, dono data Heinrico Ranzouio, in qua depictæ sunt tres mensæ: huic pontifex, Imperator, reges & septemuiri: Illi principes Germaniæ & Italiæ: tertiæ nonnulli Cardinales, inter quos Lotharingicus & Atrebatensis, & Episcopi, omnes ludentes & ad viuum depicti, vt agnosci possint, accumbunt. Hos autem circumstant consules ciuitatum Imperialium, comites & nobiles. Alloquuntur illos ingressi Turcorum & Muscouitarum Imperatores ijs, qui sequuntur, versibus. Fecialis item ad defensionem communis patriæ adhortatur.

IMPERATORES TVRCA
ET MOSCOVITA.

LVdite securi, dum nos hostilibus armis
Hungaricum rapimus, Sarmaticumq́ solum.
At nisi prospicitis, quid res, quid tempora poscant,
Hic ludus vobis exitialis erit.

FECIALIS.

LVditis ô proceres, & vos fera bella mouetis?
Pace quibus debet gratius esse nihil.
Interea Turcæ, si cesserit Hungarus armis,
Et celer à Moscho Sarmata iura petet:
Quid superest, proprios postquam sæuistis in artus,
Quin reliquum corpus barbarus interimat.
Mittite nunc ergò ludos, coniungite vires,
Donec in afflicto corpore robur inest.
Inq́ hos infestis agmen conuertite telis,
Sic vestra & patriæ gloria salua manet.

INitium verò tabulæ pingendæ fuit, heri mei de statu Europæ habitus cum Episcopo sermo, qui postea in testimonium sermonis eius tabulam hero transmisit.

Pastis hoc spectaculo oculis & animis, tablinum, quod est ad atrij sinistram, introëamus. Id verò est, quo Dominus plurimum gaudet, & in quo exornando operæ non pepercit, ob rerum in magistratu gestarum monumenta, quæ ibi multa asseruantur. Omnia sectilibus laminis singulari arte

arte operiuntur,pigmenta acer,quod pauoninum vocant,mētiuntur,rosæ alternatim, aureis argenteisq́ bracteis satiatæ,ex omni parte lucent. Non satis est vidisse semel,iuuat vsq́ morari, atq́ oculos explere suos, adeò omnia rident, aurumq́ argentumq́ opusq́ intestinum,macularumq́ discursus,nunc lachrimosè crispi,nunc sinuosè serpentes, nunc gemmas explicatæ pauonis,caudæ aut pantherinam cutem referentes. Quid verò memorem horologium eiusdem artificij cum superius descripto,etsi minus,in quo sequens iudicium de Astrologia depictum est hisce versibus:

Sydera corporibus præsunt cœlestia nostris:
Sunt ea de vili condita namq́ luto.
Cogere sed nequeunt animum ratione fruentem,
Quippe sub imperio solius ille Dei est.
Sed quia terrestri mens aurea mole grauatur,
Sub iuga sæpè sui corporis acta venit.

QVid dicam inauratum automaton viatorium, quod quanquam subtilitate rotularum ea constet, ne collum gestantis & quidem theca munitum,grauet: nihil minus tamen,ac maxima quæq́ opera, horas cœliq́ faciem totam quouis momento stupenda arte repræsentat? Quid mensam Mathematicam totius Astronomiæ, variorumq́ eius instrumentorum ideam floridis colo-

ribus,ſic luculenter exprimentem,vt prius ne mireris artificis ingenium,an pictoris felicitatem adụbites? Quid tabulam ex argento ſolidam margine deaurata, continentem aſcenſiones ſignorum Zodiaci ſingulis horis per totū annum, item introitum Solis in ſigna Zodiaci, verum locum ad ſingulos menſium dies,præterea quantitatem dierum et noctium,ortum et occaſum Solis ad eleuationē poli noſtri 55.graduum? Etſi ea tabula ob materiam poterat ſibi laudem comparaſſe, tamen à cælatura et argumento magis celebrari meretur. Cenſetur enim ab Aſtrologiæ, in hac cymbrica ora peritis artificioſiſſima, quòd à nemine ante hanc diem res ampliſſima & diffuſiſſima, tanto compendio ſit tractata, verum nuper à meo hero adinuenta primùm,pòſt Aſtrologis conſultis, & operam mutuam dantibus perfecta. Herus enim, quanquam regijs negotijs, quibus plus quàm dici poteſt, diſtrahitur, multum temporis nequit ſuffurari: Tamen ſæpiuſcule ad Aſtronomiam diuertit, & illa honeſtiſſima recreatione, & homine libero digniſſimo delectamento fruendo,tædium ac nauſeam diſcutit, tantosq; in ea progreſſus fecit, ac ſi ei ſoli perpetuò vacaſſet. Nam præcedenti anno,regi Danorum Friderico, multisq; alijs literis affirmauit, Ericum Regem Suecorum, iudicio ex Geneſi eius facto, propediem captum iri,

quod

quod nunc euentus comprobauit. Verum hæc quia præsens non intueris, nec ego arcis ornamenta exornare, aut oratione assequi possum, non te moueant, votum certè, & alia D. Heinrici Rantzouij hîc & alibi scripta fuisse digna, quæ non in tablino delitescerent, sed innotescerent omnibus, si candidè leges, clamabis, & me, qui hoc opellæ desumserim, non ambitionis, aut vanitatis, opinor, argues.

HEINRICI RANTZOVII VOTUM AD IMITATIONEM Xenophontis.

EGo, quanquam anteponerem vitæ securitatem clarioris fortunæ periculis: Tamen cum Deus opt: Max: trinus & vnus, nos non tantùm nobis, sed cùm sibi, tùm Reipub: propinquis ac amicis, nasci voluerit: ijsdem adductus causis, me ipse vltro laboribus offero, deuoueoq́, & vasto negotiorum mari lubens committo, atq; ita impotentis fortunæ procellis & fluctibus caput expono atq; obijcio. Illud verò ab ipso Deo immortali precibus serijs semper contendi, & contendo: Primùm, vt mihi, meisq́ integram donet corporis sanitatē: deinde in rebus agendis circumspectam celeritatem, in consultando piam prudentiam, in dicendo beneuolam autoritatem, contra hostes mitem victoriam,

ctoriam, à maioribus gratię constantiam, ab ęqualibus amicitiam minimè fucatam, ab inferioribus obseruantiam meritis conciliatã, à subditis spontaneam et fidam obœdiẽtiam benignè mihi et clementer conferre dignetur: deniq; vt relicta à parentibus bona conseruet, rem familiarem prospe-ret, augeatq;. Postremo senescentibus nobis cymbam nostram ex tempestuoso hoc mundi pelago, æterni numinis amore sensim perducat, corporiq; vitæ molestijs defuncto, in religiosis maiorũ monumentis requiem, & in extremo aduentus sui iudicio, gloriosam resurrectionem ac beatam immortalitatem largiatur.

IDEM BREVIVS OCTASTICHO EXPRESSVM.

SI mihi pro votis libeat traducere vitam,
Sectariq; animus quod mihi suadet, iter.
Malim ego priuatam securus degere vitam,
Quàm vitæ illustris mille pericla sequi.
At quoniam nostri partem sibi vendicat ortus
Publica res, partem poscit amicitia:
Me curis expono lubens, subeoq; labores,
Da Christe, vt faciam grata tibi & patriæ.

AD FVNDOS SVOS HEINRICVS RANTZOVIVS SVMTIS ex Flaminio plerisq; versibus.

Venuste

Venuste agelle, tuq; pulcra villula,
Saltusq; & amnes vberes;
Salicta, & vmbra sibilantium arborum,
Et vda riuis pascua,
Tuq; arx honos soli, decusq; Cymbrici,
Storæ propinqua flumini,
Dignis satis quis efferet vos laudibus?
Mei parentis optimi
Olim voluptas, & quies gratissima
Fuistis, at postquam senex
Laboribus domesticis & bellicis
Perfunctus & periculis,
Terras reliquit, & beatus cœlitûm
Petiuit oras incola:
Vos alter appetiuit vsq; plurimùm
Fundum daturus alterum,
Rogatus & quidem sæpissimè
Mutare sic decreueram.
Nunc non reliquam. Iam iuuabit arbores
Manu paterna consitas
Videre, iam libebit in cubiculo
Dulces inire somnulos,
Vbi senex solebat artus languidos
Molli fouere lectulo.
In Vellula capreas iuuabit sternere,
Ceruisq; rete tendere,

Et glandibus sues agrestes pascere,
Quid esse dulcius potest?
Gaudete prata, riuuliq; lympidi,
Stora, atq; culta Vellula,
Lætiq; ruminantium boum greges,
Heri vetusti filius
Vos poßidet, Deo volente maximo,
Suisq; tradet posteris.
Tibi ergò laus, perennis & sit gloria
Inseparata Trinitas,
Verbum, paterq; spiritus sanctißime,
Qui condidistis omnia.

IDEM EX THEOGNIDE.

NEmo hominum viuit, qui parte beatus ab omni est,
Qui sapit inuicta spe sua damna leuat.
Alternis fortuna bonis mala plurima miscet,
Vtraq; sunt æqua mente ferenda pijs.
Si mereor, te summe Deus rogo pectore toto,
Rebus vt auertas tristia fata meis.
Attulerint sed quando graues aduersa dolores,
Des animum, firma qui ferat ista fide.

E regione horum Heinrici Rantzouij carminum, sequentia penicillo, in sectilibus parietum operimentis ligneis visuntur:

Philippus

PHILIPPVS MELANCH-
THON EX ANTIGONE
Sophoclis.

Non pectus vllius potest introspici,
Vrbis magistratus priusquam gesserit:
Ego, si quis in graui periclo ciuium,
Verè salutarem sciens sententiam,
Eam, timore victus, occultat tamen,
Hunc iudico ciuem esse malum ac inutilem.
Et si quis antefert saluti patriæ,
Priuati amici gratiam atq; munera,
Hic omnium est mortalium iniustissimus.
Ergo Deum testem inuoco, si patriæ
Discrimen impendere videro meæ,
Me voce dicturum, atq; mente libera
Sententiam, verissima quæ videbitur.
Nec vllus hostis ciuitatis publicus,
Priuatim amicus esse ducetur mihi.
Sed nauis hæc, quæ seruet omnes vnica
Sit ciuitas, qua cum vehemur integra,
In ipsa amicos quærere florentes licet.

In tabula argentea, quam suprà depinxi, sculptæ sunt hæ notiones temporum, à signis Zodiaci, mensibus, diebus Sanctis consecratis, & è terra nascentibus dêsumtæ:

ZOdiaci caput est Aries, & veris, & anni,
Æstatis cancer, Autumni pendula libra
Incipit ex imo pluuialis Hyems capricorno.

ITEM:

MArtius à medio ver ducit, Iunius æstum,
Autumnũ September habet, Brumamq́; December.

Et hæc mutata & emendata paululum ab Hero in hunc modum:

FEstum Clementis caput est hyemis venientis,
Incipit at tempus Veris Petrus Cathedratus
Æstatem Vrbanus, Autumnum Symphorianus.

Ouidius.

VEr præbet flores, formosa est meßibus æstas:
Poma dat Autumnus, igne leuatur hyems.

Nunc persequemur reliquas sententias parietibus tablini ascriptas:

Terentius.

ITa vita est hominum, quasi cum ludas tesseris,
Si illud quod est maximè opus iactu non cadit,
Illud quod cecidit forte, id arte vt corrigas.

Xenophon in œconomico.

CVm didicisse mihi viderer, Deos hominibus rei bene gerendæ potestatem non dedisse, sine cognitione rerum gerendarum, & perficiundi quod opus est diligentia: Prudentibus verò & rem diligenter administrantibus, alijs prosperitatem, commoditatemque dare, alijs negare: his rebus adductus, equidem Deos colere cœpi, ac precibus impetrare contendi, & hodie contendo, vt prosperam mihi valetudinem, viresque corporis tribuant, honorem in ciuitate, beneuolentiam in animis amicorum, salutem non inhonestã in belli periculo, incrementũ sine crimine in re famliari.

IDEM.

CVm animaduerterem ab actionibus ijsdem, alios admodum pauperes, alios perquam diuites esse, admiratione captus hæsi, & hoc quid esset, inquisitione & inuestigatione dignum iudicaui. Cumque perscrutarer, propriam peculiaremque, cur hæc ita fierent, rationem esse deprehendi: Qui temerè & inconsultè negotia gerebant, damnum facere videbam: qui statuto consilio rem diligenter administrabant, eos expeditius & facilius agere cum quæstu animaduertebam.

Aristoteles.

Quatuor obseruare oportet patremfamilias circa pecunias: Nam & quærere posse conuenit, &

quæsita tueri, alioqui nulla quærendi foret vtilitas: esse præterea talem, vt & frui præsentibus & ornari sciat, & negotia sic sunt moderanda, vt omnium simul periculum non subeat.

PRæter hæc autem, viua imago Ioannis Rantzouij, Heinrici & Pauli filiorum, coniugumq́ eorum: Andouerpia item, atq; immanis gigas in tabella ibidem conspiciendus exhibetur. Hîc lector, mihi in memoriam redigitur prodigiosum quiddam, quod Cornelius Grapheus Andouerpianorum à secretis scripsit, & multum ad colligendam gigantis vastitatem facit: Cathenis ferreis suspensa visi in senatu Andouerpiensi coxam, dentem, brachium, scapulam & tibiam, insuetæ magnitudinis integra ossa, quæ putentur Antigoni, eius loci quondam Tyranni: Anatomices peritos ex dimensione eorũ colligere, octodecim pedum hominem fuisse. Monstrosa me hercule statura, duabus ferè partibus amplius procerior, quàm nostra, & cuius vmbilicus verticem Goliæ in Biblijs ab Israëlitis tantopere formidati superemineret. Sed hæc hactenus, nunc quod porrò instat, de ærario tablino proximè adhærenti, agamus.

Prominet hoc ex Australi ædium parte denis & quinis pedibus, ab hinc biennio, valido muro extructum, & testudine concameratum. Eius fenestræ

nestræ, hamatis ex ferro claustris, vasuisq; ex ære solidis, nihil non arcent, humus, prӕterquam φ asarotis, in varios colores & formas tinctis, strata gaudet, etiam foribus ex ære, quibus ad Cryptam ærarij secretam itur, fulget & illustratur, ne ab incendio & vi noxam facilè capiat. Ipsius autem ærarij fores sunt ferreis laminis stanno incrustatis obductæ. Foruli exquisita lectißimorum librorum supellectile onusti vestiūt parietes, ac si bibliotheca, non ærarium esset: quod vacuum libris est spacium, id exotica pretiosa electri, coralliorumq; genera, in varias figuras tornata, rythmiq; Germanici occupant. Horum, quod ex Syracidis secundo & quadragesimo capite est desumtum, id dimetris, quia Germanica latinis inserere religio erat, verti potest:

VBi manus sunt plurimæ,
Seclude sedulò tua,
Seruaq́, ne mala inuolet
Harpya aduncis vnguibus.
Quæ traditurus es tuis,
Horum velim explores prius
Numerum, atq; mensuram probè,
Et pondus ijs præsentibus:
Nam sic ministris consules,
Rebusq́ prudenter tuis,

Ansamq́

Ansamq; præcides dolis,
Et suspicaci pectori
Vanissimum adimes metum.
Accepta verò & data refer
In Codices demta mora,
Nam quisq; proximus sibi,
Et de tuis, ni videris,
Augere rem studet suam,
At tu, tenaci glutino
Qui perfidissimas manus
Vnctas habes, vt quicquid hæ
Tangant, velut acetabulis
Sit polypi absorptum hæreat
Statim, malisq; calculis,
Dolisq; aliena intercipis,
Nunquid supremi, non times
Iram verendam iudicis?
Quamuis ocellos fascinas
Hominum, haud Dei tamen effugis.

SVB EFFIGIE CAROLI V.

IMPONENTIS FRATRI FERDINAN-do coronam, circumstantibus Germaniæ Septemviris, & hæc tabula domino data hero.

Si tibi plus vltra placuit contendere Cæsar,
Ad fossas Metis non bene castra locas:

Hic

Hic positus limes fatalis Carole fortis,
Quæ tibi tot bellis obsequiosa fuit.
Admonet ad metam te peruenisse, nec vltra
Victrici, cursum posse tenere, manu.
Ergò siste gradum, capiat Ferdnandus habenas
Imperij, reliquum iure Philippus habet.

HIc caluaria quoq; ex alabastrite mellei coloris est sculpta, quæ Symmetriam ossium, septem suturas, & meatus, per quos venæ & arteriæ ascendentes cerebrum nutriunt, & item alia sic repræsentat, vt in ea nihil, nisi quod non maior sit, & ossea, desideres. Quid illa, in ærario dicis? vt animum contemplantis aurum, futuræ & cum omnibus æquatæ sortis admoneat. Adiuncta est ærario cochlis lateritia æquè atq; saxea illa, quæ ad ædes orientem versus est maxima, qua ad omnes contignationes ferè conscenditur, Bibliothecæ tamen subseruit plurimum, quæ supra ærarium, non minus ac ipsũm, testudinata iucundissimè & opportunè surgit.

Etenim matutinum lumen transmittit, meridianum seruat continuè, aut excludit, si vereris vt humidi venti, quibus situs squalidus & tineæ procreantur, volumina corrumpat. Ea omnium generum authorum, pro diuersitate scripti, diuersos occupant forulos, & in classes septem sunt digesta: Hæc logices, illa Mathematũ, ea Physices, proxima medi-

ma medicinæ, illa Iurisprudentiæ, isthæc Theologiæ, nec non historiarum, quæ ex omni orbis parte magno ære & labore conquisitæ sunt, censetur & inscribitur. Quo ordine quid vtilius, quid pulcrius reperiri potest?

Etenim, quod herus dicere solet, vti insanus agricola habetur, qui hordei, fabarum, pisorumq́ aceruos tritico commiscet, sub satione seligit rursus: ita extremæ est insaniæ, indigestos & inexplicatos posside̊re libros. Sed meu verba, quibus te pro merito erga me tuo, bibliotheca depingam, posse inuenire? Saluete delitiæ, requies nauseantis, & omnium rerū saturi animi, medicina ægri, quæ torpenti orexim potionibus melle Hyblæo suauioribus facis & exacuis. Salue bibliotheca, ter quater salue. Præ te mihi sordent omnia conclauia, sunt ergastula, latomiæ sunt, tu theatrum, tu paradisus mihi. Iuuat profectò, iuuat cum tot virorum illustriū monumentis conferre pedem, more apiculæ per tot forulos volitare, bellissima quæq́ decerpere, à philosophorum familijs ad Theologos, ab his ad medicos, vna aut altera hora interdum deficere.

Delectat præclara inuenta, si non assequi, certè admirari, & ignarum rerum imagine gaudere. Mira voluptas est ænea Astrolabia, globos Astronomicos & Geographicos inter manus &

brachia

brachia versare. Aduocant, pascunt, tenent, animoque mœsto demunt angores graues, pictæ in pariete terræ, Aphrica, Asia, Europa, & his quarta accedens America. Non parum etiam gratiæ addunt specularia, Andouerpia delata, quæ septem artium elementa fictis in id personis representant, cuilibet inusto disticho.

GRAMMATICA.

Grammatica os tenerum pueri, balbumque figurat,
Scientiarum ceterarum ianitrix.

DIALECTICA.

Vti hominem ratione docet Dialectica, quare
Meritò artium apicem magnus hanc Plato vocat.

RHETORICE.

Rhetorice gratos sermoni astuta colores,
Quo dulcius fluat is ad aures, adycit.

MVSICA.

Concentum inter se discrimina grata canorum
Aure erudita deprahendit Musica.

ARITHMETICA.

Hæc contemplandis numeris ars gaudet, eorum
Occulta solers eruens mysteria.

ASTRONOMIA.

Astrorum Vranie cursus, variosque recursus
Oculis notans, futura mente præuidet.

Vestigare Geometriæ interualla locorum est,
Quamq́ alta, longa, lata, rerum corpora.

AT ne ego, lector mi, egregiè impudens tibi videor, qui meum in conterendis heri voluminibus studium tibi in os eructem? Ne videar quęso. Vir bonus est publicum bonum, et riuuli fontis eius deriuantur foras, nulli negantur. Ego benignitatem heri in me claudi nunquam sensi, imò, qua est humanitate, me sæpiuscule inuitat in bibliothecam, nec me; vt sic dicam riualem lectitandorum librorum respuit, illo præsente, absente, mihi hæc patet. Ingratus sim, ni hoc beneficium agnoscam & celebrem. Atq; vtinam tales viros nostra secula plures tulissent, minus furorum, minus bellorum esset, minus bonæ literæ malè audirent, & negligerentur. Etenim sint Mecœnates, & erunt Marones; sint Antonini & erunt Oppiani. Felices respublicæ, quarum principes, tempora, quæ negotijs suffurantur, non aleæ, non luxui, sed studijs honestis, sed libris impertiunt, ijs animos expoliunt, ijs sua ocia, ijs negotia condiunt; quin eiusmodi honorem habent, vt cum hero meo de ijs, sic sentire & dicere non pudeat;

Ad libros

AD LIBROS BIBLIOTHECÆ SVAE VERSICVLI HEINRICI RANTZOUIJ, ad imitationem Flaminij.

Saluete aureoli mei libelli,
Meæ delitiæ, mei lepores,
Quam vos sæpe oculis iuuat videre,
Et tritos manibus tenere nostris,
Tot vos eximij, tot eruditi,
Prisci lumina seculi & recentis,
Confecere viri, suasq; vobis
Ausi credere lucubrationes.
Vos estis requies honesta mentis,
Iucunda ingenijs bonis voluptas,
Rebus perfugium minus secundis,
In lætis decus & nitor refulgens.
Vos ætate puer virente, magno
Sum complexus amore, nunc vir autem
Multò prosequor impotentiore,
Et quam fata diu sinent amare,
Vobis immoriar mei libelli:
Ac cum rege lubens fatebor illo
Alphonso egregio, esse cariores
Vestras diuitias mihi, benigna
Quàm sors, quas mihi contulit caducas.
Hæc est vera beatitudo vitæ,
In casto thalamo, pia bonaq;

Quæ sit nupta viro comes laborum,
Iunctum coniuge, functione certa
Inseruire Deo, breuisq́ vitæ
Semper munia sedulum subire,
Et caram sobolem sibi educantem
Lectis moribus æmulam, parare
Multis commoda, nemini nocere.
Tũ si quando graues premunt dolores,
Et curæ subeunt laboriosæ,
Iucunda recreatione mentis,
Tristes pellere cogitationes
Aut euoluere, plurima refertos
Priscorum sapientia, libellos.
Et sic tam bene colloqui disertis,
Æternoq́ viris honore claris,
Quamuis secula multa iam sepultis.
Aut pernicis equi subire tergum,
Venariq́ feras & in dolosos
Nunc paruum leporem fugare casses
Et ceruum cane persequi sagaci,
Nunc vrsũ truculentũ, aprumve toruũ
Ferro sternere transeunte corpus.
Hæc post difficiles grauesq́ curas
Optata ingenij quies honesti,
Hic vitæ tenor est beatioris.
Saluete aureoli mei libelli,

Saluete

Saluete, ex quibus hæc mihi voluptas
Æuum percipitur per omne, grata.
Quàm vos intueor, libenter & quàm
Lubens colloquor, Ecquid æstimãdũ est
Curis esse beatius solutis?

Posthæc grauis sententia Senecæ ex Octauia act. 2. scripta exhibetur.

Pulcrum eminere est inter illustres viros,
Consulere patriæ, parcere afflictis, fera
Cæde abstinere, tempus atq; iræ dare,
Orbi quietem, sæculo pacem suo,
Hæc summa virtus, petitur hac cœlum via.

QVæ in ærario & bibliotheca conspicienda exhibentur, ea hactenus: restat applicitum ærario valetudinarium in interiore domus parte, quod familiæ voces, hinnitus equorum, carrorum stridores, tempestatũq; motus non sentit. Huius etiam parietes intestino opere sunt intecti (vt omnia quæ infra primam contignationem) & asteriscis auri bracteis subtenuibus oblitis radiant. In forulis stillatitij plantarum vapores, atq;, vt chymistarum voce vtar, quintæ essentiæ, nec non efficacissima alexipharmaca, atq; exquisita ad varios morbos remedia, ordinatim disponuntur.

Est & ibidem blandissima imago Redemptoris no-

ris no-

ris nostri Iesu Christi affixa, tres digitos in iurantiū more sustollentis, & Ezechielis illud proferentis: Viuo ego, nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat. Haec imago vmbris, lineis & comminutis angulis spectatorum oculos ita fascinat, vt longè quasi ex tabula aequa, & ad regulam plana prominere, & sub tactum cadere videatur. Concauum mundi orbem, (is Christi manum implet) & in eo vrbem velut vltra tabulam ostendit. Quae extantia videri voluit pictor, ea corpus vmbrę dant ex sese. Sunt autem circa hanc vtrinq; descripta.

Ex psalmo nonagesimo.

O immēse et ęterne Deus, erudi et doce nos, vt assiduè meditemur nobis moriendū esse, et q̄ vita nostra sit quasi herba, quę manè floret et succrescit, vesperi succiditur & arescit. Anni vitae nostrę septuaginta sunt, si ad summum processerit, octoginta. Cumq; praestantissima fuit, labor fuit & molestia, quia celeriter praeterit, quasi auolet.

Syracides capite 40. & 41.

NE metuas mortem, sed cogites à Domino ita constitutum esse, super vniuersam carnem, & eorum, qui ante te fuerunt, & qui pòst te venient. Et quid recusas te voluntati diuinae submittere, siue decem, siue centum, si mille vixeris annos?

Quicquid

Quicquid terra oritur, in terram redigi oportet, quemadmodum flumina omnia mare influunt.

Idem capite tertio.

QVi honore prosequitur patrem, eius delicta non puniet Deus, et qui honore afficit matrem, bonum thesaurum colligit. Qui reueretur patrē, & ipse ex liberis suis voluptatem capiet, cūq; orat, preces eius exaudientur. Qui honorat patrem, vita longiore fruetur, & qui propter Dominum prĕstat obœdientiā, in hoc mater habebit solatiū.

VIsuntur hic & alia, vt Christiani III. Daniæ regis defuncti delineatio, & Heinrici Rantzouij sub patris iam tum mortui ante octiduum imagine epigramma scriptum, Lamentatio syluæ Vellulæ, & Nymphæ insidentis pisci, cui Storæ nomen accolæ faciunt, & Gesnerus acipenserem veterum interpretatur, & dicta quædam non inutilia: Postremo æneæ quinq; tabulæ, secamentis parietum affabrè insertæ, in quibus monumenta quorundā Rantzouiorū Itzehoæ humatorū sunt sculpta: quĕ omnia sigillatim recensĕda duximus.

HEINRICVS RANTZOVIVS.

Hic pater exhalans animam, concessit ad vmbras,
Hinc mihi semper erit lugubris ille locus.
Ingrediens cari mortem lugebo parentis,
Dum reliquus nostro corpore sanguis erit.

Cumq́ quid humanum eueniet, si fata probabunt,
Tu locus ægroti, tu morientis eris.
In te confugient, (quoniam secretus es) omnes,
Accipiet morbus quotquot in arce meos.

VELLVLA.

RAntzouius postquam crudeli funere raptus
Cessit ad Elysij regna beata soli.
Fleuerunt montes, fleuerunt pascua, & amnes,
Atq́ pharetratæ candida turba Deæ.
Aruit immenso viridissima sylua dolore
Vellula, glandiferis culta cacuminibus.
Squalet ager, lætisq́ carent nunc frugibus arua,
Cuncta dolent, tanto depereunte viro.

STORA.

RIuule, cur præter solitum tuus humor abundat,
Dic Stora, lucidulam quis tibi turbat aquam?
Rantzouij miserum me tristia funera turbant,
Cresco ego de lacrymis perditus ipse meis.
Ille erat heu summi viuens mihi causa decoris,
Ille mihi moriens abstulit omne decus.
Ne mihi quis lympham violaret, condidit arcem
Me prope depresso, Palladis arte solo.
Extinctum plangant pax & cum Marte Minerua,
Relligio, Charites, Cimbrica terra patrem.

Cicero 2. officiorum.

Valetudo

Valetudo sustentatur notitia sui corporis, & obseruatione earum rerum, quæ res aut prodesse soleant, aut obesse, & continētia in victu omni atq; cultu, corporis tuendi causa, & prætermittendis voluptatibus.

Idem de Senectute.

Meditatum ergo esse debet ab adolescentia, vt mortem negligamus, sine qua meditatione, tranquillo animo nemo esse potest. Moriendum enim certè est, et id incertū, an eo ipso die, sapientissimus quisq; æquissimo animo moritur, nec eū vix isse, pœnitet, quia ita vixerit, vt nō frustra se natū existimet, et ex hac vita discedit, tanquā ex hospitio non ex domo. Commorandi enim diuersorium natura nobis, non habitandi dedit.

Visuntur & eodem loco quæstiunculæ, quas cur omitterem, ratio nulla fuit: Quid est vita? Beatorum lætitia, miserorū mœstitia, expectatio mortis. Quid est homo? Mens incarnata, phantasma temporis, speculator vitæ, mancipium mortis, transiens viator, anima laboriosa, parui temporis habitaculum.

MONVMENTVM IN HONOREM ET MEMORIAM PROGENITORVM SVORVM positum ab Heinrico Rantzouio anno 1568.

IN ænea hac tabula Heinricus Rantzouius, pio erga maiores ductus affectu, sculpi & describi curauit nomina, annosq́ obitus progenitorum suorum, quorū in memoriam lapides & monumenta collocata visuntur, in primario D. Laurentij templo Itzehoæ, ad altare sanctæ trinitatis: quod altare ab ipsis Deo trino & vno, non paucos ante annos dicatum, annuisq́ & perpetuis in hunc vsq́ diem prouentibus liberaliter dotatum est. Multi verò ex eadem familia eodem loco humati quiescunt, quibus hæredes, posteriq́; parum grati in eos, nullum ad memoriā honorem impenderunt. Quare liberis suis mandat, nepotes posterosq́ ex ipsis orituros rogat, ne quē in auita inferre sepulcra sinant, cui à suis aliquod non statuatur sepulturę monumentum, nomenq́, ætas, dignitates gestæ, & obitus in hanc tabulam annotata referantur.

ANno 1 4 4 0. obijt Breida Rantzouius, patre natus Domino Castelli Crummendick, proauus Heinrici authoris huius tabulæ. Hic multorum pagorū possessor fuit, qui postea monasterio dicti templi partim precio venditi, partim religionis nomine dono dati sunt. Plures quoq́ liberos genuit; eorū qui Petrus fuit dictus, eius posteri hac ætate Domini sunt prædiorum Nienhoff & Vvammendorp, quorum ex numero Daniel Rantzouius, qui nunc summus belli

dux.

dux contra Suecum, Danorum regi militat.

Alij præterea duo, alter Hermannus Hamburgensis, alter Bartoldus Bremensis Canonici fuere, quem canonicatum illis, familiæque ipsorum certo præfinito tempore, singulari quadam indulgentia anno 1 4 8 9 contulit Pontifex Innocentius IIII. Vndecimo post anno obijt vxor eius Druda Ratlouia, die Bartholemæi. Qui ambo eodem loco ad latus Australe chori, eo in templo sepulti sunt, sub lapide albo, in margine quadrata, annotationem annorum obitus vtriusque, in medio insignia familiarum continente. Supra huius caput alter eius frater cum coniuge sepultus iacet, lapide cum vtriusque insignibus ita inscripto: Anno 1 4 5 0 obijt Caius Rantzouius, & anno 1 4 3 9. Anna vxor eius, die Francisci. Supra Caium tertius quiescit frater sub lapide huiusmodi inscriptionis: Anno 1 4 5 9. die Petri & Pauli obijt Caius Rantzouius. Insigne additum nullum est, spatio tantum, quo includi posset, relicto.

Ex aduerso eius lapidis, sub quo prior Caius conditus est, chorum versus, iacet saxum, nullam imaginem, sed nudam hanc inscriptionem, cum vtriusque insignibus leuiter incisis, continens: Anno 1 4 6 5 obijt Breideke Rantzouius. Anno 1 4 6 0 Margreta vxor eius. In medio inter hunc & illum quiescit Metta soror germana Breidæ

proaui Heinrici viuentis. Hæc nobili ex Reuentlauiorũ familia viro nupsit, ex quo cũ prolem nullam sustulisset, aliquam bonorum suorum partẽ monasterio largita est.

Lapis imaginem habitu ornatæ nobilis matronæ eleganter incisam præfert, ad cuius pedes vtriusq; familiæ insignia spectantur. Inscriptio verò hæc est: Anno 1 4 8 9 dominica cantate obijt nobilis Domina Metta Reuentlauia, quæ contulit huic monasterio quinq; millia marcarũ. Ex aduerso lapidis eius, sub quo posterior Caius humatus est, versus altare S. Trinitatis, sepultus cum vxore beatã resurrectionem expectat Heinricus Rantzouius, primi Breidæ filius, Heinrici posterioris auus. Is fuit præfectus Hamburgensium in arce Steinburg, nec sexagesimum ætatis annum excesit. Vxorem habuit Oligardam à Bockvuolden filiã Domini ĩ Borstel, Sirhauen, & Neuerstorp, quæ multos ipsi filios filiasq; genuit. Post obitum viri, cum per 41. annos vidua vixisset, octuagenaria ferè peste obijt. Lapis duob. viri, feminęq; simulachris insignitus, hanc inscriptionem habet: Anno 1 4 9 7 die Sabbati, post Viti obijt Heinricus Rantzouius filius Breidæ. Anno 1 5 3 8 die Sabbati post Lætare Oligarda vxor eius.

Inter hunc & Caium in medio tertius iacet lapis viri,

pis viri, item feminæq; & puellæ affabrè incisas monstrans imagines, sub quo requiescit Paulus Rantzouius primi Heinrici filius, patruus posterioris, vnà cum vxore Abela & filia Anna. Fuit consiliarius Friderici I. Regis Daniæ, præfectusq; & administrator aulæ eius. Inscriptio talis est: Anno 1 5 2 1 die Viti vesperi vita excessit Paulus Rantzouius, filius Heinrici. Anno 1 5 2 6 die Mercurij post pascha Abela vxor eius. Anno 1 5 3 3 octaua Martini Anna Rantzouia. Ad idem latus chori, vbi angulum efficit, lapis iacet subniger, duplicem referens imaginem, matris, cũ infante linteis, fascijsq;, vt defuncti solent, illigatæ, informi præterea circumscripto spatio, quo viri viuentis adhuc, post mortem, imago incidi posit.

Sub hoc Magdalena, Ioannis Rantzouij equitis filia, soror Heinrici posterioris, à patre, fratribusque honorificè primum condita est, deinde in paternum monumentum per fratres translata. Nupserat viro nobili Oseuualdo à Vvische, cumq; annos vixisset 2 9 & menses circiter quinq;, diem suum in puerperio clausit, ante tamen puerulum enixa, cum quo tumulata est. Lapidis inscriptio hæc est: Anno 1 5 5 7 die S. Augusti obijt Magdalena à Vvische, filia Ioannis Rantzouij equitis.

Iuxta columnam, cui contiguum est altare, sepultus est Caius Rantzouius, primi Heinrici filius,

lius,patruus posterioris. Discessit anno 1 5 6 0. cum vixisset annos 7 2. Fuit à consilijs Christiano II. regi Daniæ, ducicꝫ Holsatiæ Adolpho, & præfectus Trittouiensis, Dominuscꝫ castellorum Hannorou, Clekamp & Cherubi. Vxorem habuit Idam ex familia Blomen, quæ viro defuncto, annum non superuixit. Ex hac multas suscepit filias, filioscꝫ, quorum nonnulli, eo viuente, impuberes mortui, duo in bellis periere, hic in Caroli V. Imperatoris Germanico, ille in eiusdem expeditione Metensi, reliqui in matrimonium pro statu suo honestè sunt elocati.

Anno 1 5 6 4 die Ianuarij 23 obijt Catharina filia prioris Heinrici, amita posterioris, quondam Abbatissa eius monasterij, cum id 2 0 annos prudenter admodum, fideliterꝗ rexisset, iamcꝫ octogenaria maior ætatem ageret. Sepulta est in peristylio eiusdē cœnobij australi in angulo, quo loco ei frater Ioannes Rantzouius eques, monumentum lapide parieti iniuncto statuit. Anno 1 5 6 5. 1 3 die decembris obijt strenuus heros Ioannes Rantzouius eques auratus, cui viro ætate illa, in re militari hæc regio aquilonaris vix parem habuit. Fuit summus bellorum dux, & intimus à consilijs, tribus ordine Danorum Regibus. Friderico II. Christiano III. et Friderico II. ducibuscꝫ Holsatiæ Ioanni & Adolpho fratribus.

Octies

Octies iusta acie semper victor cum hostibus conflixit. Danicos subinde exortos, & intestinos & externos tumultus, virtute singulari & felicitate admiranda repressit. Dithmarsos ob hostes sæpe prosperè profligatos, totq; annorum libertate ferocientes, iugum accipere coegit. Cuius memoriæ sempiternæ, quam rebus ipse à se gestis promeritus est, grati erga parentē filij, Heinricus & Paulus Rantzouij, pro se quoq; consulere volentes, haud tenui impensa elegantissimum ipsi monumentum, tribus amplius vlnis prominentius, ad idem latus templi prope clatros chori posuere, ex lapide affaberrimè inciso atq; ita læuigato, vt procul spectantibus candidi marmoris speciē reddat, cui impositæ ex marmore, vtriusq; parentis imagines, miro artificio viuos exprimunt. Addita præterea diuersa & illustria vitæ eius elogia, Cryptaq; subtus ædificata, quam perpetuum familiæ suæ monumentum esse voluerunt.

Hæc ita in æneis tabulis, post has aliæ vacuæ, in quas posteriorum dignitates & vitæ sculpantur, relictæ sunt.

ADhæret valetudinario amplum vaporarium, Diœta hyemalis, penicillo picta, cui culina est proxima, è qua tubuli maceratorum piscium, salsuginem, colluuiemq; naribus noxiam excipientes, deducuntur in structiles sub area cloacas,

quæ aquam pluuiam exonerant in foſſam. Inde gynæconitis thalamus,amphithalamus, apodyterium & balnearia ad atrij dextram porriguntur, quæ omnia quod ſimiliter ſunt pauimentata, & abiegnis ſecamentis veſtita, ſigillatim volui attingere. Prærogatiuam tamen thalami,peripetaſmata verſicoloria,& ex Phocylide Oſij verſus in eo ſcriptos non omiſerim:

COniugij decus eſt ſancti haud præſtantius vllum,
Quàm ſi caſta viro coniunx eſt mite leuamen,
Curarum,alternas & alit concordia flammas,
Alter & alterius ſolamen & vnica ſpes eſt,
Donec vtrunq; ſenem non cura,aut lite,ſed annis
Effectum,placido componant fata ſepulcro.

NOſtra narratio quaſi præteruolauit ea, quæ circa atrium ſunt: nunc Cochlide ad primam contignationem aſcendimus in Orcheſtram,quæ præterquam quod Aſarotis pauimentata, & eius ſpecularia varia, orbiculata, exagona, quadrata, triquetra & alius figuræ,atq; duodecim menſium labores muta & loquenti poëſi decantantur,etiã ſtudio antiquitatem æmulandi gratiam promeretur. Etenim partem Orcheſtræ ſibi vendicat λογεῖον quod pulpitum eſt cancellatum, duodenos altum pedes,vbi ſcenici, & qui fidibus, tibia, pneumaticiſq; organis ſciunt,conſiſtant. Infra logeum

geum pocillatorum eſt ſtatio, & abacus ductilis.

E laquearibus ſuſpenditur candelabrum ex ære, multorum brachiorum, admirandæ magnitudinis, artis & conſtructionis, quod duo robuſtiſsimi baiuli non facilè manibus loco mouerint. Focus alarijs, ante quos Leones ex cupro ficti, canemq́; Moloſſum æquantes, & elegantiſsimè quaſi exurgentes, reſplendet. Parietes varijs tabulis, præcipuè vitam aulicam, & diuæ pecuniæ bigas, ſub oculos ponentibus, exornantur. Aula autē ſic eſt depicta ex Luciani περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων adumbratione, interſperſis uerſibus: Palatium in faſtigio montis abrupto ſitum eſt, veſtibulo inaurato, lubrico & præcipiti aditu. In interiore parte domus OPVLENTIA ſedet, tota, vti apparet, aurea, deſiderabilis, et ſui amore inflammans intuentes. Porrò amatorem aulæ ſtupeſcentem, & aurum oculis deuorantem, SPES verſicolor introducit. Recentem aulicum excipiunt duæ mulieres, FRAVS ET SERVITVS: hæ labori per manus tradunt: Ille confectum & morbidum ſenectæ committit. Poſt contumelia adigit ad deſperationem. Ex hinc ſpes auolans euaneſcit.

Tum verò miſer extruditur non per aureas, quas ingreſſus erat, fores, ſed per poſticum quoddam tenebroſum & occultum, pallens, tremulus, ventriculoſus, annis panniſq́; obſitus. Deniq́; eie-

cto occurrit Pœnitudo. Postremo tot modis confectum, & iam trepidum, inturuum, in ipso contumeliæ dolore, sagitta interemtum, Mors optatissima, sola fœderis tenax, præcipitat in egestã scrobem.

HEINRICI RANTZOVII EMBLEMA DE AVLA.

Moenia, quæ summo spectant de vertice montis
Sydera, dic, quodnam nomen & omen habent?
Aulam Roma vocat, sedes regumq ducumq est,
Luxu, diuitijs, ambitione potens.
Lubrica mortalis vitæ, & sinuosa palæstra,
Excipiens prauos non minus atq bonos.
Cur iuuenis Lauri residens viridantis in vmbra,
Tristia defixus Lumina spectat humum?
Ille operum patiens mœsto sub corde volutat,
Quam malit vitam, quod studiumq sequi.
Ne trahat ignauam lasciua per ocia vitam,
Molliaq ætatis tempora ducat iners.
Spes Dea, cur niuea iuueni stat proxima palla,
Commonstrans digitis regia tecta suis?
Allicit incautas iuuenum respublica mentes,
Et splendor nimias qui comitatur opes.
Sed cur astat honor Tyrio velatus amictu,
Cui leuis ambrosio spirat odore coma?

Nominis

Nominis & famæ cuncti fulgore trahuntur,
Ambitio multis exitiale malum est.
Cur fortuna astat læto blandissima vultu?
Adiuuat audaces forsq́ Deusq́ viros.
Ergò quisquis amas vitam traducere in aula,
Continget votis aula petita tuis.
Fata hominum cedunt interdum prospera cœptis,
Irrita nec semper fert pia vota Notus.
Quid de nocte struunt Bacchusq́ Ceresq́ Venusq́
Ocia lætifero condita melle fouent.
Hæc capiunt fluxa iuuenum dulcedine mentes,
Vt se regna, Deos inter habere putent.
Interea luxu, transactæ corpora noctes
Attenuant, animis & vigor omnis abit.
Cur abiecta iacet Pallas? cur aliger ille
Hanc leuat, & pictas non sinit ante fores?
Nil animum formasse iuuat pietate, bonisq́
Artibus, & mores addidisse graues:
Si non eloquio polles, versatile si non
Affers ingenium, multiplicesq́ dolos.
At iuuenem excipiens aurata compede vinctus
Dic cur regales stat labor ante fores?
Sit licet immenso circumdatus aulicus auro,
Sustinet immensi grande laboris onus.
Successusq́ dolens hominum, cur iuncta labori
Squallida vipereo felle stat INVIDIA?

Nemo fuit, nec erit tam præstans fortibus ausis,
Vt valeat morsus effugere INVIDIAE.
Vt comes est, radios per solis euntibus, vmbra,
Virtutem liuor sic comitatur iners.
Aulai in medio cur torua CALVMNIA picta est,
Et quam præterea, cetera turba, vides?
Quo non sacrilegæ penetrant mendacia linguæ,
Iactaq; sub blandis, scommata salsa, iocis?
Nam quicunq; sua virtute emergere nescit,
Obtrectare alijs, crescat vt ipse, solet.
Dic cur PERFIDIA assistit? quia tempore nostro
Sub blando est fidei nomine rara fides.
Pessimus is certè est inimicus, quisquis amicus
Creditus, occulta subdolus arte nocet.
Quid fallax media vult ASSENTATIO in aula
Mollia caudatæ tegmina vulpis habens?
Quisquis adulari, palpumq; obtrudere nescit
Blandius, hunc aulam non adijsse velim.
Nam parasitus edax regum dominatur in aula,
Principibusq; placet dulcior ore colax.
Semper adulator vescens popularibus auris
Blandiloquus Domino, quæ placuere, probat.
Cur iuuenem rursus NEMESIS deturbat ab aula,
En quam non magnis eijciens foribus?
Admonet hæc Nemesis ne quis nimis alta requirat,
Est aliquid, paruam posse habitare casam.

Multos

Multos aula viros ad summum euexit honorem,
Aulaq; permultis attulit exitium.
Ferre moram, moderari iram, contemnere risum,
Dura pati, cunctos aulica vita docet.
Cur morbus pallens regali limine pulsum
Excipit, & tremulo tarda senecta pede?
Debebant multi, posito bene fine malorum
Viuere, non vllo sollicitante metu,
Quos vbi iam subeunt morbi, tristisq; senectus,
Deijcit extremo tramite caussa leuis:
Despectiq; iacent, & dulcia limina saepe
Eiecti mutant, exilioq; domos.
Nil fulsisse iuuat meritis insignibus olim,
Nil rerum molem sustinuisse grauem.
At cur assistit tumulum prope noxia torquens
Spicula, funesta MORS *violenta manu?*
Fallit spes & honor, fallit fortuna, laborq;,
At Lachesis certam seruat vbiq; fidem.
Rebus ab immodicis animum subducito semper,
Ante oculos vitae, sit tibi meta, tuae.

HEinricus Rantzouius in imaginem pecuniae, iunctis eius currui duobus viris trementibus & pallentibus, velut bijugis, quorum iugum circumcirca mucronibus aculeatis est adornatum, semita spinis sparsa. Ipsa pecunia, reginae habitu, supplicem latronem cor pugione traijcientē chlamyde

myde tegit, Pandemia muliere globum terræ ferente, & festiuè insequente:

REgina, quod nomen tibi? Pecunia.
Qui te vehunt Diua? pauor & periculum,
Cur panditur Chlamys tibi, quisve tegitur?
Tremens crumenifeca, latro, atq; morio.
Quid illa, quæ Sphæram suo fert vertice,
Notat, cor humeris bulliens tuis locans?
Pandemia est, quæ, quia scelestos protego,
Me sequitur, atq; cum orbe toto ad me ruit,
Si me potitur, amplius quærit nihil.
O misera, compararis & periculo,
Periculo & retineris, & tecum aduehis
Inumera vitia Tun beata crederis?

Post hanc de Phaëtontis casu tabula sequitur. H. R.

ASpicis vt Phaëton rapido Iouis occidat igne,
Nil mirum, punit corda superba Deus.
Hic veros habuit Clymenen, Meropemq; parentes,
Iactauit Phœbo se tamen esse satum.
Quin etiam conscendit equos Solisq; quadrigas,
Atq; suis impar viribus vrsit opus.
Sed mortalis vbi, temerè cœlestia captat,
Neutrum habet, at fastus præmia fulmen habet:
Te modulo metire tuo, qui talia spectas,
Ne grauet infirmum sarcina magna caput.

Qui

Qui fueris hic esse velis, sublimia vites,
Vltra qui peram non sapit, ille sapit.

In duodecim mensium labores in specularibus figuris expressos Heinricus Rantzouius.

IANVARIVS.

Iane biceps, anni finis, redeuntis origo,
Lætus ad igniuomum decoque parta focum.

FEBRVARIVS.

Qui Februo mihi nec pelles, nec ligna reseruas,
Falleris, hàc currum, quà ratis ibat, ages.

MARTIVS.

Vomere scindit agros, noctesq; diebus adæquat
Martius, & veris nuntia hirundo redit.

APRILIS.

Cana viret tellus, se frondibus induit arbor,
Aprili gemmans eliciente decus.

MAIVS.

Salue ter felix ô Maie Smaragdine salue,
Temperie certent tempora nulla tibi.

IVNIVS.

Iunius æstiuo detonsa tempore lana,
Defendas pecori solstitium iubeo.

P *Iulius*

IVLIVS.

Sub brumam ne fortè pecus moriatur Iuli,
Prospicis, & curua gramina falce secas.

AVGVSTVS.

Iam maturescunt Augusti munere fruges,
Cumq; amplo sortem fœnore reddit ager.

SEPTEMBER.

Augusti Ceres est, Septembris munus Iachus,
Vnde homines viuunt, nos duo perficimus.

OCTOBER.

October mustum calcatis exprimit vuis,
Et serit hæc, anno quæ redeunte, metat.

NOVEMBER.

Autumnus quæcunq; dedit consumo Nouember,
Et pinguem hyberna glande trucido suem.

DECEMBER.

Haud auis, haud fera venanti deest vlla Decembri,
Quamuis ningat atrox & gelet vsq; vadum.

AD meridiem pinacotheca, quæ eadem dormitorium regis Daniæ dicitur, cetera conclauia asarotis, camino, alarijs ex orichalco cælatis, & leonum hiantium specie fictis, peristromatibus, lectisq; preciosis longè vincit, tabellis etiã ad certa-

ad certamen vsq; luxuriat. Nam Carolus, Ferdinandus, Maximilianus Germaniæ Imperatores, Sigismundus Sarmatiæ, Franciscus Galliarum, Philippus Hispaniæ, Iacobus Scotiæ, Eduardus Britanniæ, Christianus Daniæ, reges, Solymannus Turcarum Tyrannus, Ioannes Septemuir Saxoniæ, atq; alij reguli, nostro tempore fama apprimè noti, ad viuum expresſi hîc conspiciuntur. Ioannis quoq; Rantzouij sua inaurata arma induti icon, ex membris eius similitudine tota ita est in cupro, à Ioanne Lundensi Dithmarsiæ pictore, expressa, vt nescio quid maiestatis heroicæ, ac si viueret, spirare ac eiaculari videatur. Sub ea aureis literis hæc sunt scripta: Icon Ioannis Rantzouij equitis aurati, qui tribus regibus Septentrionalibus, cum ceteris proceribus Danicis ac Cimbricis, nempe Friderico I. Christiano III. & Friderico II. Diadema regium victrici manu, singulariq; prudentia imposuit: Econtra Christiernum II. Friderici auspicijs, tribus regnis, Danico, Suecico & Noruegico auertit, oramq; Cimbricam à Lubecensibus Duce Alberto Megapolitano & comite Christophoro Oldenburgensi, in libertatem vindicauit: Episcopos in Dania nonnullos, ditionibus eorum ad regnũ translatis, in ordinem redegit: Dithmarsiam cum rege ac principibus suis Holsaticis vltimo dux istius

 bellí

belli subegit. Hodie, qui est annus à natiuitate Iesu ex Maria sesquimillesimus secundus & sexagesimus, est septuagenarius, cum tamen cani importuni non sint, ac superest illi animi vigor, corporis robur, celeres ingenij motus, habet & adhuc pertinacem & amplam rerum præteritarum memoriã, & ex his futurarũ summam prouidentiam.

SVB PYRA DIDONIS SE FERRO SVB AENEAE NAVIGATIONEM TRAijcientis, & morientium affectu planè seruato expirantis H. R.

AMor venenum dulce, quem non illicis?
Primo suauior quidem melle Attico,
Sub fine vincis fellis amaritudinem,
Quam non voluptatem videbat Elissa, cum
Maneret Æneas? vbi is littore ratem
Soluit, quid illa miserius? quin pectoris
Crates sui disrumpit ense Troico,
En musta qui bibit, ebibat fæcem quoq;

SVB LVCRETIÆ STVPRO. S. TARQVINIVS LVCRETIAE H. R.

SI clamas, ferro moriêre Lucretia: vincam
Sic pugnans: sin das, quæ volo dona feres.
Abnuis? interimam, cum quo dormisse feraris
Seruum, & adulterij testis adulter ero.

Lucretia

SExte, quid ô facis? ô frœnis inhibeto furorem,
Ante fores Nemesis sanguinolenta cubat.
Viuit adhuc idem, qui punijt Ilion ingens,
Ad tua conniuet nec malefacta Deus.
Scilicet vnius noctis peritura voluptas,
Expellet regnis teq́ genusq́ tuis.

REX. Qualis autem sit picturæ forma ex versibus Sole clarius apparet.

Stat REX in medio nudus, quem cingit vtrinq́
Ciuis, Sacrificus, nobilis, agricola.
Hoc monet, vt regi sint publica commoda curæ,
Et colat inprimis numina sancta Dei.
Namq́ vbi rex nimium luxuq́ addictus & armis
Nec populi memor est, nec pietatis amans:
Euertit miseros talis petulantia ciues,
Euersis princeps, ciuibus, ipse perit.

SENECA.

ERrat, si quis existimat ibi tutum esse regem, vbi nihil tutum est à Rege. Remissius enim imperanti melius paretur.

IDEM.

Regibus boni, quàm mali suspectiores sunt, semperq; his aliena virtus formidulosa est.

NEmo credit eos, qui vim inferre poſſunt, ſi Iudicum munere fungantur, ex Iuſticia agere: Verum hæc omnium eſt opinio, ſpeciem eos, ac quaſi adumbratum quoddam exemplar Reipub: propter verecundiã, veritatem actionum ſuarum prætendere, ac ſub Iudicij nomine cupiditatem ſuam explere.

Prope dormitorium regium eſt, conclaue cubiculariorum, in quo raptus Proſerpinæ, & Ceres mater eam quæritans eleganter exprimitur. Huic contiguum eſt ſacellum ſanctum & auguſtum, in cuius ara marmorea, miri candoris, interlucente auro bracteato ſculpta eſt Euangelica parabola de filio prodigo, Lucæ 15. Quid ego tibi laudem pauimentum emblemate vermiculato ſtratum, quid æreum baptiſteriũ, candelabra, auream Redemtoris noſtri crucem, diuitem ad ſacra facienda ornatum, pulpitum, conuerſionem D. Pauli, quid denique baptiſmum Iohannis iucundum ſpectatu, & vnde te vel repentina inceſſerit religio? Videas λόγον φιλάνθρωπον immergi aquis, cœlo aperto, & comitibus angelorum aliquot myriadibus Spiritum ſanctum corporali ſpecie, tanquam columbam deſcendere: æternum patrem dicere, in hoc filio ipſe mihi placui: Cernas hos induere veſtimenta, ſtillare illos, alios contremiſcere frigida

perfuſos

perfusos, alios magno nisu discingere sese, & vt abluantur lauacro regenerationis ipso vultu præ se ferre. Eò loci, vbi herus meus sacris interesse consueuit, patris Ioannis Rantzouij epitaphium è Dania missum in æs luculenter incisum visitur:

CVm placido vitæ mutasset tempora fato
Ioannes heu Rantzouius.
Luxerunt nati, coniunx, Holsatica tellus
Vno ore plangenteis patrem.
Mars tumulo imposuit Laurum, Zonamq; trophæumq;
Et hostibus demtas opes.
Pax etiam, aut concors huic, aut contraria Marti
Amantem laudauit sui.
Fama hinc dispergens latè ore manuq; secuta est
Virtutum testimonia.
Qualiter hunc igitur vixisse putabimus annis
Lustrorum bis septem & tribus?
Tot, namq; hic vixit, quem Mars, pax, fama perennis
Requirant, laudent, efferant.
Et pia cum natis coniunx viduata marito,
Et patria, lugeant patrem.

AD FORES HENDECASYLLABA HEINRICI RANTZOVII conspiciuntur.

HVnc, quicunq; subis locum, resiste
Paulum, si placet, atq; paucula audi.

Votiuum

Votiuum Domini vides sacellum,
In quo res peragit sacras, & ore
Nostræ percipitur salutis autor,
Funduntur(que) preces, piæ(que) voces
Et dicuntur & audiuntur. Ergo
Arcem si venis huc videre saltem,
Illius studium bonam(que) mentem,
Qui poni voluit sibi, probato,
Aut si res ita fert tua, æmulare,
Et semper pietatis esto cultor:
Sin huc ingrederis, sacris vt ipse
Intersis simul, ad fores, prophanas
Omnes exue cogitationes,
Et mentem indue sancta cogitantem,
Præsentem(que) puta Deum videre,
Ad quem verba facis, preces(que) fundis,
Illi corde pio, pia(que) lingua
Pro donis age gratias benignis,
Collauda, venerare, concine, atq(ue)
Dictis suppliciter precare votis.
Huic soli est operi locus dicatus,
Illud te monitum prius volebam.

IN TABVLAM DE CONVER-SIONE D. PAVLI.

EX operum meritis non pendet vita salus(que),
Per Christum acceptos gratia parta facit.

Exemplum

Exemplum est Paulus, quo vix crudelior alter,
Qui populum Christi persequeretur, erat.
Is tamen errorem edoctus, gratisq; receptus
Iusticiam fidei viuificantis habet.

COnſpicitur in pariete etiam hæc ſententia Senecæ: Si ſcirem Deos peccata ignoſcituros, & homines ignoraturos, adhuc propter vilitatem peccati, peccare erubeſcerem.

Quà domus ad Caurum vergit, Gynæcium eſt nobilium, & hoc conuenientiſsimis, vt cetera pleraq;, tabellis exornatur. Etenim ſupremum prouerbiorum Solomonis caput, Ideam & quaſi normam vitæ mulieribus proponens, diſtributũ eſt in ſex quaſi partes, quarum quæuis in totidem vitreis laminis, ſtanno, ne pelluceant, incruſtatis, tam exquiſito picturę & colorum genere, nec non auri argentiq; ſubtenuibus bracteis eſt expreſſa à Iohanne Londenſi Dithmarſiæ pictore, vt rethorculum efficaciori orationis fulmine, mentem femineam ſua ſede & ſtatu dimouere & informare vix poſſe, in animum inducam. Pro ſuo cuiusq; tabulæ argumento Dimetra Iambica annexa cernere eſt.

FElix, proba qui coniuge
Dei potitus munere,
Vincit Smaragdos Indiæ,
Laborat & net impigrè,

Q *Hæc*

Hæc, institoris fortibus
Est conferendaq; manibus,
Vestem parauit, vendidit,
Victum manuq; quæsijt.

De nocte surgens dat suis
Pensum, cibumq; ancillulis,
Lucerna non extinguitur,
Huic vir breui ditabitur.

Domus negotia inspicit,
Agros emitq; & conserit,
Non ociosa deuorat
Panem, nouum sed præparat.

Pascitq; egenos largiter,
Non cogitans inaniter
Perire: Quæ Deum colit
Dans pauperi cœlum accipit.

Dos est quibusdam plurima,
Et forma vultus splendida,
Sed quæ laboris & Dei
Amans, corona hæc est viri.

AD orientem æstiuum est cœnaculum, quod venatorium dicunt: Nam suspenduntur in eo venantium tabulæ duæ, plurima ceruorum, platycerotumq; cornua, quorum pleraq; inaurata, vnum etiam clauo fixum in tabula, reliqui corporis lineamen-

lineamentis in ea sic grauiter afflictis, vt ridendo terriculamento, speciem cerni iam iam impetum in intrantem facturi, præbeat. Est quoq; cernere Venerem cũ Cupidine apprimè venustã, et suspensa è lacunari candelabra ex ramis ceruinorum cornuum orichalco circumdatis, & in modum coronæ iunctis. Pauimentum (vt ab omni parte nomen agnoscas) canum, venatorumq; cornu inflantium imagines figlina arte inustas repræsentat. Quę ĩ tabula venatoria priore reperi, huc ascripsi.

Laudibus eximijs ars est decoranda Dianæ,
Si non exsuperet cum feritate modum.
Reddit enim timidos proceres ad prælia fortes,
Anxia lætificans corda dolore graui.
Mollitiem pellit, sæuiq; cupidinis arcus,
Languida iucundo membra labore leuat.
Sternit apros, ceruosq; premit, qui damna colonis
Tristia dant rudibus, dum malè farra terunt.
Suppeditatq; dapes, nigræq; alimenta culinæ,
Pellibus hirsutis corpora nuda tegit.
Ergò venandi ne tu contemne laborem:
Hic tibi quandoquidem commoda dicta feret.

Hoc studium patribus — Cultũ quoq; teste probatu R
Ebræi vatis — Religione sacr A
Nomine Esau venandi — Insignis laude quid? an no N
Robustus Nimrod — Sic quoq; clarus era T

 Infestus

I nfestus si non sis	*Tristi clade coloni*	**S**
C ur refugis studium?	*Iure fruare tu*	**O**
V enari quisquis	*Non gaudes Zoile lux*	**V**
S is mollis licitum est,	*Aut piger vsq; sit*	**V.**

SVB ALTERA TABVLA.

SI spartam, Christi quæ munere contigit, ornes
Et facias pura conficienda, fide.
Nunc leporem catulo quid obest, excire sagaci?
Nunc in frondoso tendere rete iugo?
Ardua nunc in apro venabula condere diro?
Nunc vario cernos exagitare metu?
Ip se Deus generi dedit hæc animalia nostro,
Quis tibi concessum ius prohibere potest?
Quid quod ad arcendos faciat Venatio morbos:
Qui bene venatur, sanior esse potest.
Quid quod sollicitis arentia corpora curis
Lætificet, vires suscitet atq; pigras.
Quid quod militiæ species sit magna tremendæ,
Horret si quis apros, horret & ille viros.
Quid quod Oristææ radiantia tela Dianæ
Excutiant arcus sæue Cupido tuos.
Præterea nigræ quod fert alimenta culinæ
Nudaq; detracta corpora pelle tegit.
Hactenus Exiguis Immensa Negotia Rythmis
Explico, Ieiunis Cantoq; Vasta Sonis.

Restringas

Restringas Autem Nimium, Temnis ve Sequenda
Occino, Venator Ius Violare solet.

APOLLO ARBITER, CORAM QVO DE PRAESTANTIA DISCEPTANT, VENVS, Iuno & Diana Venationis Dea, cuius ceruo, secundum eam causa iudicata, corona, præmium decernitur H. R.

MArgaridum niueam nectens Eris atra coronam,
Quæ minus ô Diuæ, noxia, tollat, ait.
Tum Iuno: Paridis dirimantur iurgia voce
Num Venus hoc etiam iudice serta feret?
Phœbus ad hæc: Animos Iuno, sed corpora Cypris
Corrumpit virgo hæc ambo, Diana fouet.

QVERIMONIA LEPORIS RYTHMICA.

FLeuit Lepus paruulus,
Clamans altis vocibus,
Quid feci hominibus,
Quod me quærunt canibus?

Apertis oculis dormio,
Parum iuuat id quod video,
Quid feci hominibus,
Quod me exagitant canibus?

Longas aures habeo,
Nec prodest, quod audio,
Quid feci hominibus
Quod me vexant canibus?

Breues pedes habeo,
Cursu velox abeo,
Quid prodest? sequuntur homines,
Et canes incitant celeres.

Paruus sum & placidus,
Et nemini noxius,
Quid feci hominibus,
Quod indagant canibus?

An in hortos quod irruo,
Olusq́ quod comedo
Nonnunquam & tenuem
Quod proculco segetem?

Hanc hanc iustam scilicet,
Causam putat quilibet
Vt canibus agitet,
In cassibus lancinet.

At quid non atrocius,
Quid non & damnosius,
Lupus facit rabidus,
Et sus valens dentibus.

Hos

Hos rarus proſequitur,
De me præda petitur,
In me canes aluntur,
Et retia nectuntur.

Adde dum me canibus
Sectantur velocibus,
Sæpè ſic proterunt ſegetes,
Quod centum nequeunt lepores.

Ego petor indies,
Mihi nunquam eſt quies,
Quid ô quid feci hominibus,
Quod me lacerant canibus?

Pellis eſt ignobilis,
Ad nullam rem vtilis,
Quid feci hominibus,
Quòd me agunt canibus?

At caro mea dulcis
Et quæ ſapiat multis,
Hæc eſt, hæc cauſa hominibus,
Quod me inſectantur canibus.

Poſtquam vident me fugam capere,
Hiſce, hiſce ab omni latere
Inclamant: quæ illis eſt maxima
Voluptas, mihi Mors eſt pallida.

Canes vbi tenent me,

Dentibus laniant me,
Lætor, si effugio,
Si non, malum aufero.

Captus in aulam deferor,
Cum gaudio excipior,
Veru infixus torreor,
Inde in mensam collocor.

Lætis animis me comedunt,
Vinoq; dulci, se proluunt,
Quid est, quod feci hominibus,
Quod me persequuntur canibus.

NVnc accedo ad secundam contignationem, quæ etsi paululum cedit inferiori, tamen tam munda est, vt hospites elegantes accipere possit. Etenim pauimētata est, et albario opere polita vndiq;. Intergerinis autem intersepitur & discernitur in cubicula quatuor, ambulationem, &(si licebit ab vsu nomen notam rei ponere) sphæristeriū oblongum: in quo pilari lusiuncula, palæstricaq; hironomia liberi heriles reficiuntur, & grata vicissitudine nunc literis, nunc progymnasmatibus bellicis imbuuntur, ne remissiones negatæ odium studiorum faciant ingenuis. In hoc labores Herculis cum Mythologijs à patre, tanquam irritamenta virtutis, liberis propositi cernuntur, quos ob raræ & reconditæ sapientiæ & eruditionis significa-

nificationem præterire non debeo. Sunt autem inter septem columnas lapideas distributi, super has ex lapide albo virtutes feminarum habitu conspiciuntur, Iustitia, Temperantia, Fortitudo Patientia, Charitas, Fides & Spes.

HERCULIS ACTA PRÆCIPUA CUM MYTHOLOGIIS.

I. HERCULIS FACTUM.

INfans in cunis geminos à Iunone immissos serpentes, manibus præhēsos extinxit: Cū vnà cubās Ipichus frater territus, parētes fletu excitasset.

MYTHOLOGIA.

SErpens antiquus ijs maximè, de quibus ex benigna propaginis, aut syderum inclinatione virtutis opinionem concipit, ab ipso ortu tendit insidias. Hos econtra tum sancti angeli suscipiunt tutelari præsidio defendendos, tum ipsa virtutum semina, & igniculi naturæ insiti, sese nec volunt nec possunt deserere.

SECUNDUM.

ADolescens hydram colubris & capitibus bullulantem, in Lerna palude telis et claua oppugnauit, tandemq; facibus & igne consumsit, cum cancrum hydræ suppetias ferentem, pressu pedum interemisset.

Adolescentia violenter à prauorum subinde renascentium appetituum impetu infestatur, quibus mundi delitiæ causam & materiam subministrant: Contra hæc in tali ætate lubricis initio vestigijs, tanquam in paludinoso solo consistit ratio, donec virtutis & pietatis studio exercitioq́ confirmata, hydram appetituum, cum mundi pessundet & consumat.

TERTIVM.

Leonem inusitatæ magnitudinis in Nemæa sylua inter Cleonas & Phliuntem, cum omnem eam regionem infestaret, iugulauit: Cuius ipsi pellis postea fuit pro indumento.

MYTHOLOGIA.

Leonem iugulauit fortissimum, quisquis repugnantes rectæ rationi appetitus, non modo sanis deliberationibus & consilijs refrenauit, sed ijs omnem omnino ferociendi detraxit facultatem, atq́ mẽtis & rationis iudicio effecit obœdientes. Quid hoc indumento pectori generoso pulcrius esse potest?

QVARTVM.

Diomedem Thraciæ regem hominem dirum & sanguinarium, qui inhumanissima crudelitate equos suos aduenarum pascebat carnibus, occidit,

cumq́

cumque vicissim iumentis suis obiecit deuorãdum.

MYTHOLOGIA.

GEnerosus animus non potest non odisse & execrari Tyrannos, vt infestissimos libertatis & societatis humanæ hostes: qui tamen, vindicante in eos iusto æterni Dei iudicio, in ea plerunque incurrunt mala, quibus alios ipsi afflixerunt.

QVINTVM.

In hispidis Erimanthi montis iugis, aprum terribilem & Arcadiam vastantem cepit, & viuum humeris impositum detulit ad Eurystheum.

MYTHOLOGIA.

MAgistratus in mõte positus est, edito videlicet & illustri loco, & in manu tyranni atque improbi rempub: apri instar, vastat & conuellit. Sed quisquis eum legitimè adeptus est, & recte gerere vult, viuum conseruare debet, neque committere, vt ipsius culpa & ignauia salutare eius in repub: exercitium intermoriatur.

SEXTVM.

AChelоо pro Deianira Oenei Calydonum regis filia, cum ipso certanti, seque initio in serpentem, mox in taurũ vertenti, alterũ auulsit cornu: sicque ille victus, in sui nominis fluuio sese occultauit.

MYTHOLOGIA.

QVi mente praua et malis artibus ad Reipub: gubernacula aſpirant, in omnes ſe formas callide vertunt, quo magis voti fiant compotes. Tales conſilio mouendi, aut authoritate coërcendi ſunt, vt ſua ſorte contenti, in ſui nominis fluuijs occultentur, & in ea, quam nacti ſunt, priuatæ vitæ ſtatione conquieſcant.

SEPTIMVM.

IN Lybia apud Lixum oppidum Antæum gigãtem, terræ filium à matre duplicatum robur, quoties terræ proiectus eſſet, aſſumentem, tandem lucta pectori aſtrictum ſuffocauit.

MYTHOLOGIA.

QVi vulgi fauore euecti, legum ſepta perrumpere, & rempub: turbare nituntur, contra hos non ſolum legitimo magiſtratus iure, ſed arte quoq; agendum eſt, vt ſubtractis, quibus contra patriam abutuntur, præſidijs, improbi eorum conatus, abſque tumultu & ſeditione extinguantur.

OCTAVVM.

Interemto Dracone peruigili, aurea mala Heſperidũ, quæ Atlantis filiæ fuerunt, ramis decerpſit, & ad Euryſtheum detulit, vt his frueretur.

MYTHOLOGIA.

AN non Draconis inſtar auari peruigil eſt animus

mus,qui dies atq; noctes ſola opum cupiditate inflammatus,angitur & æſtuat? An non hoc extincto animi morbo, Heſperidum aureis malis fruitur,quiſquis indulgentis fortunæ beneficijs,conſiſtente intra ſuos fines vtitur moderatione & liberalitate? An vero,Dracones hi ſunt,qui tum ad Reipublicæ labem,tum ad priuatorum detrimentum monopolia inſtituant? quibus vtinam Herculea claua reges & principes aurea monopoliorũ mala, cum tanta publica, priuataq; calamitate plerumq; ematureſcentia, è faucibus eriperent.

NONVM.

Atlantem feſſum Syderib. ferendis,laborũ parte, leuauit,cũ humeros aſtrorũ ponderi ſubmiſiſſet.

MYTHOLOGIA.

CVm Atlante verò an ſyderum pondus ſuſtinẽt ij,qui omni cogitationum, actionumq; ſuarum vi,ad cœleſtia tantum contendunt? An potius ij, qui regibus,alijſq; magiſtratibus conſilia recta, & ferendis imperij oneribus idonea ſubminiſtrant?

DECIMVM.

Gerionem tricipitẽ ſiue triformẽ fulguris filiũ in Gadib. ſuperauit,eiuſq; armẽta in Latiũ trãſtulit.

MYTHOLOGIA.

QVi paraſiticis artibus ſe dedunt, triformes effi-

taurorum animos induant, minusque cæteris hominibus se delinquere existiment, si rapinis rem augeant familiarem, aut alienas temerent nuptias. Hi continendi sunt, vt ab illicita animum reuocent cupiditate.

DECIMVMTERTIVM.

Alcesten Admeti Thessaliæ regis vxorem, quæ pro mariti salute vitam sponte deposuerat, ab inferis ad preces Admeti reduxit, cum Cerberum claua sustulisset.

MYTHOLOGIA.

NIhil in coniugio dulcius perpetua amicitia, & ad omnia honesta consentiente voluntate, vbi, quod alteri graue est, alter in se præoptat deriuari. Proinde tales procliuius ex aduersis eripit ille, à cuius omnia dependent voluntate.

DECIMVM QVARTVM.

Hesionem Laomedontis Troianorum regis filiã beluæ marinæ expositam, & ad scopulos religatem, occiso ceto liberauit.

MYTHOLOGIA.

HEsionem spectas? Virgo est, nuda est, vincta est, beluæ obiecta & crudelissimæ morti propinqua est: ecquid illa calamitosius? in eius persona pupillos, viduas, orphanos, omnesque adeò oppressos, &

ciuntur. Nam ſimul adulatoris, falſi amici, & decoctoris perſonam induunt. Hos deuincit, & amentis ſpoliat, quiſquis eos à menſa & conuictu ſuo, atq; ab omni adeò conſuetudine, & familiaritate, penitus facit alienos.

VNDECIMVM.

CAecum Vvlcani filium in vaſta ſpelunca degẽtem, & Latium infeſtantem latrocinijs & incendijs, cum mugitu boum interuerſi pecoris receptaculum deprehendiſſet, in ſpeluncæ veſtibulo claua interemit.

MYTHOLOGIA.

FVres, ſicarij, latrones, incendiarij & ſimilia humani generis ſtercora, in cauernis degunt, bonorum fugientes conſpectum & ſocietatem: In horum ſpeluncas atq; latibula quocunq; modo inquirere magiſtratus debent, vt infamibus ſupplicijs plectant compræhenſos.

DVODECIMVM.

Centauros Xionis & Nubis filios ſemihomines & ſemiequos, Hippodamen Pirithoo nuptiarum die eripere volentes, bello ſuperauit.

MYTHOLOGIA.

FIt non raro, vt qui inter equeſtres homines indulgentius aut negligentius educati ſunt, cen-

taurorum

ſos, & tuæ opis egentes, mente conſidera. Hos vt tuearis atque ſubleues, id eò magis tibi incumbit, quò plus & tu potẽtia, opibus, authoritate, gratia, conſilioq; vales, & illi periculo atq; ærumnis ſunt viciniores.

DECIMVM QVINTVM.

VEſte indutus, quam ipſi Deianira conciliandi amoris ergò accepta de Iole fama, per errorem miſerat, quum peſtifero Neſsi centauri ſanguine imbuta eſſet, veneno totũ corpus inuadente, grauiſsimorũ cruciatuum dolore atq; impatiẽtia, pęnè in rabiem actus, ſemet in ſtructam pyram in Oeta monte coniecit, ſicq; expirauit, ætatis ſuæ anno 52.

MYTHOLOGIA.

QVam luctuoſus exitus viri fortiſsimi? Sic fit, vt qui vagis feminarum congreſsibus per omnem vitam ludunt, aut ab ijs, quibus excellunt artibus, deſerantur, aut eorum fructu, nec diu, nec verè gaudeant, quæ fortiter & præclare agendo optimè adminiſtrauerunt.

QVod ad uerſus & picturas attinet, reliquorum huius tabulati conclauium, non adeo multæ viſuntur, Graphica tamen oppugnatæ à Turca vrbis in Melite Rhodiorum militum Inſula, mirum quam tremefaciat intuentes. Deinde verſiculi quoque ſequentes ibidem leguntur.

Virtutis

Virtutis vincenda voluptas viribus.

Non alijs, sed virtutum vincenda voluptas
Viribus, eximiæ si tibi laudis honos.

ITEM MVSCÆ EPITAPHIVM SVBSCRIPTVM VRNAE EIVS CALICI, in quo submersa fluitat.

Gustatrix iacet hic lautorum Musca ciborum,
Et conuiua frequens Cæsaris in tabula.
Non volucris rostro, stimulis nec Araneæ aduncis,
Cretica sed gustans pocula, pota cadit.
Nil opus est luctu: quis enim tam nobile fatum
Lugeat? est auro condita, mersa mero.

HActenus arcem & præcipua, quæ in ea spectantur, quod potui delineaui. Tertiam enim contignationem, frumentarium tabulatum, atque item quæ ad has ædes sunt, magnum granarium & equile tempori minimè securo inseruiens, indicanda tantùm duxi. Itaque rectâ ex alto in portum inueherem, terrisque defessam proram aduerterem, nisi ædificia & hortos prædij addere animus gestiret quasi corollarium, quod dum lego, paululum te mihi des etiam atque etiam beneuole lector, rogo. Prædij ædificia ad orientem arcis collocantur, & in duas partes, rusticam et fructuariam, & si interdum concurrunt, diuiduntur: quæ omnia, vnà cum horto consepta sunt querneis arbo-

ribus runcina diſſectis, ſic editis, ne quisquam alterius humoris ſubleuatus, eas tranſiliat.

Agger viæ editior, ſilicibus ab arce vſq; ad viam publicã eſt conſtratus. Equile quinquaginta plus minusve equorum capax eſt, ne quid ſtabulariorum cubicula & ephippiorũ, phalerarumq; conclauia commemorem. In eius prima contignatione, frumentum, ſecunda, paleæ reponuntur. In foribus hoc ſcriptum viſitur: Oculus domini paſcit equum. In bouilis vtroq; latere vltra centũ vaccæ, præter tauros & iuuencos ſtabulantur. In fronte eius eſt villici habitatio, & bubulcorum cellæ, vbi vulgare hoc: Veſtigia Domini pinguefaciunt agrum. In area excutiuntur è ſpicis grana, & acus euannatur. Haud procul à bouili ſunt haræ, ouilia, χηνοβοσκῶν, & columbaria tria: eorum duo binis palis, ferreis laminis indutis, ne quis feli, alijsue beſtijs aditus pateat, ſuſpenduntur, & plurima loculamenta recipiunt.

Fructuariam partẽ occupant fœnilia, & quatuor horrea penſilia, quæ montes Holſati à ſimilitudine appellant. Ordinantur autem ſic: Sex trabes in hexagonon diſpoſitæ, & perpendiculariter ſurrectæ, in terram adiguntur, quibus faſtigiatum culmen imponitur, cuius tignis ferreæ fibulæ clauis affiguntur, quæ amplexæ trabes, faciunt vt culmen attolli, aut demitti, vt horreum vacuum

aut re-

aut repletum fuerit poſsit, vecte in bigarum temo-
ne poſito. Porrigitur autẽ temo per axem ad tres
pedes, in qua parte vectis ille ſurrectus colloca-
tur: Longiorem vero, quia iungi ſolent equi, in-
cumbentium pondus ad terram deprimit, ſurgen-
te ab altera parte vecti, & culmen attollente, vti fit
in librarum lance propendente. Bigæ etiam rur-
ſum prorſum actæ magno ſunt vſui, vt altius vel
ſubſidat vel emergat culmen.

Terebratæ autem ſunt per interualla trabes,
vt traiecto per fibulam & trabes ferro, culmen pẽ-
deat immotum. Longum eſſet & non neceſſariũ
dicere cortes & ædificia, quæ pilentis inauratis, ar-
ceris, plauſtris, retibus, plagis & ceteris, quibus
cœlum pluuium eſt inimicum, ſunt facta. Hor-
tum amœniſsimum ingrediamur, qui non ſolum
ſuauitate odorum, qui efflantur è floribus, ſed gu-
ſtatu fructuum, aſpectu pergularum, vitium, topi-
arij, herbarum rararum, arborumq; in quincunces
poſitarum, ludentium piſcium, cygnorum, can-
tuq; auium neminem non allicit & tenet. Bene i-
gitur dicere memini, nobiliſsimũ genere, eruditi-
one, & virtute virum Heinricum Rantzouium,
ſibi vel marmoreas domos ſine hortis latomias vi
deri, nec illuſa auro laquearia ægrum ſuum ani-
mum tantum recreare, quantum in horto amaraci
vnicum puluinum. Proinde in quinq; præcipuè

 diſcerni-

discernitur partes, pomariũ, topiarium, pergulas, aluearium & olitorium. Verum malorum, pyrorum, cotoneorumq́, persicorũ, mespilorũ, prunorumq́ genera nil attinet recensere. Oleam tamen, castaneas, iuglandes, corylos, moros, ficus, thymolæam, iuniperos, sabinam, buxos tonsiles, Laurus, Cymbricum frigus ferre addiscentes, Item Ilicem aquifoliam non aculeato sed lęui folio, & in iustæ arboris magnitudinem crescentem, nõ reticuerim. Quod si eodem modo omnium fruticum & herbarum huius horti contexerem catalogum, inexputabilis & tædiosus emergeret numerus.

Rariores tamen, quę mihi in mentem veniunt, nequeo, quin recitem, elementorum secutus ordinem. Abrotanum mas & femina, quam hic chamæcyparissum vocant, Aquilina, Angelic acosti vires supplens, Aron, Bistorta, quæ limonium est, vt quidam volunt, Bellidis variæ species, Buglossa, Chalta, Calendulam vocant, Caryophylli flores, Carduus Mariæ, & qui benedictus nuncupatur, Crocus verus, Colutea, à solo Theophrasto descripta, quam hic perperam Senam Arabum faciunt, Cucumeres, Cucurbitæ, Chamæmelon odoratu nobile, Glycyrrhiza, Helenium, Hemionitis, Helleborus, Intybum, Iris, Lilia, Lybisticum, Lichnis coronaria, Leucoia, Menthæ Corymbiferæ, Melanthion, Pimpinellæ genus acetarĳs expetitum;

petitum, Sanguiſorbam hic dicunt, Pœonia fœmina, Phyllis, Pulegium, Roſarum multæ ſpecies, Roſmarinus, Sampſuchus, Scholymus eſculentus, Pſeudonardi duæ ſpecies ſylueſtres, Staphilini tres, Satureia, Thymus, Violæ. Omitto Apium, rutam, hyſopum, lactucas ſeſsiles, maluam, raphanum, napos & olerum genera plurima.

Herbarum, quas recenſuimus, multæ in mille formas deſcriptæ, modò D. Iohannis & Heinrici Rantzouiorum, eorumq́ coniugum nomina dicunt, modò in animalium, modò in eorum Labyrinthorum, qui acu pingi conſueuêre, formas effigiantur, multæ in puluinos ordinatim diſponuntur. Vua autem criſpa & Ribes vulgo appellata (quarum hanc læuem, illam aſperum Ceanothon veterum (Geſnerus interpretatur) areolas in ſepis modum cingunt eleganter. Lætiſsimis vitibus pergulæ coloratæ opacantur topiato opere vtrinq́ & veluti in teſtudinatam porticum iugantur, vbi non ſecus ac in nemore vmbroſo ſedeas, obambules, cœnites, & proiectilibus æreis pilulis ſeu orbiculis in menſa oblongiori ludas, & colluſoris orbiculos metam præoccupantes vel menſa detrudas, vel præeas, quin etiam Solſtitium atq́ ardorem Syrij, imbremq́ capiti defendas. Præterea ſuper pergulas ædicula turrita, ſcandulis tecta ſurgit, pere fneſtras in Dicetam capreoli ſerpunt,

pampiniq; eam inumbrant. Subter hanc Vertũnus Amaltheæ cornu ferens, cum versibus in lapide incisis conspicitur.

HEINRICVS RANTZOVIVS.

POmiferum quicunq; venis nouus hospes in hortum,
Ne mea miratus quæ sit imago, roga.
Est mihi Vertumno nomen, quia vertor in omnes,
Quas animus formas gestit habere meus.
Nunc habitu messor, nunc sum robustus arator,
Nunc manibus iures gramina secta meis.
Nunc frondes poterunt credi, vitisve putata,
Mollia nunc ramis poma reuulsa suis.
Quæ lubet, hanc sumo faciem, res nulla repugnat,
Qualibet in vultus apta figura meos.
Hinc est primitias anni, quod grata vetustas,
Inq; meas aras lactea dona dabat.
Seu patulis surgens ramis produceret arbor,
Seu varijs cingens floribus herba caput.
Nunc adeo, toto quæcunq; leguntur in horto
In manibus spectas munera prima meis
Poma, nuces, vuas, pyra, pruna, Cydonia, mora,
Quæq; nimis longum cuncta referre foret.
Si lubet è multis aliquid, quodcunq; lubebit,
Accipe, larga manus nil tibi nostra negat.
Hoc saltem oro vnum, pleno si ventre recedes,
Dicas, Vertumni munere vado satur.

Non

NOn procul apiario ſphæriſterium, arboribus et vitibus pulcerrime virentibus opacū ſpectatur Ad ipſum vero lapis eſt erectus, phalæcijs eiusmodi in eo ſcriptis.

HEINRICVS RANTZOVIVS.

Quam ſpectas, apibus domus dicata eſt,
Ex magna ratione. Nam propinqua
Quondam examen apum reſedit arce,
Huc latos procul aduolans per agros,
Cum vix vndiq; iam parata ſtaret,
Quod fauſtum ratus omen eſſe, paruam
Hanc illis Dominus Domum locauit,
Et ne deijciant, iubet, nepotes
Neu quisquam moueat loco, precatur.

EXamen autem illud, ex quo ceteræ apes iam quadraginta annos, minus duobus, omnino ſunt propagatæ, domi arcis in candelabro æreo, è lacunari catenis demiſso reſedit, cunctis nouitate rei ſuſpenſis omnib. his ἡδυοικὸς (ſic enim appellare libet) elegantia ſua & ſitu non eſt inferior. Quippe qui piſcinam ponte iunctam, hortos, ſyluas, & arua deſpicit, & ſine aëris nocumento Solem exorientem, meridianum, occidentemq; admittit, aut cū voles excludit. Nec ſatis eſt cœlo hunc liberiore frui, ni & pinacothecæ, quæ in arce eſt, dubiam faciat palmam.

Oſtentat

Oſtentat enim cum ſtupore omnium præſtantiſsimi & incomparabilis herois Iohannis Rantzouij & coniugis Annæ Icones, ab artificioſo lithoglypho ex alabaſtrite, iuſſu heri mei elaboratas: ex candido verò ſaxo & ex parte deaurato ſeptem planetas, Nympham pharetratam & ſtando dormientem, Priapum verecundum, atque equum inſtratum, puparum enim & ſigillorum mirifico deſiderio herus tenetur. Iconi Iohannis Rantzouij, & poſtremis tribus, ſequentia epigrammata ſubſcribuntur.

SVB TOGATI IOANNIS RANTZOVII ICONE EX ALABAStrite H. R.

HOc Ego Non, Ratio Illius Cum Vera Subitu R
Eſſe decus magnum ſtatuo, tractata per arm A
Non etiam pacis ſtudio ſibi quærere nome N
Recte agitur ſumtis, cum pax componitur armi S
Id decus eſt verum. Sic tu pater optime bell A
Cum gereres regum, hoc peragebas omnia fruct V
Vt ſtabiliretur pax & concordia regn I
Sic & ego contendo, meo pax vt bona ſuaſ V
Regnet Agris Noſtris, Seq; Addat Vt Inclita Virtu S

NYMPHA VENATRIX, HORTI ET MEDICINAE CVSTOS H. R.

Huius

Huius Nympha loci, parui custodia stagni,
Dormio dum stando fessa reclino caput.
Parce meum, quicunq; ades hic abrumpere somnum:
Seu tibi stare lubet, siue sedere, tace.
Me meus Heinricus Dominus cognomine Rantzou,
Excubias horto iussit habere suo.
Si strepitum facis, & somnum mihi rumpis, in horto
Clamabo furem te posuisse pedem.

PRIAPVS.

Vt reor, indignum nemo scelus esse putabit,
Quod uolui pulc'ræ uirginis esse comes.
At mihi ne iunctam thalamo, quis credito: non est,
Non adeo sordet libera vita mihi.
Stulta meum rapit officium, seq; ingerit vltro,
Inq; meo custos vult vigil esse loco.
Stultus ego contra seruo vigilantior illam,
Et pariter mentem pasco oculosq; meos.
Victa iacet somno, tu sis quicunq; caueto
Rumpere, soli hoc est fas licitumq; mihi,
Si non obsequeris, fustem falcemq; recuruam
Non frustra sumtos experière mihi.

EQVVS SYMBOLON HEINRICI RANTZOVII.

Fidus ego Domino, Domini feror acer in hostes,
Dumq; libens alijs seruio, sic pereo.

T Prædij

PRædij ædificia, quæ dixi tabellis querneis ſæpiri, ea hactenus: nunc agros & pagi formam inuolo. Verum quemadmodum animo concepi, ſic verbis, vt exprimam, vereor. Imaginare oblongam quadraginta ſtadijs aream Smaragdinam, tranſuerſim foſsis interciſſam, per medium qua via regia eſt, continuis ſalicibus veſtitam, intermiſsis villarum tectis ornatam, vtrinq; verò aggeribus & aquis incluſam. Etenim pagi Bredenbergæ ſeptentrionale latus cingit in longũ Stora fluuius nauigabilis, qui:

δὶς μὲν γάρ τ' ἀνίησιν ἐπ' ἤματι, δὶς δ' ἀναροιβδεῖ,

hoc eſt: his dierum noctiumq; ſingularium interuallo vi Albis in Oceanum ſe exonerantis, tumeſcit, & in ſe ipſe reſidit, nec vltra trecentos & quinquaginta paſſus diſtat ab arce. Itaq; Oceani diuitias nauigijs cõmodiſsimè miniſtrat, et thuris copias quoquò verſum exportat. Hic fluuius celebris quoq; eſt ob munitionem à Carolo Magno, (vt Francorum hiſtoriæ teſtantur) in eius ripa ad retinendum vicinos populos ſubactos in officio exſtructam. Ad oram verò auſtralem incumbunt ei paludes decliues, ſcaturigines & aquas, pluuijs collectas euomentes.

Egregiè dicat quis, munitus eſt natura hic pagus, ſed quem depreſſo ſolo, totum pœnè innatare aquis, paludiq; quam terræ frugiferæ ſimiliorem

eſſe

esse necesse apparet, & in quo ornando à Iohanne Rantzouio longè celeberrimo & prudentissimo habito, tantum operæ sumi nõ debuisse videatur. Id medius fidius (ignoscite fasso) ipse cum viris in magno pretio eo tempore habitis affirmassem, si tum natus, & præsens intuitus loca, & interrogatus fuissem, operæ pretium ne esset hic munitionem condere, & pagum illum stagnantem Lernam ductis fossis in melius prouehere. Etenim pagus ante annos 38 speciem stagni ferè perpetui æstate præbuerat, hyeme speculi & præter pisces & fœnum rarò quicquam incolis suppeditarat.

Illi Crœso ditiores colebantur, qui tantum pecoris alebant, quod frugibus annuis commutarẽt. Reliqui fœnum, annuũ terræ censum, Itzehoam, quæ Bredenberga distat duo millia passuum sæpe deportabant, & drachmis aliquot uenditum non ita mulis compotatiunculis insumebant, interdum & instantis anni spem dubiam decoquebant. Quod ni ad hamos & retia ad extremam anchoram fugiebant, mendicando stipem corrogare cogebantur. Pedes ob aquarum copias rarò ædem sacram uisus est ingredi, æstiuo tempore nisi vadasset. Proinde eo recusato, aut equo, aut lintre veheretur oportebat, qui sacra facere in animo haberet.

His tamen incommodis tantis paterfamilias

ſapientiſsimus, & dux felicisſimus Ioannes Rantzouius nihil terreri, ſed totus in amorem patriæ effundi, vela animi ſui pandere, ad auxilium terræ inerti omnem animi aciem intendere. Itaq; territorium Bredenberganum conſentiente ob egregiè nauatam in bellis operam primo Friderico Daniæ rege, à Borſholmenſium monachorum collegio emit, & in adiacentia rem bello partam collocauit, aggeremq; quaſi obicem Storæ validiorem obiecit, foſſas ſeptenis pedibus latas, quinis altas per quoduis iugerum excitari iuſsit.

Hæ ſtagnātes aquas ad Storæ alueū deducunt, poſitis ſuper aggerē cauatis arborib. et earū ualuis ſic libratis, vt tueſcēte et impellēte æſtuclaudātur, eo reſidēte pateſcāt, et collectas ex agris aquas expuant. Ne vero ex paludib. meridianis recentes aquæ ſubinde ſcaturirent, & ibi duxêre aggerem. Hac admiranda & diuina induſtria vir ſagacisſimus, qui ad arma tantummodo natus videbatur, omnium opinionem præclarè vicit. Nunc enim Bredenberganum ſolum frumenti & leguminis nullum genus recuſat, triticum, olyram, triangulare illud in modum fageæ glandis frumentum, farina triticeæ ſimile, folijs hederæ, rubicundis et bipedalibus geniculis, quod, quia latinū nomen vetus adhuc ſub iudice pendet, ad imitationem Germanorum Fagotriticum dixeris: auenam, item milium,

milium,fabas,pisa,&alia huiusmodi. Atq; vt soli-dum & perpetuum præstaret hoc beneficium χωματοσκόπων collegium instituit, quos ne quid vitij facerent aggeres & fossæ,circumspicere,& desides noxæ dedere imperauit.

In ore omnium est Hercules, nec seculis sex & viginti aboleri potuit, quod Lernæam hydram quinquaginta capitum debellarit, hoc est, paludē auram pestilentem eructantem ingesta terra solo æquarit,quam reris laudem sibi comparabit suo-rum subditorum pater Rantzouius? Et nati na-torum,& qui nascentur ab illis in astra ferent. In cuius laudem reges & principes conspirant,quem viuentem subditi in oculis ferebāt,cuius defuncti sacrosanctam memoriam habent,cuius cum bene-uolentia & honore mentionem faciunt exteri,cu-ius pietatis ,beneficentiæ & existimationis bucci-natores sunt sacri ministri. Neq; id immerito,aut enim re aut consilio iuuabat omnes: Cuius locu-pletissimus testis,vt cetera taceā, Munsterdorpia est constituta,in qua venerandi huius regionis D. pastores conuentus agunt,de doctrina,& coniugi-orum quibusdam intricatis negotijs, qui diu iam fieri desijssent,nisi hic regē deprecatus fuisset,ne re-ditus sacros in profanum bellum conuerteret.

Quid quod ædem sacram,& turrim Breden-bergæ suis sumtibus ædificauit, & restaurauit,

quam rude iam donatus à rege, frequens adijt, illud sæpe recitans: Vnum rogaui à Domino, ut inhabitem in domo eius cunctis diebus vitæ meæ. Ad eius exemplum nullus non subditorum se cōponebat. Memini tamen, cum ad ædem properaret curru desilire eum, & cuiusdam casam irruere, quem sacra negligere præ somno solitum, deprehensum in lecto, malè hasta multauit, & impietatem dedocuit. In hac æde Iacobus Qualius eques, peste occumbens, est sepultus. Ei Heinricus Rantzouius monumentum fecit saxeum, cum eiusmodi inscriptione:

QVALIUS ante diem crudeli vulnere raptus
Mortua in hoc tumulo membra Iacobus habet.
Cumq́ noua postquam sex tantum coniuge menses
Proh dolor, vnanimis vixerat, occubuit.
At memor Heinricus fidei, quam præstitit olim,
Hac Rantzou statuit triste doloris opus,
Vt sit perpetui lacrymabile pignus amoris,
Et simul vt capiat præmia rara fides.

Lapis etiam parieti insertus à D. Heinrico Rantzouio aureis literis hæc ostentat: Huius templi reparatori, turris nec non arcis vicinæ Bredenbergæ fundatori, Daniæ quondā liberatori & Dithmarsiæ domitori Ioanni Rantzouio equiti aurato, filius Heinricus gratitudinis ergò posuit.

Restarent

RESTARENT adhuc plurima, quę appellatione prædij, in quo describendo versamur, comprehenduntur, vt mola aquaria, ἀνεμόμυλον quod decussatim craticeis & lino intectis alis à leni vento circũagitur, piscationes, venationes, et alia. Verum si his longius immorarer, in immensum cresceret liber, nauseamq; tibi, lector, mouerem, quam metuo vt sæpius concitarim, dum omnia sine delectu & splẽdore, quod nihil non accumulanti euenire oportuit, eructo, & impetum continuę orationis, versibus insertis retardo. Sed quia omnes angulos arcis & prædij tecum circumire una opera proposui, non narratio, quæ describit, sed arx, quæ describitur, longa videri debet. Etsi verò me non fugit, quam difficiles Momos sim habiturus, quos satietas rerum nostratium cepit, stupore autem externarum sic ducuntur, vt eas, quæ ante pedes sint, non animaduertant, imò has ne quidem faciant flocci: tamen candidum lectorem, non dubito, de hac qualicunq; lucubratiuncula clementer iudicaturum, idq; vt faciat etiam atq; etiam rogo.

Nam quanquam non inficias iuerim, plurima esse, apud exteras nationes, digna de quibus habeatur sermo: tamen ijs operam solummodo impendere, eorum meditatione ceu uisa Gorgone perpetuo obrigescere, de nostratibus profundum agere silentiũ, eaq; debitis encomijs defraudare, id verò

(dicam

(dicam quod sentio) viri sorte sua non contenti, iniqui, & ingrati Deo & hominibus, vel si opus sit pluribus contenderim. Sunt enim & apud nos viri aliaque opera, quæ plærisque exterorum præripiant palmam, aut dubiam relinquant. Vide enim mihi (ne meum negotium semper non agã) quàm delectabilis, quàm vtilis patriæ & domino sit munitio Bredenbergensis, quibus duobus ædificandi rationem Socrates apud Xenophontem metitur: vide etiam mihi carmina, dignave ea omnia, quæ inuoluerentur silentio? Vt habeantur, meo narrantis vitio accidere potest.

Nam quid ego illud Cymbricæ gentis columen & decus, vindicem libertatis Danicæ, heroa Ioannem Rantzouium, virtutum bellicarum & togatarum tanquam speculam sublimẽ positum, ad quam laudis vtriusque cupidi dirigant cursum, quid, inquam, ego illum commemorem? De illo orbis mundi loquitur nunc, & loquetur semper, vt hydram Bredenbergensem exiccarit, vt trium ex ordine regum Danicorum, Ducumque Holsaticorum à legationibus, à consilijs, à bellis perpetuò fuerit, & operam inenarrabilem nauarit. Ante marmor gypso illuminauero, ante bellicum toto audiente exercitu stipula cecinero, quàm tuas, lector, aures militaribus & togatis laudibus hoc viro & Rantzouidum familia dignis, impleuero. Ea enim

enim, vt paululum digrediamur, in hac Cymbrica parte longè ante abauorum memoriam, perpetua & quasi per manus tradita laudum & honorum lampade fulsit præ ceteris.

Verum cum fortiter facere, quàm fari maluerint, nec tam stylo luculento, quàm gladio coruscante pugnare in delicijs habuerint, nimis serò ad literas Martium animum post tempora Caroli Magni, qui primus studia artium, linguarum & religionis in his oris excitauit, appulere. Quare factum, vt vestigia huius familiæ, rerumq́ in his oris gestarum, rari annales extent, & difficulter acta temporum eruantur, nisi in subsidium monumenta posita defunctis, & publici codicilli vocentur, cuiusmodi mira est penuria. Credidere enim nefas antiqui Holsati verbis suis, quàm pellibus atramento illitis, appensa ceræ massa, fidem minorem haberi. Asseruantur tamen à Ploënensib. literæ datæ, anno post Christi redemtoris natalem millesimo, ducentesimo, trigesimo tertio, quibus iure ciuitatis, quod Ius Lubecense hîc appellant, donantur, mentione facta duorum Rantzouiorum, qui actioni interfuisse scribuntur. Hi iam tum apud Adolphum quartum comitem Cymbricæ oræ, qui postea cucullum relicta gubernationis mole, induit, summos magistratus & nomen illustre gerebant.

Ex illo me hercle tempore, factis & splendore familiæ, honores, et magistratus assecuti sunt maximos, & in pretio ab omnibus habiti, ita vt inde facile colligi possit, tunc temporis etiam nomen Rantzouiorum magnum & amplum fuisse. Nãq; anno, qui fuit à salutifero partu millesimus, trecentesimus & trigesimus quartus, Kiloniæ sepultus honorificè est Bruno Rantzouius, Vvoldemari ducis Iutlandiæ consiliarius summus: Sicuti & eodem loco, à suis humatus conspicitur, anno reparationis per virgineum partum millesimo, trecentesimo, & nonagesimo, Vvoldemarius Rantzouius, qui Nicolao comiti Holsatico à consilijs intimis fuit. Hæc testantur monumenta benè meritis à gratis posteris erecta, quorum etiam nõ pauca in primario templo Itzehoënsi adhuc conspiciuntur.

Quod autem eorum res gestæ maxima ex parte intercíderunt, temporum istorum iniquitati asscribendum est, quemadmodũ & illud, quod plurimi Rantzouiorum sunt defuncti, in quorum memoriam nulla sunt cõstituta monumenta, sola posterorum culpa accidisse videtur. Silentio tamen præterire nequeo, hanc familiam Hamburgi canonicatum, Kilonij, Segebergæ, Itzehoæ, & passim in vicinis Ecclesijs aliquot, beneficia Ecclesiastica ad diuinos cultus celebrandos, ante multa

secula

ſecula inſtituiſſe & fundaſſe. Nam extant adhuc literæ, in cœnobio monialium Pretzenſium, quæ teſtantur, quempiam ex ea Rantzouiorum ſtirpe progenitum, eidem cœnobio vnà cum ceteris donis, militare munus, nempe viginti octo equos obtuliſſe, ac in memoriam progenitorum & poſterorum ſuorum conſecraſſe. Quemadmodũ & Metta Rantzouia, monaſterio Itzehoënſi quinq; millia marcarum dono dedit.

Quod hæc familia etiam in magna ſemper fuerit exiſtimatione, vel inde colligi poteſt, quod Holſati à Dithmarſis anno 1 4 0 4., iniquitate loci circumuenti & cæſi, vt Rantzouium & Poggeuiſcum captos redimerent, opportunam munitionem Delbruggen, quæ præluſtribus viris, vt occuparetur, conſtiterat, & præſidio valido tenebatur, hoſtibus Dithmarſis, conſentientibus principibus, & totius nobilitatis flore, reddiderunt. Nam quod quatuor & viginti Rantzouij, anno 1 4 6 9. ſubſcripſerint ei fœderi, quod a primoribus totius ferè Holſaticæ nobilitatis, in omnes tã ciuitates, quam proximos duces, qui ſententijs ab ijs latis minimè acquieſcere, ſed apud alios competentes iudices eos accuſare vellent, ictum eſt, & præcipuè (quanquã tectè) in Chriſtiernum I. Daniæ Regem, fratre eius Gerhardo comite vt vocãt Oldenburgenſi, tyrannicè Holſaticam rem admi-

niſtrante initum, id inquam, notius eſt, quam vt commemoratione indigeat. Quanquam magnam partem huius familiæ, propter imminens periculum in hoc conſentire noluiſſe, veri ſimile videtur. Nam rex coniurationem, illi defenſionem libertatis autumabant. Id tamen tranſactione ita ſublatum eſt, vt neutri parti damno & noxæ fuerit.

Hîc nequeo, quin recitem Rantzouios, nunc iam arces, pagos, & prædia fertiliſsima & amplisſima vltra quadraginta poſsidere, & inter eos pleroſq; longe cenſum Senatorum Romanorum, triginta millia aureorum promta pecunia ſuperare, nonnullis præſertim ad centena millia vſq; Dalerorum, vt vulgo dicunt, ſignata moneta progreſsis. Qui arma nunc ferunt, ſexaginta inueniuntur: Inter quos Daniel Rantzouius primarius dux belli, quod Rex Danorum cum Suecis gerit: & Mauritius & Paulus Rantzouij, in expugnatione Gothana vnius turmæ ductores fuerunt. Plurimi autem horum apud Regem Daniæ, Duceſq; Holſatiæ conſiliariorum munere funguntur. Impuberum maſculorum tanta eſt copia, vt paucis annis numerum Fabiorum Romanorũ ſuperare aut adæquare poſsit. Quare cum hæc familia ante Caroli Magni tempora fuerit, & adhuc nihil aliud ſit, quam bellicoſorum militum & magnanimorum

morum ducum quasi perpetuum seminarium, & prædictas possessiones sine magna virtute non acquisierit, & tam diuturno tempore fuerit tutata, nonnullis ad principatus Ecclesiasticos, & Episcopales honores euectis: Spero nullum fore tam iniustum rerum æstimatorem, qui hac celebri Rantzouica arce descripta, aliquam mentionem fieri vetustatis & splendoris huius gentis ægrè ferat.

Quanquam ego sane parum de rebus gestis, & dignitate Rantzouiorum, in tam angusto temporis spatio, quo apud eos sum commoratus, explorare potuerim. Nam quod ad me attinet, ingratitudinis eluendæ maculæ gratia hanc opellam sumsi. Cacoethes scribendi & in bibliopolijs prostandi, non tâm animum mihi prurijt, ita vt etiam nunc maximè exoptem, quò exoriatur aliquis, qui me longè à tergo relinquat, prorsusq́ obscuret. Interea ego telam debitam, quod facere potui, licijs subactis pertexui. Si quid erit, vt erit, tuberosum, inæquale, minus elegans, te, candide lector, rogatum velim, vt quantum vituperij macies styli promeretur, tantundē veniæ ingratitudinis eluēdæ causam à te impetrare, non grauatim patiare.

BREVIS NARRATIO VNA CVM EPISTOLIS ET EPITAPHIIS NONNVLLIS, DE VITA, PRÆCIPVIS rebus gestis, & obitu, nobilis ac strenui viri, DANIELIS RANTZOVII, copiarum serenissimi Regis Danorum FRIDERICI II. in Suecos primarij ductoris.

NObilis ac strenuus vir DANIEL RANTZOVIVS, ex equestri & veteri RANTZOVIORVM familia in Cymbria siue Holsatia, patre Godtscalco, Regum Daniæ quōdam consiliario, ac Domino castrorū Nienhoues & Vvammendorp natus, scientia rei militaris, virtute, authoritate, & felicitate præstans fuit bellator. Hic cum in teneris annis à patre mansuetioribus literarum studijs addictus esset, summa cum felicitate ijs incubuit, & præter Germanicam quæ ipsi vernacula ac natiua fuit, linguas Latinam, Italicam, & Danicam exacte & expedite calluit.

Postea verò, vt cum gloria ingenij bellicæ etiā disciplinæ laudem coniungeret, progressu ætatis, generosum ac Heroicis virtutibus excellentem animum, siue diuino quondam instinctu, siue naturæ etiam impetu atq; inflammatione adductus, ad rem militarem adiecit. Proinde vnà cum Illustrissimo Holsatiæ Duce Adolpho, in Imperatoriam Caroli V. aulam profectus est, ibidemq;

per triennium ferè commoratus, in Italiam contendit, vbi inter Caroli V. proceres ac præfectos per quinquennium versatus, militiæ disciplinam percepit, cumq; ex eo singularis fortitudinis, cum summa prudentia coniunctæ eluceret significatio, vnius cohortis ductor ibi constitutus est.

Ex Italia ipsi reuerso, administratio arcis Peyne in ducatu Brunsuicensi sitæ, à principe Adolpho commissa est. Cum autem tum temporis ab eodem Holsatiæ principe in Dithmarsiam bello domandam expeditio susciperetur, Daniel Rantzouius eum in vsum copijs vndiq; comparatis, in eo bello primò duabus cohortibus peditum est præfectus: Deinde verò, duce Schonuesio ab hostibus cæso, à legione eiusdem propter strenuam in bello nauatam operam, reiq; militaris insignem peritiam, in defuncti ducis locum surrogari postulatus est. Cum autem Dithmarsica gente sub iugum redacta, nouum bellum inter Regem Danorum & Suecos exortum esset, Daniel Regiæ Maiestati suam quoq; operam negare noluit, cum alioqui iustam excusationem propter natam ex nobili Dammiorum familia sibi iam tum desponsatā sponsam prætexere potuisset. Itaq; primo viginti quatuor cohortes peditū Regi adduxit, quarū ipse præfectus est designatus, mox autē ob summā in rebus gerendis prudentiam & felicitatem, totius belli

us belli administrator, copiarumq; militarium in Suecos primarius dux est electus. In quod bellum difficillimum & iam septenne, vir animosus summis laboribus, & sudoribus bellicis perfunctus, pro rege suo, & regno Daniæ vitam, fortunas & omnia reliqua impendit: Diuersa & acerrima prælia cum Suecis, magna hostiũ edita strage commisit: In campo Astorfheide, quatuor millibus, viginti sex millia hostium in fugã vertit 5. millib. ex his cæsis. Spacio semestri regnũ Suetiæ, ad quod omnis aditus arduus & penitus obstructus videbatur, magna itinerum contentione ac difficultate, admirabiliq; adhibita celeritate, in ipsa hyeme per loca inaccessa, angusta, & ob copiosum numerum hostium, spe Danici exercitus delendi, & ab omni commeatu, reliquisq; copijs intercludendi, eò confluentium, iter faciens peragrauit, multasq; arces, pagos, & agros vastauit ac depopulatus est. Tres hostilium copiarum duces Regi suo captiuos tradidit, remq; singulari dexteritate eò perduxit, vt Rege Suecorum Erico armis exuto, à suisq; subditis in vincula coniecto, dux Findlandiæ Iohannes, frater ipsius, periculi imminentis ratione habita, tractationem pacis à Rege Daniæ per literas petierit, quam ipse Daniel, vir prudens vehementer dissuasit, sedulò monens, cum rarò fides ab amicis præstetur, non temerè hosti credendum, sed armis

decernen-

decernendum, victoriaque vtendum esse. Ideoque Regi periculum ob Suecorum metuendam cunctationem impendens denuntiauit: Quod etiam rei exitus comprobauit: Nam cum Dux Iohannes interea exercitũ magis armasset, atque instruxisset, bellumque paulo post renouasset, Daniel Rantzouius, exercitu Danico vnà cum tormentis bellicis ad arcem Vvarpurgam reducto, vehementissimè eam oppugnauit, in qua obsidione, dum ipse in dirigendis machinis æneis est occupatus, caput eius globo ex hostili tormento exploso traiectum est, quem ictũ confestim mors ipsa consequitur, non sine gemitu lachrimis & luctu totius exercitus ac Regis, qui mortuum coram reliquis copijs laudauit.

Et hoc modo vir omnium iudicio generosissimus ac fortissimus habitus, in milites liberalis & beneficus, acriter pro Rege & libertate Daniæ pugnans, in ipso ætatis flore, ac splendoris, honorumque fastigio, immatura morte occubuit, & victor in ipsa victoria perijt. Ad cuius laudem hoc etiam accedit, quod vtroque parente, huius belli tempore defuncto, Regem, paternæ hæreditatis adeundæ gratia non deseruerit, sed operam ei suam vsque ad extremum vitæ halitum præstiterit fidelissimam. Exuuiæ mortui duabus turmis equitum vsque ad mare Balthicum deductæ, iuxta teno-

rem teſtamenti ab ipſo, ſibi præſagiente, rerumq; humanarum fragilitatem perpendente conditi, in auitum progenitorum ac maiorum ſuorum ſepulcrum, in æde ſua parochiali in Vveſtenſehe ſitũ illatæ, ac à Duce Adolpho, legatus Lubecenſium, & totius Holſatiæ nobilitate certiſsima & firmiſsima futuræ reſurrectionis ſpe, ſepulturæ honorificè mandatæ ſunt.

Deceſsit anno Domini M. D. LXIX die 11 Menſis Nouembris.

HEINRICVS RANTZOVIVS IOACHIMO HINCKIO I. V. DOCTORI, *Decano Bremenſi S. P. D.*

REdditæ mihi hodie ex Lubeca ſunt literæ, vir clariſsime, ex quibus primò ſumma cum lætitia percepi, arcẽ Vvarpurgam à ſereniſsimo Danorum Rege oppugnatam ac in deditionem redactam eſſe. Poſtquam autem paulò vlterius legendo progreſſus, nobilem ac fortiſsimum virum, ẽntilem & amicum meum Danielem Rantzouium, copiarum Regis Daniæ in Suecos primarium ductorem, in hoſtili oppugnatione eius arcis vnà cum ceteris verſantem fortiter pugnando mortem occubuiſſe intellexi, lætitia hæc in ſubitũ conuerſa eſt mœrorẽ. Quanquam verò in calce earundẽ literarũ adiectũ erat, huiuſmodi rumorem,

rem, qui de luctuoso præstantissimi viri interitu passim spargeretur, obscurum, incertumq́ esse: Tamen nescio qua animi diuinatione, vel potius præsagio permotus vereor, hanc famã veriorem esse, quàm vellem.

Nuper enim ipse Daniel Rantzouius ex castris literas ad me dedit, propria manu exaratas, cum alioqui maximis & amplissimis negotijs bellicis impeditus, ministrorum suorum opera in scribendo ante hac vti consueuerit. Hæ literæ omnẽ præ se ferebant humanitatem, amorem, atq; beneuolentiam, & circa finem hæc sequentia verba latina habebant: HIS VALE cum vxore & liberis tuis dilectissimis, meq́ tibi commendatum & seruum & amicum tuum promtissimum habeto. Vale iterum atq; iterum &c. Ideoq́ hæc verba legenti mihi, nescio quo pacto sinistra suspicio de graui aliquo casu, amico meo impendente incidit. Auget hanc iniectam suspicionem, quod, cum nuper quosdam versus, imaginibus ac tabulis defunctorum quorundã Heroũm ac Ducum, in arce mea Bredenbergensi depictorum ascriptos, ipsi legendos exhiberem, & inter hos, carmina suæ quoq; picturæ subiecta, legeret, mutato nonnihil vultu, omen illud auersatus, in hæc verba eruperit? Quid viuus inter tot mortuos? Infelicis enim ominis loco habebat, suam quoq; effigiẽ

inter defunctorum Ducum imagines collocatam esse.

Postremo huc hesternæ noctis accedit somnium, quod de Danielis Rantzouij arce circiter auroram habui. Dormienti enim mihi visum est, me ad eam arcem, cuius species, oculis in somnis obiecta erat, iter habere, eiusq; magnificam structuram summa cum admiratione suspicere, sed mihi rursus paulatim ab arce discedenti, vultumq; in eam reflectenti, insignis arcis moles visa est in exiguũ lapideum subsidere monumentum, cuiusmodi illud est, quod ante aliquot annos, patri meo in primario Diui Laurentij templo Itzehoensi statui curaui. Cum autem somnia mea non omnino sint vana, sed exitus & euentus ijs nonnunquam respõdere soleat, hæ & aliæ verisimiles rationes animũ meum, propter incredibilem amorem, quo ipsum Danielem semper complexus sum, nihil non mali suspicantem, in dolorem conijciunt acerbissimũ.

Sed cum virum fortem, non solum in rebus secundis, verum etiam aduersis, animi grauitatem, constantiamq; tueri deceat, meo vulneri hoc remedium adhibendum esse censeo, vt, si quid acciderit illi humanitus, harum rerum cogitatione dolorem meum leniam: gentilem meum & amicum Danielem, pro incolumitate & salute Regis ac patriæ acriter pugnantem occubuisse, vtq; existimẽ,

vitam

vitam in satis multos annos ei prorogatam esse, cum præstantissimis rebus gestis, post multiplices et varias dimicationes, bellicosq́ sudores, amplissima virtutis ornamenta, nempè gloriam immortalem, ad quam à pueritia inflammatus fuit, consecutus, posteris suis nominis & familiæ amplitudinem auctam & illustratam tradat, & relinquat: Cum Regis Daniæ copias per multos annos in Suecos duxerit, eorũq́ exercitus tribus belli Ducibus captis, fuderit atq́ dissipauerit: Deniq́ cum maiorum suorum vestigijs insistens, Rantzouiorum more fortiter dimicando, mortem cum summa gloria oppetierit honestissimam.

Quare cum hæc ita sint, & ex præmissis indicijs nihil aliud colligi possit, quam eũ ex hac mortali vita ad æternam vitam concessisse, non tam dolori indulgendum, quàm pijs manibus defuncti debitum & extremum officium præstandũ esse arbitror, ideoq́ breue Epitaphium in eius obitum à me conscriptum, gratitudinis ergò sepulcro amici mei incidi curabo. Quod tibi non exiguo fortasse dolore, ob hunc tristem & lacrimabilem casum affecto, significandum esse duxi. Plura ad te scriberem, verum summi luctus acerbitas me à scribendo auocat. His vale. Datæ ex castro Segeberg 27. Nouembris. Anno M. D. LXIX.

EPITAPHIVM DANIELIS RANTZOVII AVTHORE H R.

NObili viro Danieli Rantzouio, equiti Holſato, Domino caſtrorum Nienhoues, Troieburgi & Vvoldenhorn: Belli inter Sereniſsimum Danorum Regem Fridericum II. & Suecos, per ſeptennium geſti, ſummo Duci, & primario adminiſtratori: multarum pugnarum acerrimarum, cum Suecis manu prorſus impari commiſſarum victori: In illorum regione viarum obſtruſarum, & ante hac incognitarum inueſtigatori ac inuentori, eorundemq; vrbium, pagorum, & agrorum euerſori ac depopulatori, Arcis Vvarpurgæ expugnatori, de Rege ac regno Daniæ optimè merito, gentili, cognato, & amico ſuo chariſsimo, cum in obſidione dictæ arcis, tormento ictus, moriendo vincens vitam viriliter profuderit, Heinricus Rantzouius D. Iohannis Rantzouij filius, in ducatib. Regis Daniæ Vicarius, hoc, nō tàm priuati, quàm totius Daniæ ac Holſatiæ luctus perpetuum monumentum mœrens non ſine lacrimis poſuit.

Obijt anno Domini M. D. LXIX. XI. die menſis Nouembris.

Ioachimus

IOACHIMVS HINCKIVS I. V. D. NOBILI AC MAGNIFICO VIRO HEINRICO RANTZOuio S. P. D.

ILlustrissimus princeps meus Dux Adolphus anteuertit nuncium tuum de obitu clarissimi viri Danielis Rantzouij gentilis tui: Vtriusq; autem literæ eò mihi fuerunt gratiores, quò magis ex ijs perspexi, Illustrissimum principem pristinæ familiaritatis, te vero agnationis ius, & vtrunq; vestrum rerum ab eo gestarũ gloriam, recto & grato animi candore agnoscere. Dolet vterq;, & non immerito. Quid enim illi grauius accidere potuit casu eius viri, quem inter domesticos educatum, & albo senatorum asscriptum, periculo de eius in re militari peritia & fide, bello Dithmarsico facto, ad Danicum bellum sic emisit, vt virtutem ducem, comitem verò fortunam adiunxisse ei videretur. Tuum verò mœrorem si quis miretur, is plane ignorat, quantam animi perturbationem bene etiam cordatis viris afferat agnatorum immatura mors, qui varijs bellorum casibus virtute superatis, spem immortalis decoris visi sunt familiæ suæ inuecturi.

Iustissime verò Serenissimus Rex noster eius viri morte afficitur, cuius fidei hactenus grauissimi belli sũmã satis auspicatò crediderat. Te quidem

dem fama de morte eius accepta perturbat,& mihi quoq; vt veteri eius amico permolesta est: Sed quo vultu optimum Regem existimas animam exhalantis coram spectasse decessum? Nosti Regis excellens & benignum ingenium, quàm arctè eos complectatur, quos exploratæ fidei, & integritatis ergò,charos habere cœpit. Eius vicem inprimis doleo,quod tali viro orbatus est,& ex animo precor æternum Deum,qui nouit Regem nostrum pacem maluisse quàm bellum, nisi lubrica hostiũ fide,et vafris artib. delusus,& retractus ad arma fuisset,vt hosti sãguinario Erynnides immittat,eiusq; robur frangat: Regem verò nostrum victorijs illustret,& diuturna pace vitã eius ad multos annos feliciter extendat.

Ad te quod attinet, æquum est vt luctum ponas. Neq; enim reduci ille ad vitam hanc potest, & omnino semel ei moriendum fuit. Quem casum cum subierit summa cum gloria, in conspectu Regis sui,fortiter pugnans, pro patria, pro aris & focis,& pro caussa iustissima, rebus antè sæpe feliciter gestis,quid tibi relinquitur,cur doleas? Neq; enim omniubs belli ducibus, imò paucissimis talem vitæ exitum,qualem parens tuus habuit, contingere memini, qui post bellorum quasi compagine quadam conexorum, pluriumq; pugnarum illustres victorias domi suæ in complexu vxoris

& li-

& liberorum, nusquam à fortuna grauiter læsus, piè & placidè vitam cum morte commutauit. Habet hoc ad laudem & gloriam agnati tui non minimũ momenti, quod oblatam morte patris opulentam hæreditatem, ædificijs & hortis Italica elegantia exornatam, & adhæc sponsam moribus optimis & forma insignem maluit, recrudescente hostium culpa bello, negligere, quam Regis desertor videri. Merito igitur viuo illi abs te honor hic est habitus, vt eius imago inter heroas domi tuæ ob benè merita conspiceretur, qui vestræ familiæ per se quidem satis illustri, non modicum belli splendoris lumen videtur attulisse. Vale datæ Bremæ, die 14. mensis Decembris. Anno. M.D.LXIX.

MICHAEL REDERS I. V. D.
ET DECANVS HAMBVRGENSIS.

NOBILI AC PRAECLARO DOMINO HENRIco Rantzouio, regias in Holsatia vices gerenti D. suo obseruando, S. P. D.

NVper ad me ex præfecturæ tuæ regio castro Segebergensi, Nobilis & Magnifice D. Henrice, de tristi obitu generosi tui gentilis Danielis Rantzouij literas & amoris tui, & doloris testes dedisti, quibus certè quod decebat, afficiebar admodum. Quis enim non doleret, hunc Rantzouium tantis præditum heroicis virtutibus, in ipso fastigio præclaritatis, altioribus iam destinatum,

adeò subitò & reipub. & gentilibus præreptum e moriꝰ: qui non minus animi fortitudine, quam rebus heroicè gestis, omnium quasi oculos in se conuerterat, & apud remotissimos quoq; & nomen & famam fuerat adeptus. Insigni hic amore præ ceteris te amplectebatur, vnicè obseruabat, & prælustre quid de vestra meditabatur prosapia. Certè autem tales esse fortunæ vicibus & ludibriis expositos dolendum est: Non enim in eo ad virtutem deerat quidquam, qui politioribus disciplinis animum egregiè excoluerat, & ex ipsis fontibus priscam didicerat nobilitatem, antiquæ procul Romanæ militiæ vestigia ambiens, et qui virtute magistra sub militaris disciplinæ proceribus quondam præ excellentibus, bellicis se assuefecerat legibus & armis: Qui tandem cum iam Heroici facinoris ei laurea, quod bellum gesserat, pro serenissimo Danorum rege difficillimum ad septennium vsq; insigni fide & felici dexteritate, debebatur & præstò erat, proh dolor in ipsa Vvarpurgicæ arcis oppugnatione & expugnatione adeò subitò & infeliciter periit. Vnde tu quidem, vir præstantissime, Reipub: sortem penitius considerans maximè iam doles & afficeris. Nam in ipsis tuæ administrationis difficultatibus, paucis annis & patrem longè clarissimum, quo Cymbrica vestra felicitas fulciebatur, & nunc magnæ spei

propinquum gentilem, ex nobili facinore heroas simul amisisti. Verum quod ille in statu mediocri tantam est adeptus praeeminentiam & immortalem reliquit rerum gestarum memoriam, pro sui Regis salute strenuè pugnando vitam amittens, quodque humanae pars erat fragilitatis, quem aliàs vel febricula ex accidenti extinguere potuisset, decenter cogitabis, & dilectum tuum gaudijs aeternis destinatum relinques. Nec enim vobis, recordatione gentilitiae virtutis, quae & in parente & Daniele nuper defuncto, alijsque proauis fuit cōspecta & in te conspicitur, Rantzouij deerunt unquam: Quod tuae quoque plantulae, quae nunc educantur egregiè in locis ad virtutem commodis tibi non obscurè pollicentur. Deus ad prosperitatem & praestantiam illos sospitet, & aliquando eodem modo praeeminere faciat.

DANIELI, sicut à me flagitasti, Epicedion aliquod rude conscripsi, quod ad te mitto. Fateor autem inter tot occupationes forenses & molestias publicas, mihi alioqui longis annis nec exercitato ad Poesin, non esse animum neque neruos. Tibi tamen morem gerere volui, non quod hae nostrae ineptiae insculpi monumentis sepulturae, sed pro Epistola haberi debeant, vtinam tibi, cui me totū debeo, & humiliter commendo satisfactum foret, quod opto, & pro salute & prosperitate tua

Deum precor optimũ maximum. Vale ex Hamburgo, decimo sexto Decembris. Anno LXIX.

EPITAPHIVM NOBILIS HEROIS DANIELIS RANTZOVII.

Siste gradum, faciliq́; truces oculo aspice casus
Lector, & hæc animo suspice fata graui.
DANIEL hac tenui tegitur RANTZOVIVS vrna,
Bellica cui virtus nomen & omen erat.
A teneris siquidem lituos & castra secutus,
Castra peregrinis sanguinolenta iugis,
Claruit illustri terris virtute remotis,
Vicinamq́; suo Marte notauit humum,
Balthica montosis vbi forte Suecus ab oris
Hostili versat littora adunca manu,
Immemor & patriæ legis Danica arma lacessit,
Regali hic iussu regia castra regit.
Atq; quot Iliacus quasi bellum attraxerat annos,
Belli dux, simili Marte, fideq́; gerit.
Hostem bis victor deuincit clade cruenta,
Et petit obscuris inuia regna vijs:
Armatos belliq́; duces audacibus armis
Tres capit, hostilem fertq́; refertq́; pedem.
Sed perit, & vincit tandem, Regiq́; triumphum
Aptat sanguineis atq; trophæa genis.

Et sic,

Et sic, cuius acer metuebat nomen & umbram
Suecus, inaccessis plebe tremente iugis:
Hic iacet extinctus: nigra tumulatus arena,
Factus vipereis vermibus esca putris,
Quem præmatura Mars, morte peremit in ipso
Famæ, atq; ætatis flore virente suo.
Famæ, qua viuit gentilibus immortalis,
Et vitam, ex Christi vulnere, miles habet.
Hæc igitur monumenta videns, suspiria votis
Iunge decens lector, quò tibi fiat idem.

ALIVD EPITAPHIVM DANIELIS RANTZOVII.

DANIELI RANTZOVIO HOLSATO NOBILITATE ET LAVDE GENERIS ANTIQVI CLARO, QVI PRIMA MOX ÆTATE, INGENVIS LITERIS INFORMANDVS DATVS A PATRE, ET ADOlescens factus, Holsatiæ Ducem Adolphum secutus in Imperatoris Caroli V. aulam, in qua triennium commoratus, hinc in Italiam profectus, exercendo militarem disciplinam, eam præstitit operam Imperatoris præfectis, per integros quinq; annos, vt ad præcipua officia euectus fuerit. Inde reuersus in Germaniam, & ad Peinam militibus collectis, contendens contra Dithmarsos duo pedestria duxit signa, in quo bello Schonvuesio sublato, à legione huius copiarum ductor fuit postulatus. Tandem bello suborto inter Daniæ & Sue-

ciæ Reges, 24. cohortium rector primo factus, deinceps totius exercitus, & belli dux constitutus fuit: Quæ sibi commissa munera in septimum vsque annum tanta gessit fide & fortitudine, vt Sueciæ Regis Erici exercitum, exigua manu congressus bis fuderit & profligarit, Regnum Sueciæ ingressus hostiliter sex mensium spacio igne & gladio deuastarit, tres belli duces præcipuos ceperit, & hostes ita afflixerit, vt compulsi sint Ericum Regem proprio carceri custodiendum includere, & necessariam sibi pacem petere, quæ quidem data his est, sed ipso prorsus dissuadente, quod eos opportunitatem tantum quærere animaduerteret, ratus non esse consulendum paci, quæ aliquid haberet periculi. Quod ipse mox extremo suo cum malo est expertus. Nam successor captiui Erici Regis Iohannes, sua opinione commodam nactus opportunitatem, ad arma cum rediisset, & renouasset bellum, hic fortiter pugnando pro patria, & Regis sui salute, ante Vvarpurgum arcem munitam, sed machinis bellicis tum ita fractam & concussam, vt qui eam defendebant ad deditionem sint coacti, cecidit, petitus ictu globi ferrei, tormẽto eiecti, victor tamen & gloriosus, cum mentis quodam præsagio paulo ante rite confecto testamento, de rebus omnibus suis commode disposuisset. Huic ergo viro, præstanti ingenio, doctrina

excellenti,

excellenti, Germanici, Latini, Italici & Danici sermonis rara facundia pariter instructo, religiosæ pietatis studio insigni prudentia, fortitudine, fide, humanitate, beneficentia & liberalitate erga omnes eximio victorioso & strenuo ac pie & sancte in terris mortuo, Anno Domini M.D.LXIX die vero XI. mensis Nouembris C. V. Ann. XL. M. I. D. IIII. Antonius et Petrus Rãtzouij lugentes fratres ac heredes, memoriæ & pietatis ergò H. M. P. C.

QVERELA

DANIAE DE OBITV NOBILISSIMI ET BELlica virtute præstantiss. Herois DANIELIS RANTZOVII, belli præfecti supremi.

HENNINGO CVNRADINO Gambriuio Autore.

HEu nihil humanum stabile est, sors cæca vagatur,
Actaq; præcipiti turbine cuncta rotat.
Omnia ceu filo tenui pendentq; tremuntq;
Et varias affert qualibet hora vices.
Quid querar? inuisi dum Martis ad arma reuertens
Specto rebellantis, vimq;, dolumq;, plagæ:
Nil tàm triste tuli, toto hoc discrimine belli,
Funera RANTZOVII quàm properata ducis.
Arx mihi de specula cui nomen ad æquoris vrnas

Adiacet

Adiacet, at facies altera spectat agros.
Machina cum lectis huc ducitur ænea signis,
Aggere, qua latuit cinctus & hostis aqua.
Singula dum lustrat ductor, tormentaq; muris
Applicat, heu vitæ prodigus ipse suæ:
Attulit huic vatum celeres glans missa per auras,
Præbuit at victas hostica turba manus.
Hic vir erat, cuius fidei me debeo totam,
Summaq; cui nostri credita Martis erat.
Quicquid enim fueram fortunæ experta benignæ,
Illius in dextram, Numina prona, dabant.
Huic allapsa fuit niueis Victoria pennis,
Semper & in galea visa sedere viri est.
Magnanimo pugnans toties qui pectore, misit.
Milite non multo millia multa neci.
Irruit intrepidus, rapidum ceu fulmen in hostes,
Indomita sternens obuia quæq; manu:
Scipiades Italo velut agmina milite fundens,
Pœnorum domuit, corda superba, ducum.
Solus in armatas non horruit ire phalanges,
Compulit & subitæ vertere terga fugæ:
Constitit in rutilis vt Scanderbegius armis,
Erupitq; oculis flamma, labrisq; cruor.
Sæpius ad solum, conterrita Suecia nomen
Palluit, & manes nunc stupefacta tremit.
Nam nisi victor humo decessit, & ardua victrix

Mens

Mesis quoq; fortunæ, iam super astra volat.
Iamq; Ducis septem totos mihi nota per annos,
Consilium, Virtus, Dextera, corda, fides.
Non melius contra Troiam pugnabat Achilles,
Et non pro Troia fortior Hector erat:
Nec belli vlterius fama est dispersa per orbem,
Inclyta quàm tanti gloria, spesq; Ducis.
Quem si nuper ego potuissem audire monentem,
Æquora cum duro frigore strinxit hyems.
Sed te nunc gemitu, frustra, votisq; requiro,
Te decorant lachrimis, Martia castra, suis.
Cœrula te plorat sub fluctibus Amphitrite,
Ingemit & tinctis, Hafnia celsa, genis.
Rex etiam amissum: sed desino, nec mihi questus
Sarcire hæc poterunt damna, sed ipse Deus.

CIMBRIÆ RESPONSIO.

NOn equidem superos, aulæ cœlestis, honores
Inuideo Iuueni, qui fortunata frequentat
Concilia Heroum, terris quos extulit altè,
Et cœlo æquauit Virtus, vbi cernere coram
Tot datur illustres animas, vultusq; tueri
Rantzouij patris antiquos, & luce potiri
Communi, celeresq; poli mirarier orbeis:
At terris queror ereptum, florentibus annis,
Et tot dona simul prærepta: nec acrius vllum
Virtutis stimulabat amor, vis ignea menti,

Egregiusq́ decor membris, & plurimus amplæ
Frontis honos, oculiq́, tremens ceu flamma, micantes,
Voxq́ infracta sono, vestigia stirpis auitæ:
Qui priscum Herminium sumtis præstaret in armis.
Hunc dudum agnoui generosum Cymbria partum,
Ausoniæ metuenda olim, domitrixq́ Quiritum.
Hunc sibi gens Christi in Turcæ, Hesperiæq́ furorem
Poscerit, & magno afflictis optauerit emptum.
Iamq́ adeò concussa dolet Germania luctu,
Amissumq́ gemit laceros diffusa capillos:
Qualis conueniens iuxta Tyberina fluenta,
Marcelli ad tumulum doluit Mauortia Roma.
Æternum ergò Heros salue fortissime, salue
Rantzouij clarum generis decus, optima dicent
Facta tua, extremo positæ sub cardine gentes,
Germanamq́ fidem extollent, haustosq́ labores.
Quantum ô præsidium, quantam & spem Dania perdis,
Quo saluo, regnis equidem nil triste timeres,
Et quamuis cumulet strages, & cuncta cruentet,
Haud impunè tamen renouasset Suecia Martem.
At tu magne Heros, nunc cum consorte laborum
Francisco, dederat quem stirps Brochusia, terras
Discordes, obitu liquistis, & altera regna
Vnanimes colitis, quos sancto fœdere iunxit
Vna fides, atq́ vnus amor, mors sustulit vna:
Illinc despicitis viles ex æthere curas,

Et

Et tumidos fastus, inceptaq́ callida mentis:
At potius, multos quæ vicerit vna triumphos,
Optatis pacem: date pacem optantibus alba
Lilia, Narcissumq́, immortalesq́ Amaranthos,
Et caro cineri extremum persoluite munus,
Ad Boream cui Mars struxit pater ipse sepulcrum.
Vita hæc est flori similis, qui nascitur horto,
Mane leuans pulcrum caput, ac mox vespere ponens,
Momentoq́ hominum res omnis vertitur vno:
Æternùm at superat virtus, magni æmula Solis,
Lustrantis cœlum radijs, terrasq́ calenteis,
Et fruitur famæ nunquam morientis honore.
At tibi ductores fidos, victriciaq́ arma
Sufficiat, solo qui temperat omnia nutu.

Calend. Decembr. Anno M. D. LXIX.

EPITAPHIVM

FORTISSIMI HEROIS, GENERE ET VIRtute bellica clariss. DANIELIS RANTZOVII belli Danici ducis primarij.

Autore H. C. G.

HOc DANIEL *tegitur, Mauortis gloria, busto,*
RANTZOVIDVM antiquo stẽmate natus eques.
Hic hominum mores, vt noscere posset, & vrbes,
Lustrauit patrio dissita regna solo.

Palladia instructum nobile pectus erat.
Esset at immensi terror, cum Carolus, orbis,
Auspicijs diui Cæsaris, arma tulit.
Inde fuit virtus illustribus edita factis,
Nota per Eoas, Hesperiasq́ plagas,
Dextraq́ cum Regi, perspecta, fidesq́ fuissent,
Et noua cum Suecis bella gerenda forent:
Solus erat, rerum moles quem tanta vocabat,
Totius huic belli, credita summa, Duci est.
Maxima cum sæuis init bis prælia Suecis,
Bis victor, capti tresq́ fuere duces,
Semper & affulsit proprio victoria fato,
Arduus inuicta quà tulit arma manu.
Daniacæ viuens fuit hic tutela coronæ,
Magnanimo præstans pectore, mente sagax.
Quicquid consilio gestum est, dextraq́ sub armis,
RANTZOVII dextra, consilioq́ stetit.
Ductorem hunc summum iam septima viderat æstas,
Et poterat meritæ laudis honore frui:
Warpurgam demum sed milite cinxerat arcem,
Cannaq́ fulmineos misit vtrinq́ globos:
Hic fortem impendit Regi, patriæq́ cruorem,
Vitaq́ sub diro Marte profusa fuit.
Hunc Rex, hunc patria, ipsa salus hunc publica luxit,
Famaq́ RANTZOVIDUM tollit in orbe decus,
Æthere mens stellis certat fulgore coruscis,

Quam

Quam sola in Christum vexit ad astra, fides.
Hic Mars ad tumulum Herois, virtusq; parentant,
Et spargit lacrimas, Dania tota, suas.

EPIGRAMMA.

VIdit vt exanimum DANIELEM Dania, dixit:
Fortius hoc belli tempore, nil habui.
Et meritò, hoc habui nil fidius, addere possum,
Nostrorum, tamen hoc pace loquor, Procerum.

Grabschrifft / Daniel Rantzowen Vff deutsch.

NAch deme der Gestrenge vnd Ehrnveste Daniel Rantzow / Goschen Sone / inhaber der heuser Nyenhoues / Troyeburg vnd Woldenhorn. etc. der König: Mayt. vnd dem Reich zu Dennemarck vor einen Feldobersten / gegen Schweden vnd derselben König / fast in das siebend jar gedienet / vnd in derselbigen zeit / mit den Feinden viel Schermützel vnd Schlachtung gehalten / darunter die fürnemeste vff Asturff heide gewesen / da er mit vier tausent Man 26000. aus dem Felde geschlagen / vnd in Schweden bis anher vnerfarene wege eröffnet / vnd in dem harten Winter / vngeachtet der Feinde gewaltige verhinderung / vnd teglich Profiant abstrickung / gezogen: Drey Feld obersten mit seinem hauffen gefangen / vnd es so weit gebracht / das König Erich in gefengnis gerahten / König Hans vmb Friedtshandlung gesonnen / vnd das Haus Wahrburg belegert / das

nacher ergeben müssen/ vnd sonst allezeit sich trewlich/ ehrlich/manlich/vnd ritterlich in seinem dienst/gegen seinen König vnd Herrn/dem reich Dennemarcken vnd seinem Vaterland zu gutem / verhalten / dafür auch sein Blut vnd Gut vergossen vnd gespildet/So hat Heinrich Rantzow seligen Herrn Johans Son/der König. Maye. zu Dennemarcken etc. in den Fürstenthumben / Stadhalter/ seinem freundlichen lieben Vettern vnd gewesenem gutem gesellen vnd freunde/dis zu einer gedechtnis/ jme zu ehren / vnd anzeigung jrer vntereinander gehabten Freundschafft/bey seinem Grabe auffrichten vnd setzen lassen.

Vnd ist erschossen worden im Jar nach Christi Geburt M. D. L XIX. Am 11. Tage des Monats Nouembris zwischen zehen vnd eilff vhren.

EPITAPHIVM STRENVI, NOBILIS, MAGNANIMI, ET FORtiſsimi viri, DANIELIS RANTZOVII.

AVTORE M. MARTINO CORONAEO.

DA claro cineri flores, Holſatica tellus,
Huic, tibi qui vitam corpus opesq́ dedit.
Hic iacet æternis DANIEL digniſsimus annis,
RANTZOVIVS patriæ nobilitatis honos.
Qui pietatis amans, prudens, ſtudioſus honeſti,
Fortis magnanimo pectore miles erat.
Holſata vitales puerum produxit in auras,
Ingenijs, opibus, terra virisq́ potens.
Quam variæ pulcro fuerint in corpore dotes,
Nullius, vt par eſt, Muſa referre poteſt.
Ingenuas artes teneris ſtudioſus ab annis,
Cum generis iunxit nobilitate ſui.
Cura etiam inprimis varias perdiſcere linguas,
Et cultum eloquio pectus habere, fuit.
Italicæ gnarus linguæ fuit atq́ Latinæ,
Reddebat proprio Gallica verba ſono.
Danica cum Danis, cum Suecis Suecia verba
Vt ſibi Germano calluit ore loqui.
Adde quod & patriæ talis facundia linguæ,
Qualis in Holſatico vix fuit vlla ſolo.
Poſt vbi iam docto ...

Contulit ad magni primum se Cæsaris aulam,
(Carolus is Cæsar nomine Quintus erat)
Quà cum monstrasset primum sese inclyta virtus,
Nollet & obscuro tecta latere loco:
Carolus ingenium propter præclaraq; facta,
Præficiens Aquilis auxit honore, suis.
Fortiaq; Italicis gereret cum Cæsar in oris,
Militis inuicti robore bella potens.
Quinq; fuit belli Præfectus strenuus annos,
Martis onus dubij sustinuitq; graue.
Sæpius instruxit solerti pectore pugnas,
Sæpius inuictas mouit ad arma manus.

Postea Dithmarsis inferre ferocibus arma,
Holsatiei quando constituere Duces:
Hic primus iuuenes lectos sub signa vocauit,
Quo tua sunt firmo mœnia Peyna loco,
Cumq; feros miles iam bello inuaderet hostes,
Principio vnius dux legionis erat.
At postquam globulo cecidit Schoneuesius ictus,
Machina quem belli sulphure mota iacit:
Protinus illius Danieli traditur agmen,
Præfectus cuius fidus & acer erat.
Egregiaq; fuit nactus virtute fauorem,
Principibus carus militibusq; suis.

Cumq;

Cumq́ lacessitus Fredericus ab hoste secundus
In Sueciam totis viribus arma tulit,
Fortia militiæ Frederici signa secutus,
Difficilis belli suscipiebat opus,
Quod totis septem geritur dum fortiter annis,
Addictus Regi non sine laude fuit,
Illius hoc longo virtus est cognita bello,
Marte fero quoties pugna cienda fui.
Milite Germano vix dum sex mensibus actis,
Peruasit regnum, Suece superbe, tuum
Omnia concutiens vbi tristibus oppida bellis,
Suecorum ferro depopulatur agros.
Exiguaq́ manu cæso bis fortiter hoste,
Constituit Suetico læta trophæa solo.
Præcipuumq́ ducem belli certamine vicit,
Compulit & duro subdere colla iugo.
Illius auspicijs belli rex autor ERICVS
Captus ab indigenis vincula dura tulit.
Postea sed Princeps capto iam fratre IOHANNES,
Regia concordi sceptra fauore tulit.
Qui sese pacis cum conditionibus offert
Principio, infida non sine fraude tamen:
Dissuadet temere positis desistere ab armis,
Non fore constantem dicit in hoste fidem.
Rara fides inter cum sit quoq́ sanguine iunctos,

Verba fidem inueniunt: sub blanda pace IOHANNES
En noua disrupto fœdere bella parat.
Danorum celebri fama notißima terris
Arx iacet, in firmo vix capienda loco:
Impositum primo Wareburgum tempore nomen,
Quod veluti custos sit regionis, habet.
Quam Suecus captam seu vi seu fraude tenebat,
Auulsam regno, Rex FREDERICE, *tuo.*
Hanc vbi vindicibus cinctam legionibus, vltor
Ipse recepturus fulmine Martis erat:
Ictus glande cadit, postquam victoria parta,
Et se compulsus dedere Suecus erat.
Ergò cadis DANIEL *post tot tantosq́ labores,*
Confecto hoc bello nec superesse potes?
Hei mihi præsidium quantum Respublica nostra,
Et decus, hoc vno perdidit orba viro.
Sed quoniam Christum, precibusq́ fideq́, professus
Continuit fidos in statione pedes:
Ergo vbi militibus Christus sua præmia reddet,
Illius ornabit parta corona caput.
At tu ne vanos agites iam Suece triumphos,
Hic vere victo robore mortis ouat.

Versus continentes numerum anni, quo obijt
Daniel Rantzouius.

Capta foret regi FREDERICO SVECIA: *si non*
Te DANIEL *tristi* LACHESIS *fera sorte* TVLISSET.

F I N I S.